

Constitutionum epidemicarum Mutinensium annorum quinque [i.e. 1690-94 / [Bernardino Ramazzini].

Contributors

Ramazzini, Bernardino, 1633-1714

Publication/Creation

Patavii : G.B. Conzatti, 1714.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/matk2nzs>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

F. XVIII. 29

W:
rice,
25 Jan 10

39. a 9385

~~Calli. Lycopodium Lycopodium~~

comp. ——— L. 2. 10. .

Del Dottor Moriani

milan

CONSTITUTIONUM
EPIDEMICARUM
MUTINENSIVM
ANNORUM QUINQUE

Editio Secunda

BERNARDINI
RAMAZZINI

In Patavino Gymnasio Practicæ Medicinæ
Professoris Primarii.

A C C E D I T

DISSERTATIO EPISTOLARIS

D E

ABUSU CHINÆ CHINÆ

A D

D. BARTHOLOMÆUM RAMAZZINI

Mutinæ Medicinam Facientem.

PATAVII, MDCCXIV.

Ex Typographia Jo: Baptistæ Conzatti.

SUPERIORUM PERMISSU.

8385

*Illustrissimis, atque Excellentissimis D. D.
Equitibus, D. Marci Procuratoribus,*

E T

PATAVINI GYMNASII
MODERATORIBUS
D. CAROLO RUZINO
D. FRANCISCO LAUREDANO
D. ALOYSIO PISANO

BERNARDINUS RAMAZZINI
FELICITATEM

*Constitutiones meas
Epidemicas, quas
olim circa finem praegressi Seculi
a 2 evol-*

evulgavi, & Mutinenses dixi;
quia modo Agros, modo Civita-
tem afflixaerint, denuo in publi-
cum prodire volui, sed nonnisi sub
Nominum Vestrorum auspiciis, Pa-
tavini Lycei MODERATORES
AMPLISSIMI, neque ab hoc pro-
posito quidquam me dimovit, quod
novum aliquod Opus non sint, scio
enim Autoritatem Vestram eam es-
se, ut Antiquis gratiam, Obscuris lu-
cem conciliare valeat. Hisce ta-
men novum aliquid accedit, Dis-
sertatio nempe de China Chinae
abusus, quem ubique tam gran-
dem, ac familiarem factum vi-
deo, ut castigatione aliqua & ani-
mad-

inadversione indigeat . Non est enim tam insons , ut vulgo creditur , Americanum istud Febrifugum , ut aliquando Medico , qui illud exhibuerit , in votis non sit febrem repetere , sed fortio-rem , ut tollantur ea mala , quæ China China ob febris extinctionem invexerit . Certe constat longe tutiora fuisse Veterum febrifuga , quæ olim usui erant ad febris causam sensim eliminandam , quàm Indum istud , cujus operandi modum in nostris Corporibus , admirari potius licet , quàm intelligere . Vos autem CLARISSIMI VIRI , quorum Incolumitas ad pu-

blicum bonum tanti interest, ita va-
lere volo, ut Medicorum nullus
Peruvianum Corticem, aut quid-
quam aliud pharmaceuticum Vobis
unquam prescribat.

Dabam Patavii die 20. Julii 1714.

I N D E X

RERUM NOTABILIVM.

A

- A**bscessus aliquando morbus, modo non pag. 115
Aer morborum Epidemicorum, ut plurimum
causa. 21
Qualis ad bonam respirationem. 23
Crassus & partibus volatilibus, quæ à Sole emanant, destitutus, bilem languidam efficit, & succum pancreaticum acriorem reddit. 26
Aer australis, & Borealis cuius indolis. 170
Ætas puerilis minus apta ad Chinæ Chinæ usum oberrata in victu. 204
Algida febres eæ sunt, quæ ab initio usque ad sui finem perpetuo comitantur frigore, suum tamen typum servantes. 227
Apes quando steriles & infirmæ. 19
Apoplexiæ, Catharri, Cachexiæ, Hydropes acidi prædominium significant. 69
Apoplexia multiplex. 103
Aliquando deperditur loquela non vox. 104
Quid conferat ad prognosim, & curationem. 104
Quando exigat V.S. 228
Aphonia in maligna febre alia convulsiva, alia exolutoria. 105
Aquæ puteales ex nimia illuvione cœnosæ, & semiputridæ. 28

Aqua non convenit in febribus ab acido exortis	54
Atramenti species observata ex solutione Vitrioli , & solutione Chinæ Chinæ	234
Auctoris opinio de usu Chinæ Chinæ varia secundum diversas suas ætates.	200

B

Boves quando facile luxentur.	20
Bononiensis Schola laudatur.	232

C

Caloris virtus	127
Cacochymia ab esu leguminum	110
Canis, & aliorum Astrorum ortus varius.	36
Cardiaca acida quo tempore utilia.	126
Castrensibus febribus Chinæ Chinæ usus noxius.	227
Casus comitis Torricini exponitur.	236
Catharri generatio.	82
Causa non est caput.	ibid.
Catharri materia, locus &c.	83
Quo ad Senes observatio.	96
Causæ morborum Epidemicorum.	21
Chinæ Chinæ vim Febrifugam licet potius admirari, quàm intelligere.	201
Nihil è sua natura à corpore educit.	202
Chinæ Chinæ abusum esse illam exhibere quacumque ætate, regione, sexu, tempore, temperamento.	204
Chinæ Chinæ virtus Oppio assimilatur.	237
China China in Constitutione sicca feliciorē habet u- sum, quàm in humida.	192
Chi-	

China China decoctum ad usum clysterium adhibi-	
tum.	234
China China energia in Stomacho præcipue, in aliis	
partibus, aut parva, aut nulla.	23
Cicadarum natura, nutritio.	43
Si fileant malum.	ibid.
Quodam anno aphonæ non sic Ranæ.	6
Clyster nutriens per 66. dies sustentavit Monialem Oe-	
sophagi paralyti affectam.	107
Constitutio pluviosa, & humida anni 1689.	5
Constitutio Uratislaviensis in qua multi è China China	
potione obiere.	225
Cortex Peruvianus vim habet fixativam.	231
Cortex Peruvianus quando nocuit, & quando pro-	
fuit.	190.
Malum in quibusdam febribus.	57
Non est remedium universale.	191
In frigidis, & humidis constitutionibus parum sa-	
lutaris.	192
In calidis, & siccis è contra salubris.	ibid.
Corticis Peruviani usus tertianis malignis convenit, uti	
remedium empiricum & cætera alexipharmaca.	202
Corticis usus tutior Viris & mulieribus exercitis, quàm	
Nobilibus.	208
Corticis nucum virtus, præsertim in inflammatione.	44
Crocus Martis non est aperitivus, sed adstringens,	
nisi acidum superfluum repererit in Ventriculo à	
quo solvatur.	62
Cucurbitulæ scarificatæ an convenient in febre mali-	
gna.	82

D

- Deglutitio propter Oesophagi paralyſim periculoſa .** 107
Divinum Hippocratis in morbis non ſolum , ſed etiam in remediis reperitur . 201
Dyſenteria aliquando minus malum diarrhœa . 18
Dyſenteria remedium ab oppiatis . 162

E

- Eclypſis infirmis valde noxia .** 147
Cafus inſignis . ibid.
Magna alteratio eſt in aere . ibid.
Epidemici morbi cauſæ communes, ſunt præſertim aer infectus ſive ex inferioribus ſive ex ſuperioribus, communia alimenta mali ſucci , & aquæ corruptæ . 21
Epilepſia tentari ſolitus , & à quartana ſanatus, fugata quartana per febrifugum, rurfus fit epilepticus . 226
Experimenta multa facta permiscendo Chinam cum variis ſuccis . 234

F

- Febres quæ ſeptimo die ſudore erumpente judicantur .** 129
Febris tertiana, etiam duplex famelica . 13
Febres tertianæ ex fermento ſalinoacido in legitimis magis volatile & activo, minus autem volatile , & ſubjecto acido irretitum in nothis . 27
Febres famelicæ . ibid.

acie, pertigerant Vallesius in historia Simonis 2. in 6. Epid. Ballonius l. 2. in suis Epidemiis, Fernelius in libro de Febribus l. 2. c. 18. Mihi quidem Cadaver ullum difsecare non licuit, ut ex autopsia peticularis hujusce diffusionis per interiora Corporis certior fierem, (quando apud nos nullo pretio quisquam ex Plebecula Cadaver aliquod ex suis domesticis pro simplici inspectione permetteret) constans tamen observatio, quòd ii qui ex hac tempestate evaserunt per nullam sensibilem humorum excretionem convaluerint, ut superius annotavi, sed per solam Peticularum suo loco, & tempore apparitionem, ac per totum corpus expansionem, lentamque earundem evanescentiam, ad credendum compellit, Naturam post factam primis diebus justam humorum ebullitionem virulentum illum ichorem despumasse, ac illum primò quidem in partibus internis, mox in externis quoque deposuisse, ut hoc pacto per mille Arteriarum oscula tetro illo miasmate exantlato tota massa sanguinea pristino suo nitore redderetur. Curiosum autem est id quod Diembroeckius refert sibi in Cadavere ex hac Febre extincto observatum, nimirum maculas hasce ab ipso Perioestio initium du-

cere, & lata basi instar Pyramidis per musculos usque ad Cutem ascendere instar fumi Lampadis recenter extinctæ.

LII. Non tam modicum igitur esse illud, quod in Peticulari Febre è sanguineo penu discernitur censendum est, imò toto eo tempore quo hujus morbi historia absolvitur, talem esse diacrisim, quæ in Criticarum censu reponi possit, quamvis non adeò sensibilis sit, ut reliquæ evacuationes criticæ, tum ob materiæ tenuitatem, quæ insensibiliter expirat, tum quod illius pars major per interiora Corporis diffundatur, in cute Pyramidis tantum apice apparente; Sic non ineptè explicari posse crediderim superius enarrata Symptomata, quæ Febrim hanc comitabantur, sicuti, & modum quo Natura harum Februm curationem moliebatur; Dorsum enim, ac totius Corporis lassitudo, qualis in Febribus, quæ *κοπιωδεις* dicuntur, non aliunde quàm ab ichore illo ab Arteriarum osculis in membranas, & musculorum fibras refuso ortum ducebat, sicuti & Præcordiorum Anxietas, Faucium ardor, Aurium surditas, Mentis stupor, ab eadem materia pendebant ad partes transmissa ubi functiones Animales, & Vitales exercentur. Cum enim Natura totum

tum Venosum genus à pravo illo miasmate expurgare vellet, non unam sibi viam eligebat, quò noxios humores eliminaret (ut aliquando per Vomitum, Alvi fluxum, Urinarias vias, cutis poros, solet efficere) sed tot sibi fores aperuit quot sunt Arteriarum oscula, idcirco omnes ferè Corporis partes noxam sentiebant, donec rejectamentis illis discussis priorem tonum recuperarent. Cum hoc modo itaque in hac Febre expugnanda Natura procederet, mirum non est si suspensio pede ad Venæ sectionem, aliaque remedia administranda procedendum erat, ne distraheretur Natura, & cur felicius res cessaret Medicis sanguinis abstemiis quàm profusoribus; hanc ob causam Pagani facilius evadebant, quàm Urbani qui persæpè medendo ægrescebant.

LIII. Ubi verò malignum illud Virus præpollebat ad internecionem usque spirituum Animalium, & Vitalium cuncta in pejus citissimè ruebant, Peticulis seu vix se prodentibus, seu subito evanescentibus, quibus præstò aderant summa virium prostratio, Asphyxiæ, totius corporis perfrigerationes, Singultus, & Ischuriæ spurix, quæ satis frequentes fuerunt; cessante enim Spirituum Ani-

Animalium influxu , & feriente Corde à naturali motu , nullus fiebat arteriosi sanguinis ad Renes appulsus , & consequenter nulla feri secretio ; qui autem ex hac Febre occumbebant pleni , & succulenti , ut diximus , efferebantur , eò quòd non ingens esset calor , qui Febres istas comitaretur , [quam ob causam non admodum sitirent] & quia pertenuè esset quod per transpiratum exhalaret . Cur verò decresciente Luna , ac eadem silente , magis sæviret hæc Febris [si in re tam abstrusa licet aliquid coniecere] id fieri potuisse crediderim eò quòd sicuti in Macrocosmo dicitur Luna Gubernatrix tenebrarum , & mobilis undæ , cum illi uni Equor obtemperet , sic super Microcosmi limpham dominatum obtineat , & quemadmodum *omnia in Plenilunio Maria purgantur* , ut ait Plinius *l. 2. H.N. c. 98.* ita in hac Febre , dum Luna pleno lumine vigeret , sanguineum ferum in motum cieret , unde promptius macularum eruptio , & totius massæ humoralis repurgatio contingeret , ejus verò lumine deficiente , ac per totum tempus illune , segnius moverentur humores , ideòque minus apti ad exitum , & sic conclusi Febrem augerent .

Febres contumaces, & ad recidivam pronæ.	15
Febrium intermittentium causæ internæ ubi stabu- lentur.	29
An conveniat in ipsis Venæ sectio.	48
Quænam sit febris Gastrica, quænam Venosa.	51
Febris petechialis natura.	164
Febris petechialis.	145
Mutationes lunares observandæ in tali febre	147
Febris Peticularis Autorum opiniones.	178
Talis febris signa.	150
Die quarta vel Septima erumpebant peticulæ.	152
Quibus primis diebus erumpebant mors seque- batur.	ibid.
Alvi fluxus funestus.	154
Singultus feralis.	22
Qui vermes per os emisserunt mortui sunt.	ibid.
Stupiditas, læsio memoriæ, surditas.	155
Agricolæ sine ullo remedio ut plurimum vim morbi eludebant.	ibid.
Remedia qualia.	158
Purgatio levis conferebat.	161
Febris Peticularis natura unde proveniat.	178
Opinio Autoris ad fluorem Sanguinis inclinans qua ratione, & experientia probetur.	179
Juvenes & fortes invadebat, non Senes valetudina- rios.	ibid.
In Corporibus denatis dissectis observabantur ma- culæ ascendere ad cutem instar fumi lampadis nuper extinctæ.	186
Febris lenticularis natura.	164
Febris maligna modo in coagulatione Sanguinis, modo in dissolutione consistit.	174

- In hac febre alvum ducere , & venam secare periculofum . 181
- Febribus essentialiter continuis , & inflammatoriis noxius est Chinae Chinae usus . 221
- Febris Apoplexiæ, superveniens V.S. prohibet . 228
- Febres parvæ an augendæ . 228
- Febris intermittens post Chinae Chinae usum nunquam ad perfectam apyrexiam devenit . 215
- Febris excitatio necessaria post Corticem Peruvianum assumptum si vigeant dolores Abdominis . 192
- Fit excitatio per Salem Armoniacum . ibid.
- Magis luxuriabatur ubi patulæ erant viæ & humiliora tecta æstate transacta . 124
- Fœmineus sexus quare minus aptus ad Chinae beneficia , quàm virilis . 205
- Phlebothomia quando infelix 78
- Ficus Pharaonis , & Spiritus Salis Armoniaci laudatur ad Chinae Chinae damna auferenda . 228
- Franciscus Tonanus laudatur , ac testis adducitur . 230
- Frigoris virtus . 128
- Frumenti in Lolium credita conversio . 8
- Fulmen Agricola percutit mirabili effectu . 124

G

- Gravidis mulieribus , & eò magis si vicinae sint partui , salubrius est Chinae Chinae usus . 208

H

- Humorum maturatio impeditur ab usu Chinae Chinae . 230

Hyems

Hyems tota serena.	137
Mitissimis frigoribus.	138

I

Ignis febrilis ad humores concoquendos efficacia.	229
Inflammatio non indicat maiorem ad partem humorum influxum.	81
Humores non feruntur majori impetu ad partem inflammata.	81
Curatur per laxantia non per adstringentia.	44
Intercipientia revellentia reprobantur.	88

L

Lac coctione dulcedinem acquirit, mel autem perdit.	127
Laudani virtus.	162
Legio pedestris febre castrensi correpta, & à Chirurgo China China potionata tota fere hydropica facta.	227
Leucophlegmatia Sale, & Sole curatur.	47
Lucta inter acidum Stomachi, & alchali fixum Chinæ.	234
Lumbricos in aqua ubi dissolutum fuerit mel & saccarum citius mori, quam in amarissimis, quorundam opinio.	62
Lunæ decrefcentia quare infirmis obsit.	188

M

- Malpighius satis moderatus in usu Chinæ . 232
- Maturatio humorum impeditur ab usu Chinæ Chinæ
230
- Medici Mutinenses olim temperati in usu Chinæ . 230
- Medicamenta aliquando magis exasperant morbos, si-
cuti & venæ sectiones, presertim quando mala ae-
ris diathesis morbum alit . 47
- Medicamenta per os assumpta varias mutationes su-
beunt iuxta varias conditiones ventriculi . 63
- Melancholicis temperamentis usus Chinæ Chinæ parum
salubris. 209
- Monialibus cur raro salubris Chinæ Chinæ usus . 205
- Mixtio rerum quantum possit ex pulveris pyrrii
compositione dignoscitur . 234
- Morbi , Apoplexiæ , Pleuritides , Peripneumoniæ ,
Catharri suffocativi , Anginæ, Erisipilata . 77
- Causæ talium morborum . 79
- Morbi omnes tam continui , quàm intermittentes
circa vespertas exacerbari solent . 222

N

- Nobilibus Viris , ac Principibus febre laborantibus
non admodum tutum remedium China. 240
- Noris Cortex suaque virtus. 44

O

Oesophagi paralysis in Virgine Moniali.	107
Operosis mulieribus tutius exhibetur China	Chi-
na.	208
Opium Chinæ Chinæ comparatur, sed illius virtus	
ephemera est.	201

P

Parotides.	63
Pericula natura.	177
Pisces meliores qui	67
Pisces quando abundant.	7
Agricolis quare noxii.	28
Polypi plurimi in Cadaveribus, & unde.	100
Principibus febre laborantibus China non est tutum	
remedium.	206
Prophilaxis in genere quænam vera sit	240
Pueri magno numero extincti.	18
hujus rei ratio.	66
Pulsus obscuratio cur magis in morbis Stomachi,	
& intestinorum quam Pectoris.	163
Purgationes in quibus periculosa.	110
Purgationes leves salutare ab initio in quibusdam	
febris.	189

Q

Quartana febris cur pomeridianis horis accessiones
habeat. 222

R

- Radix Chinæ Indiæ Orientalis olim in magno pretio. 231
- Regionibus humidis minus securus Chinæ Chinæ usus, quam montanis. 210
- Remedia habent sua fata, ut radix Chinæ Indiæ Orientalis cujus usus penè obsolevit. 231
- Remedium quo ad vermes. 61
- Remedium vini quoad febres. 16
- Remedia calida utilia etiam in morbis in quibus symptomata caloris apparent. 122
- Revulsiones impugnatae. 88
- Richardus Lover, & Sohört paulo post assumptam Chinam Chinam mortui sunt. 226
- Roris natura & virtus. 37
- Rubigo à rodendo vel quasi urendo. 36
- A quo oriatur, & quo tempore. 31
- Quid sit & quomodo operetur. 39
- Rubigo in foliis Mororum apparens, sterilitatis prodroma. 138
- Rustici quibusdam morbis minus subjecti. 111

S

Sanguinis missio tertianam simplicem in duplicem con-	
vertebat .	12
Scabies copiosa quo tempore .	113
Quid sit , curatio ejus .	ibid.
Schola Bononiensis laudatur .	232
Senes quando de repente moriebantur .	78
P stem difficiliter sentiunt .	180
Sectio Venæ non confert quando ab acido morbus	
est .	48
Quando conferat & pateat .	51
Quando infelix .	95
Senibus presertim .	96
Similitudines parere errorem etiam bonis medicis	
non sic causam .	50
In siccitatibus omnia meliora .	4
Sol febricitantes iubelevabat .	13
Solis occasus malus , ac ortus bonus in quibuldam	
febris .	46
Somnus in amplo & frigido Conclavi utilis .	129
Spiritus volatiles de Cælo defluunt , à Terra ut po-	
te succis mineralibus referta continuo acidæ par-	
ticulæ efferuntur .	26
Stellarum influxus incerti sunt , quia incertum est	
qua ratione materia subjecta influxum recipiat .	32
Sterilitatis Signa .	138
Suppuratio tollit timorem recidivæ .	230

T

- Tempeſtas humida lutulenta .** 4
Sicca frigida . 77
Temperamentis melancholicis , pituitosis China China
inſalubris . 209
Temperamentis bilioſis tutior China China uſus . 210
Temporum mutationes obſervandæ ut in illis nec medi-
camenta , nec venæ ſectiões celebrentur . 32
Sic Solſtitia , Equinoctia , Canis , Arcturi exortum ,
Plejadum occaſus , iſtis temporibus morbi maxi-
mè judicantur , alii perimunt , aut in ſpeciem a-
liam convertuntur . ibid.
Terræmotus pravas exhalationes inferunt , quæ aerem
inſiciunt . 28
Tertiana ſimplex in duplicem converſa , & quare . 52
Tertianam , & quartanam febrem majori viſciditate ,
diſerre , quorundam opinio . 60
Tertianæ intermittentes malignæ Hippocrati notæ . 219

V

- Variolæ ex Sanguinis Stagnatione ab acido luxu-**
riante . 42
Variolæ poſt ingentem æſtatis calorem erumpere ſo-
lent . 130
Venæ Sectio quando infelix . 93
Venti Solis radios hebetant , nec diſcutiuntur vapores
terrei , hinc aer inſicitur . 24

Venti propriis qualitatibus aerem afficiunt .	87
Venti australes, & Boreales quid præstent .	140
Verminationis causa .	61
Curatio per Chinam Chinam .	ibid.
Vermes quandoque excitant singultum :	14
Vini Spiritus in paralyfi .	109
Vinum magnum Cardiacum , & remedium in quibusdam febribus .	16
Vinum in febribus ab acido optimum remedium .	56
Vina cur Autumno facile acescant .	53
Vinum tenue acorem induit, ideo non bonum .	57
Viperina medicamenta quando utilia .	123
Viperæ temperies .	ibid.
Vomitus sanat febres intermittentes .	51
Vox acuta unde .	104
Ulus Chinæ Chinæ in larga dosi in Germania adhibitus ,	233

Finis Indicis rerum .

NOI REFFORMATORI

Dello Studio di Padova.

HAvendo veduto per la Fede di revisione, & approbatione del P. F. Ambrosio Lisotti Inquisitore di Padova nel Libro intitolato *Constitutionum Epidemicarum Mutinensium &c. Bernardini Ramazzini Patavii Medicinae Primarii Professoris &c.* non v'esser cos'aluna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Attestato del Segretario Nostro niente contro Prencipi, & buoni costumi, concedo Licenza à Gio: Battista Conzatti Stampatore in Padova, che possi esser stampato, osservando gl'ordini in Materia di Stampe, & presentando le solite copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, & di Padova.

Dat. 23. Giugno 1714.

(Carlo Ruzini Kay. Proc. Reffor.

(

(Alvise Pisani Kay. Proc. Reffor.

Agostino Gadaldini Segret.

I

CONSTITUTIO EPIDEMICA RURALIS.

1690.

I. Olemnis Astrologorum, quos
Judiciarios appellant, ferè
ubique est Consuetudo, ut
cum Annus extremo senio
confectus est, & ad sui fi-
nem properat, illicò suc-
cessuri Anni genesim in antecessum descri-
bant, & ex Astrorum positu illius Indolem,
genium, mores, num salubris, an insalubris,
num frugifer, an sterilis futurus sit, suas
Ephemerides evulgando, prænuntient. Con-
traria quidem, sed tutiori methodo mihi vi-
sum est incedere, siquidem Anni jam exacti
naturam, ac temperiem, qui Morbi grassati
fuerint quæ remedia Praxis salutaria depre-
henderit, quæ noxia, compendiosè enarra-
re constitui, quod Institutum posthac singulis
Annis profequi mihi in animo est, donec O-
peris filum abrumpat

— *Mors ultima linea rerum.*

Id autem Ingenuis Professoribus nec injucundum, nec Praxi prorsus inutile futurum credidi, quando Ars Medica solis Observationibus ortum suum, ac progressum debet, majorem quoque in dies habitura, si ea quæ in morborum Curationibus nova, & insolita quotidie accidunt, accuratius observarentur. Erit tamen, non secus ac in Astrologorum Ephemeridibus, hic quoque Divinationi locus; non enim ea solum quæ hoc Anno apud Nostrates acciderint, referre satis duxi, sed pensum meum existimavi, ulterius causas disquirere, undenam tam copiosa morborum seges in Agris nostris prodierit, ac si non philosophari, saltem divinare, quem exitum habitura sit hæc Epidemica Affectio. In rebus autem abstrusis, & alta caligine involutis vaticinari quoque humanam imbecillitatem pudere non debet, multòque minus in Arte Medica, quando ipse Divinus Præceptor in *Ep. ad Phil.* tradidit, *Medicinam, & Vaticinationem esse valdè cognatas, cum ambarum Arrium unus sit Apollo Progenitor.*

II. Exactè perdiscendam *Temporum Constitutionem*, & quemque morbum, & qui morbus sit bonus, & qui periculosus, aut in *Constitutione*,
ne,

ne, aut in morbo, verba sunt, immò Oraculum Hippocratis in Libro de diebus Judicatoriis n. 1. nam ut ibidem ait, *Plerumque Hominis Natura Universi potestatem non superat*. Nominine autem Universi proculdubio Divinus Senex Aeris potestatem nobis designavit, ex cujus vitio omnes ferè Epidemiales Affectus ortum ducunt. Plurimum autem momenti, tum ad prænoscendos futuros morbos, tum ad eosdem profligandos, & rectam victus rationem instituendam, quæ à morbis vulgari- bus Optima Præservatrix dicitur, plurimum inquam momenti habere, non solum præsen- tem temporum Constitutionem, sed etiam antea-ctas diligenter observare, nemo non vi- det, cum ex iis, tamquam ex sua radice va- riæ, & insolentes Aeris alterationes proger- minent, quæ modò hanc, modò illam morbi popularis speciem quandoque inferant. An- tequam ergo Epidemici Affectus, qui Colo- nos nostros, & Cispadanæ Regionis humi- liorem partem afflixit, descriptionem aggre- diar, operæ pretium duxi, prægressas Con- stitutiones paululum perpendere.

III. Quatuor, aut quinque Annos non vul- garis siccitatis in tota penè Italia præcessisse jam satis constat, quo tempore uberrimus

fuit frugum omnium proventus, & satis prospera valetudine in universum uti concessum fuit; adeò verum deprehensum est vulgatum illud, quòd *in siccitatibus omnia sint salubriora*. Anno verò huic præcedenti circa Æquinoctium ingentes pluviae cecidere, quæ identidem repetentes totum Veris tempus horridum, & ignavum reddidere. Æstas subsecuta, & ipsa fuit magna ex parte pluviosa. Circa Solstitium Æstivum signa Rubiginis in frugibus observari coëpta, quæ Rubigo sensim augescens triticeam segetem maximè corripuit, frumenti culmos usque ad aristam maculis veluti sanguineis adspersgens. Eadem pestis fabas quoque, ac reliqua legumina obsedit, adeò ut spem præconceptam de Anni fertilitate pauci dies eluserint; solabatur tamen Annorum antecedentium felix ubertas, ut venturis temporibus provisa sufficerent. Sub initium Septembris, ac multò magis sub Æquinoctium ipsum largiores pluviae delapsæ, quæ per totum Octobris mensem perseverarunt, ut Flumina immensam aquarum vim intra suos aggeres nonnisi improbo labore continuerint. Postremi duo menses ferè impluvii fuerunt, & Annum 1689. satis placidè

5

cidè claufere . In prædictis Constitutionibus non nifi morbi Sporadici obfervati funt , nec multa funera Annum inceftarunt .

IV. Ineunte autem Anno 1690. (quem rubigalis lues fruges , & quodcunque fructuum genus depafcendo , Febrium Ilias primò Rufficanam gentem , mox Urbanam quoque corripiendo , nefaftum reddidere) Constitutio pluvialis poftliminiò , fed gravior recurrens , ac ferè continua , omnium animos obnubilavit . Sic hyemem humidam , nimbofam cum exiguo frigore , nivibus vix delapfis illicò tabefcentibus , ægrè tranfegimus . Martius mensis porrò fine pluviis præter morem , & magna aeris tranquillitate ufque ad Æquinoctium exactus animos erexerat . cum Cœlum denuò omnes , quas in finu fuo contineret aquas vifum eft fuper nos effudiffe . Unius Nyctimeri fpatio aquis oppleta funt omnia , ut hæc Civitas Infulæ fpecimen præferet . Horret animus Agricolarum calamitates in hac magna eluvione referre , qui

Ducebant remos illic , ubi nuper ararant .

Neque id folùm vifum eft in Mutinenfi agro , fed etiam in Finalenfi , Mirandulano , & Ferrarienfi , qui fitus pars olìm fuit

antiquæ Vallis Padusæ , in quam omnia Flumina ex Appennino descendunt à Placentina Urbe usque ad Adriaticum Mare , Strabone teste l. 5. Geo. exonerabantur , antequam structis aggeribus Padum subire cogerentur ; quare in his locis ad longum tempus stagnarunt aquæ , non admittente Pado ad satietatem pleno , non solum circumjacentes aquas , sed per Scultennam , & Gabellum proprias aquas in agros nostros eructante . Perstitit deinde eadem pluviosa Constitutio non solum toto Veris tempore , sed per totam ferè Æstatem , ut nulla penè dies sine pluvia visa fuerit . Hinc factum , quòd unà cum pluviis , flante ut plurimum Borea , nulla unquam Æstas nostro in hoc Climate extiterit , in qua remissior fuerit caliditas , ut patuit ex Thermometris , unde nunquam serior fuit frugum maturitas , messe Julio mense peracta . In Barometris quoque observatum est multò elatiorem , quàm aliàs fuisse Mercurium , Aere crasso , & nebuloso existente . Cicadæ hoc Anno ut plurimum aphonæ observatæ sunt , illarum loco per totam ferè Æstatem coaxantibus Ranis ; sic pro Veris hyemem , & pro Æstate Ver fortiti fuimus .

V. Nullus Annus in his Regionibus pisculentior unquam fuit , quare cum Pisces ubique pretio vilissimo prostant , plebs Urbana hoc alimenti genere familiariter usa est , multòque magis plebs Agrestis , quæ facili negotio propriis in agris , & in ipsis laribus pisces captabat , *Neptuno pro Cere victum subministrante* , ut de Ichthyophagis scripsit Diodorus Siculus l. 4. c. 3, donec super cibo isto levissimo nauseante rusticano stomacho , sicut olim gens Hebræa in Deserto , Allia , & Cœpas appeterent . Ab amico Mercatore fide digno , qui Mantuanum Agrum hisce temporibus peragravit , ut Sericum emeret , accepi , Rusticos illos ægrotis suis febricitantibus , & nauseabundis Allia , & Cœpas coctas pro ferculo præbuisse , quod cum in aliquibus foeliciter cessisset , passim exinde hoc remedii genus , tamquam Elixir proprietatis , quo mirificè recreabantur , valde ex usu fuit .

VI. Sub initium Junii denuò , sicut Anno anteaçto , apparuere signa Rubiginis . Vim Rubigalis morbi prima persensit Morus , nec illi quicquam profuit ipsius Prudentia , cujus Symbolum in censu Plantarum audit . Mox eadem Rubigo , pessimus

omnium frugum morbus , paulatim auge-
 scens Frumenta , & omnia legumina , sed
 præsertim Fabas , occupavit , neque solùm
 in locis humilioribus , ubi computruerant
 aquæ , sed etiam in editioribus , ut supra
 Viam Æmiliam , & in ipsis Collibus . Lu-
 tuosum fanè , ac deplorandum spectacu-
 lum omnium oculis fuit , campos circum-
 quaque non virentes , sed atratos , & fu-
 liginosos intueri ; sicut enim Anno huic præ-
 cedenti hæc lues rubro colore fruges infe-
 cerat , ita hoc Anno , *non Creta , sed Car-*
bone notando , easdem magna atredine res-
 perferat . Sic frumentatio pessum ivit , tum ob
 rubiginem , tum ob aquarum colluviem ,
 mirantibus Agriculis pro frumento quod se-
 verant , solam sibi restare loliaceam mes-
 sem . Sed neque Plantarum fructibus , qui
 Æstatis principio , vel sub Opora maturef-
 cunt , pestis hæc pepercit . Nunquam in
 tota Estensi Ditione Uvarum , sicuti rerum
 omnium maximè ferace , parcior fuit Vin-
 demia , botris ab eadem peste paulatim exe-
 sis . Nucibus tantùm , quarum præter mo-
 rem anteactis annis magna penuria fuerat ,
 hæc rubigalis lues non nocuit . At neque
 hortensis familia vim hujus morbi cuncta
 de-

depascentis effugit , nam Olera ferè omnia
sydereis veluti afflatu ustulata sunt ; adje-
cta quoque altera clades , nam Erucæ ,
& Bruchi hortos omnes depopulati sunt ,
nudis Stolonibus relictis . Melonum , ficu-
ti , & reliquorum fructuum , magna fatui-
tas , ut & ipsa Animalia illorum esum quan-
doque respuerent .

VII. Vix risum forsan tenebit aliquis ,
quòd res tam minutas adeò curiosè perse-
quar ; at is sciat , quòd magnarum calamita-
tum non rarò exigua sunt signa , &

— *Sæpè exiguus mus*

Augurium tibi triste dabit . —

ajebat Fracast. de Cont. l. 2. c. 13.

Quemadmodum in re Nautica ex levi ne-
bula magnæ tempestatis signa captantur ,
ita & in re Medica ab exilibus indiciis ma-
gni morbi impendentes non rarò præviden-
tur , quare Hippocrates 2. in 6. Epid. Ni-
bil negligere . Sic non immeritò Cleombrotus
apud Plutarcum de Oracul. def. Demetrium
dicentem , ridiculum esse ex rebus minutis
de grandibus facere judicium , arguebat his
verbis . *Artem Medicam pestilentem astatem ex*
aranearum frequentia prænunciare , atque ex
foliis ficulnis , quando Vere Cornicis pedem re-
fe-

*ferunt , quis confitebitur qui res pusillas statuatur
vestigia non esse magnarum ?*

VIII. Pluviosam Constitutionem , quæ ab
anni principio usque ad totum Julii mensem
obstinatè perstiterat , magna postmodum
ficcitas per duos ferè integros menses exce-
pit ; hujusmodi tamen ficcitatem non mul-
ta caliditas comitata est , & qualis cæteris
Annis apud nos persentiri solet , præsertim
Procyone furente .

Post æquinoctium verò cœperunt denuò
apparere pluvix , ad quarum primum adspe-
ctum nemo non expavit , fuere tamen val-
dè moderatæ , & quantum sufficerent ad
terram strigosam , ac veluti faxeam ob præ-
gressam ficcitatem emolliendam , adeò ut
Colonorum votis pro desiderata frumenti
satione responderit . Ultimi duo menses , si-
cuti priori Anno , cum perpetua ferè sereni-
tate , & modico frigore quantum prima
pars hyemis postulabat , Anni cursum ab-
solverunt .

IX. Hæc itaque fuit hujus Anni Consti-
tutio , omnium non solùm Vegetabilium , sed
etiam Animantium naturæ , ut modò videbi-
mus , valdè infesta . Quamvis ergo hyems
adeò intempestiva fuerit , nihil tamen con-
ti-

tigisse scio, quod ad Medicam lancem tru-
 rinari debeat; neque id mirum, nam tunc
 temporis cudebantur morbi suo tempore, &
 loco erupturi. Epidemicos Affectus, non
 præsentium Constitutionum, sed præceden-
 tium esse productum, & sobolem scitè anno-
 tarunt Montanus, & Vallesius 3. *in p. Epid.*
 duo clarissima Medicinæ lumina, idque aper-
 tis verbis ipse quoque Hippocrates 2. *in p. Ep.*
 asseruit. *Cum fieret autem, inquit ille, totus*
annus humidus, & frigidus, & borealis, per
hyemem quidem salubriter degebant maxima ex
parte, ante Ver autem multi quidem degebant
morbide. Succedente itaque verno tempore,
 ac circa medium Aprilis mensem magna fe-
 brium seges in Mutinensi Agro intra Viam
 Æmiliam, aliisque proximis locis, ubi diu
 stagnarant aquæ, ex improvviso caput extu-
 lit. Tertianæ omnes intermittentes ab ini-
 tio fuerunt, & neminem novi, qui in prin-
 cipio hujus Epidemici affectus alio febris
 genere tentatus fuerit. Indiscriminatim Ru-
 ricolæ omnes, cujuscunque sexus, ætatis,
 temperamenti, vitæ generis corripiebantur,
 cum magno horrore, frigore, tremore, in-
 terdum quoque vomitione, accedebant hæ
 Febres; copiosi quidem sudores in princi-
 pio

pio hujus Epidemici Affectus ipsas comitabantur , qui postea in morbi progressu remittebant ; pauci integrè judicati sunt , sed omnes ferè , qui evasisse videbantur , experti sunt recidivas ; neminem tamen hujusmodi Februm genus licet tam populariter grassatæ fuerint , quòd sciam , sustulit. Multoties accidit , ut cum in die intermissionis celebraretur phlebotomia , eadem die Febris corriperet , & de simplici Tertiana duplex fieret . Neque id solum Ruri observatum est , sed etiam in Oppidis , & in hac Civitate , cum eodem tempore Oppidani quoque , & Plebs Urbana iisdem Tertianis febribus intermittentibus exercerentur , sed longè inferiori numero , ac gens Rusticana .

X. Perseverarunt itaque hujusmodi Febres per totum Veris tempus cum ejusmodi typo ; accedente verò Æstate , in duplices Tertianas omnes conversæ , & quæ de novo accesserunt , hujusmodi typum servarunt . Duplici Tertiana igitur omnes ferè Agricolaë eodem tempore laborarunt , quæ quidem ut plurimum intermittens erat , sed valdè protracta , ut pauca horæ pro apyrexia numerarentur . Vespere ut plurimum

exacerbabantur , illas stipante magno Symptomatum satellitio , veluti vomitione , anxietate , capitis dolore , vertigine , in nonnullis stupiditate , in aliis mentis emotione ; quod autem non rarò mihi observatum est , magna erat virium nocturna prostratio , ac interdum cum asphyxia , ut proximi Silicernio viderentur , mane cuncta hæc remittebant oriente Sole , ad cujus matutinos radios , è lectulis exsurgentes se exponebant , ac vitales spiritus ex inexhausto illo luminis , & caloris Fonte veluti potabant . Cum hoc Anno curiosius rusticatione , quamvis parum tuta , oblectatus fuerim , non semel admiratus sum , quomodo Ægri , qui tota nocte cum Morte fuerant luctati , mane sub Porticibus , velut Angues ad Solem cutem curantes , erecti starent , ac tantum virium iis superfuisset , ut campos etiam peragrarent , perstitit tamen in omnibus satis commoda cibi appetentia , quin per sæpè non paucos audivi de nimis parca alimonia conquerentes ; ac revera hujusmodi Febres , quantum observare licuit , fuere magis famelicæ , quàm siticulosæ .

XI. Verminatio nunquam aliàs major fuit,

fuit , nec solùm in Pueris , sed etiam in provectioris ætatis hominibus . Memini me vidisse Rusticum quendam annorum circiter 40. sub Porticum ad Solem ex Febris accessu rigentem , atque unà valdè singultientem , à quo cum sciscitatus essem , num Vermes rejecisset , ac ille respondisset , se aliquot Vermes inferius , ac superius deiecisse , Singultum , à cuius molestia se potissimum liberari instabat , à Vermibus stomachum laceissentibus fieri asserui ; cum autem fortè pulverem Chinæ Chinæ sibi à Medico Forensi præscriptum in promptu haberet , permisi ut illum assumeret . Siluit pertinax Singultus unà cum febre , quæ tamen paucis post diebus rediit , sed sine tam molesto Symptomate . Aliàs postea expertus sum huiusmodi remedii genus in lumbricis puerorum enecandis , quod mihi foeliciter cessit .

XII. Sanguis, qui in hac Constitutione fœta Vena educebatur , ut plurimum crassus, & subpallidus apparuit ; in nonnullis etiam Ictero des observabatur , quamvis exterius in Corpore similis color non floreret . Alui excrementa in omnibus ferè febricitantibus crassa erant, & compacta . Quæ per os rei-

cie-

ciebantur subacida potius erant, quàm amara. Urinæ ut plurimum crassæ, ac turbidæ, multumque lateritii sedimenti habentes reddebantur, ac persæpè in febribus, in quibus nulla erat cacoethiæ suspicio, Hypochondria in omnibus dura, ac distenta.

XIII. Quibusdam, postquam illos hujusmodi tertianæ febres diu exercuissent, apparuere Parotides, quæ ut plurimum suppurabantur, at neque hoc pacto contumacissimæ febres summovebantur. Curavi Mulierem utero gerentem, quæ, cum per integrum Septembris Mensē febricitasset, oborta Parotide, ac fœliciter suppurata, & ad longum tempus perpurgata, nondum tamen, cum jam Anni finis imminet, à febre immunis est; adeò contumax, ac penè indomabilis erat fomes, cui hærebant hæ febres. Cæterum nunquam visæ contumaciores febres ad recidivandum magis pronæ, & quæ magis Medicorum industriam eluderent; siquidem nec repetitæ phlebotomiæ, nec purgationes, nec mille alexipharmaca, quæ pleno gutture, tamquam manus Deorum, Receptariorum Chorus adeò celebrat, quicquam profuere. Inimò observatum, citius, ac tutius restitutos, quibus nec sanguis

guis detractus, nec purgantia exhibita, nec ullum aliud remedii genus administratum, toto salutis negotio Naturæ morborum Medicatrici commisso. Fœlicius tamen cessit, quibus purgationes, & vomitiones præscriptæ, quàm quibus pluries secta est Vena; ij namque in deterius semper labebantur. Vidi pauperem Agricola à duplici tertiana ad longum tempus conflictatum, & jam in magno discrimine versantem, cui nec detractus fuerat sanguis, nec ullum aliud remedii genus adhibitum, solo Vini generosi potu meo consilio propinati feliciter convalescere, sic multos alios novi hoc solo cardiaco restitutos, aquæ usu, ac cæteris remediis ablegatis.

XIV. Cum autem hujusmodi Tertianæ febres non solum Colonos, sed etiam Oppidorum majorum, & Urbium Incolas, si non tam populariter, saltem eadem contumacia fatigarent, ac usu potius remediorum exasperarentur, quàm mitescerent, mihi visum est hoc Anno apud nos contigisse id quod apud Plutarcum legimus in libro de Oraculorum defectu, quòd nempe in hac Constitutione, quædam Medicæ Artis Oracula obmutuerint, dum causam
igno-

ignorarent , quare præconceptæ opinioni de magna medicamentorum supra morbos quoscumque potestate Tertianæ Febres intermittentes , ut plurimum citra malignitatis suspicionem , minime auscultarent .

XV. Major itaque pars Medentium apud Nostrates , ut vulgi calumniis , & assiduis ægrorum querimoniis se subducerent , in hac Tempestate ad Peruviani Corticis sacram Anchoram confugere , at parum prosperè ; nam in periculosiores scopulos ægrotantes suos perpèdè deduxere . Usu febrifugi per aliquot dies equidem sub doloso cinere latebat ignis , verum postliminiò violentior recandescebat . Qui tamen peritiores erant , ac rebus ægrotantium magis , quàm propriæ ambitioni consultum volebant , *Nabant sine Cortice* .

XVI. Hoc itaque tenore processit febrilis acies per totam Æstatem , ac totum Autumnum , Rura , & Oppida infestando , frustra *Quartanam sperantibus ægris* , & intervallum aliquod à quotidianis paroxysmis expectantibus ; nam pauci hoc Anno visi sunt Quartanarii ; sicuti nec observare contigit Synochas ullas , vel Febres ardentes , sed solum Tertianas , quæ quidem sub finem Autum-

ni , & prima parte Hyemis rariores fuere , sed graviores , intermittentes quidem in principio , sed quæ tandem in continuas , & lentas migrarent , ut plurimum cum solita periodo circa Vesperas Ægris horrescentibus .

XVII. Febrili huic Exercitui , qui stativa castra posuerat inter Padum , & Viam Æmiliam , quam transgredi ausus non est (cum in toto illo tractu , qui Colles , & hanc Viam interjacet , inculcata Valetudine , & secura rusticatione uti concessum fuerit) multi alii Morbi junxere se comites , qui sporadicè vagantes multas prædas agebant , ut Alui profluvia , Icteri , Apoplexiæ , Hydropes , Catarrhi præfocativi , aliique Affectus . Qui Dysenteria hoc Anno laborarunt citius , ac felicius evasere , quàm qui Diarrhæa .

XVIII. Vim hujus Constitutionis Viri robustiores , & adulti facilius tolerarunt , minus Fœminæ , ac Pueri , quorum qui infra trimatum erant , ferè omnes periere . In solo Finalis Oppido plus quàm tercentum Pueros referunt extinctos , ut ex ejusdem Oppidi Necrologio constat . Magna quoque fuit Infantilis strages in Mirandulano Agro , & Novellariensi . Ad dies aliquot febriles

paroxifmos tolerabant , postmodum fiebant
 Icterici , ac paulò post Epilepticis insultibus
 correpti occumbebant . Cæterùm præ mul-
 titudine hominum decumbentium pauci sunt
 extincti , ac potius ex diuturnitate morbi ,
 & frequentibus recidivis , quàm ex Febris
 vehementia succubuerunt ; qui tamen fuere
 superstites magna ex parte facti sunt Icte-
 rici , Lienosi , & Cachectici .

XIX. Vim hujus malè moratæ Constitu-
 tionis experta quoque sunt cujuscunque ge-
 neris Animalia , quæ in magno numero in-
 teriere ; sicut autem in ea quam describit
 Silius Italicus , quæ sicca fuit , & præfervida ,
 vim primi censere Canes , ita in hac frigida ,
 & præhumida prima clades Pecudum fuit ,
 quibus , postquam per dies aliquot ægrotas-
 sent , veluti per crisim appatebant Variolæ in
 capite , & collo , ac plerumque ab iisdem excoë-
 cabantur ; sic quæ ex vehementia morbi non
 perjerant , tandem ex inedia contabescebant .
 Sues quoque turmatim suffocati moriebantur .

Nunquam parcius nobis mellificarunt A-
 pes , vel propriis in sedibus extinctæ , vel
 aliò migrantes ; Bombyces quoque initio
 quidem catervatim peribant , qui verò su-
 perstites fuere in ipso Opificio semianimes ,

ignavi concidebant . Nimiis essem si cuncta singillatim recensere vellem . Extispicium aliquod , Pecudum præcipuè , quarum major fuit strages , identidem celebrare , ac hariolari quænam esset talium morborum causa , non abs re fuisset , si per tempus liquisset .

XX. Scio non defuturos qui me coarguant, quòd ad Veterinariam transgrediar ; oblatrent quantum velint , quòd talia observare Medicam Artem profitenti indecorum nequaquam crediderim . Egit id Medicorum Maximus , quem non puduit scrutari , quare Bobus facilius quàm cæteris Animalibus excidant femora ; hæc autem sunt illius verba *de Artic. n. 6*, nemini, quòd sciam , observata : *Bobus tunc magis excidunt femora, cum tenuissimi existunt, fiunt autem tenuissimi Boves ad finem Hyemis, tunc igitur etiam maximè luxantur, si tamen, & huiusmodi quiddam Medicina scribere convenit. Verùm, convenit utique.* Atqui si celebriores Anatomici tot sectiones, tot experimenta per mortes Brutorum agunt, ut Anatomiam in hoc genere comparatam, quam in Medicina desiderari dictum erat Sapientissimi Baconis *de Augm. Sci. l. 4. c. 2.* jam habeamus,

cur

cur non licebit quoque illorum morbosos affectus observare ? Quin Medico Chirurgo licere interdum absque Artis dedecore Bestiis mederi ostendit Eruditissimus Vir Carolus Patinus in sua elegantissima Oratione in Archi-Lycæo Patavino Anno 1682. habita.

XXI. Atque hæc sunt quæ in morbida hujus Anni Constitutione magna ex parte ipsemet observavi , & quæ ab ingenuis Professoribus , & fidis Amicis mihi communicata sunt , quæ quidem referre pro ut obveniant , non magni negotii est , at illorum causas rimari , ac in medium proferre , quæ Jatrofophorum , & Eruditorum hominum palato sapiant , hoc opus , audendum tamen pro viribus , ac

— *Tentanda Via est , qua me quoq; possim
Tollere humo . —*

XXII. Communes morbos , quos Populares , & Epidemicos appellant à Communibus causis progigni extra omnem Controversiæ aleam est ; Communes autem causæ sunt potissimum Aer nobis circumfluus (aliunde tamen , five ex superioribus , five ex inferioribus infectus) Communia Alimenta mali succi , & Aquæ corruptæ . Ex his omnibus , sed promptius ab Aere , tam-

quam è communissimo Fonte , è quo nemo non potare cogitur , Morbos quosdam derivari , qui multos eodem tempore afficiant , omnium pariter est consensus . Ad hanc verò nostram Ruralem Epidemiam excitandam in unum convenisse & Aerem vitiatum , & prava Alimenta ingesta , fas est arbitrari . Primum quidem locum Aeri à sua naturali temperie non solùm secundum Anni tempora recedenti , sed particulis humanæ naturæ incongruis ad satietatem pleno , concedendum putarim ; secundum autem locum pravis Alimentis , & Aquis vitiatis . Quamvis autem de Miasmate Contagioso aliqua posset esse suspicio , dum uno in aliqua familia à Febre correpto , cæteri paulò post ex eadem Febre decumberent , id tamen potius in communem Diathesim ad maturitatem eodem tempore evectam , non secus ac cum Autumno fructus eodem tempore maturescunt , referendum duxerim , quàm in effluvium aliquod contagiosum , quòd è primo ægrotante expirans cæteros afficeret .

XXIII. Quanti autem referat ad bonam Valetudinem in Aere puro , & à foedis exhalationibus maximè remoto degere , nemo non novit ; nam sicuti Pisces felicius degunt ,
ac

ac esu salubriores sunt , si in aqua pura , ac sincera vivant , secus verò si in aqua foeda , & corrupta , ita homines feliciorē vitam , ac longæviorē ducunt , si Aer sincerus sit , secus autem si crassus , & nebulosus ; Nec abs re vulgatum dictum illud , quòd tales sint Corporis nostri humores , ac spiritus , qualis sit Aer ; hinc iis in locis ubi Aer tenuior est ac defœcator , vividiora , & acutiora ingenia florere solent , ubi verò crassior , hebetiora , ac stolidiora , quare Bœotii , & Batavi antiquitus malè audiebant , unde Horatius .

Bœotum in crasso jurares aere natum .

XXIV. Non vacat hic disquirere , quare ad Vitam perennandam adeò necessarius sit Aeris usus , quomodo in Vascula Pulmonum se insinuet , quid in massa sanguinea efficiat , dum illi permiscetur ; circa id insudarunt Doctissimi Viri , ac ultimò Ecmullerus in elegantissima sua Dissertatione de Abstruso Respirationis negotio ; solummodò circa illa examinanda immorabor , quæ insignem Aeri mutationem inferre potuerint , ac illum à sua naturali mediocritate dejicere . Certum est enim , quòd si Aer Respirationi idoneus esse debet , & consequenter ad vi-

taliam munera, necesse est, ut quandam fervet mediocritatem, ut neque supra modum crassus sit, nec nimis tenuis, nam si tenuior sit, ac rarior quam par est, Respirationi idoneus evadit, ut Machina Boyeliana satis evincit, ac testantur qui in editissimis Montibus difficiliorem experti sunt Respirationem, quam in imis Vallibus, id annotante Thomas Cornelio *de Cogn. Ae. & Aq.*; si verò crassior sit, & ad saturitatem Vaporibus, & exhalationibus oppletus, ad Respirationis munus obeundum minimè aptus est, immò suffocationis periculum infert, ut ex eadem Machina Pneumatica patet, & Metallorum fossores in Fodinis sæpenuerò experiuntur, qua de causa Hippocrates 4. in 6. *Epid. Somnum in frigore cooperto*, ut ipse ait, commendabat, nimirum, ut Vallesius *l. 2. Con. Med. 31.*, & Ballonius interpretantur, dormiendum esse in amplo Conclavi, sed corpore stragulis benè coniecto, qua ratione facilior est anhelitus, nec à frigido Aere partes sentientes pungente interturbatur somnus.

XXV. Notabiles autem in Aere alterationes (non de iis loquor, quæ secundum Naturæ leges, & varia Anni tempora ex necessitate fiunt, sed de intempestivis) Venti po-

potissimum, & imbres copiosi efficiunt: Solares enim radii ob æqualem Solis ad nostrum Verticem accessum Aerem semper æqualiter calefacerent, si is aliunde alterationem non fulciperet. Haud secus Terræ exhalationes ex paludibus, & stagnis, seu nimis uliginoso solo eundem non rarò contaminant. In nostro verò casu Aerem à copiosis imbris, & lutulenta Constitutione vitiatum fuisse existimandum est, sicuti etiam à Ventis Borealibus intempestivum redditum, qui cum verno tempore, ac per totam ferè Æstatem nunquam fluissent, Solarium radiorum vim hebetando, Vaporum à leni calore elevatorum discussionem prohibuerint, & volatiles Spiritus, quos in suo ad nostrum Verticem accessu Sol quaquaversum diffundit, versus Australem plagam retropulerint. Ex quo factum, ut iis in locis, ubi statariæ fuerant Aquæ, Aer circa Veris principium tepescens, multos vapores, & tetras exhalationes in sinu suo exceperit; Aer verò sic pollutus, ac partibus volatilibus, quæ à Sole promanant, ulterius destitutus, dum intra Corpora eorum qui his in locis degabant admitteretur, totius massæ sanguineæ crasim, & cæterorum fluidorum systa-

fin

sim naturalem perturbavit .

XXVI. Reor itaque à naturali suæ dulcedinis , & fluiditatis statu massam sanguineam descivisse , & crassio rem consistentiam , quàm par est , acquisivisse ; sicuti , & proportionem ablatam inter Bilem , & succum Pancreaticum , illa quidem languidiori , hoc fortiori reddito . E' Cœlo potissimum Volatiles Spiritus in Terram defluere , è Terra verò , ut pote succis mineralibus referta continuò acidas particulas sursum efferri , ingeniosum est Clarissimi Sylvii *Tra.* 10. excogitatum , sed rationibus , & experimentis confirmatum . Quare cum in hujus Anni pluviosa , & frigida Constitutione Aer partium volatilium , & spirituosarum magna penuria laboraret , aliaque ex parte acidis particulis è terra lutulenta , ac veluti fermentata elevatis maxime abundaret , mirum non est , si postmodum intra Vitæ hospitia exceptus talem diathesim induxerit , è qua tam magna febrium propago emanavit . Acidam verò dyscrasiam potius , quàm biliosam , & alchalinam in universum prævaluisse , duo potissimum evincunt , primum , quòd hoc Anno in tam ampla Febrium segete nullam

Sy-

Synochum, nullam Febrem ardentem observare contigerit, alterum, quod hujusmodi Febres, ut plurimum, veluti superius annotavimus, potius famelicæ fuerint, quàm siticulosæ.

Nec miretur quispiam, quod Tertianæ Febris naturam ex prædominio Acidæ Minerae potius deducam, quàm Alchalinæ, qualis censetur Biliosus humor; nam ex quam materia quæso in hac Constitutione tam horrida, procellosa, ac media Æstate frigida, post usum ciborum pituitosi succi, ex quam materia, inquam, tanta bilis copia gigni debuit, quæ sufficeret ad procreandam tam numerosam Febrium sobolem, ac illam tandiu alendam? Nec desunt Professores celeberrimi, qui ab hoc non multum dissentiunt, inter quos Etmullerus in *Colleg. Consult. Cas. 19.* qui pro causa proxima Tertianæ febris intermittentis statuit fermentum salino acidum, in legitimis quidem magis volatile, & activum, minus autem volatile, & subjecto viscido irretitum in nothis.

XXVII. Præter Aeris malam Constitutionem, tamquam hujus Epidemici Affectus communissimam causam, aliæ quoque nec par-

parvi momenti in idem conspirarunt , scilicet ut humores ad acidam dyscrasiam disponerent , nimirum prava alimenta ingesta , ut fructus horræi à rubigali lue vitiiati , nimia Piscium ingurgitatio , edulij genus nostris Agriculis insolens , in quorum stomacho cibis fortioribus assueto facilè putrescebat , hoc est facilè acescebat , cum nullo evidentiori signo putrescentia se prodatur , quàm per acorem ; his addi possunt puteales aquæ ex nimia illuvione cœnosæ , & semiputridæ , ac denique Boreales Venti , qui Acidi nitrosi Promocondus appellantur . Ex his itaque Communibus Causis , ceu Fontibus , harum febrium originem probabilius , quàm à quacumque alia deduxerim , neque enim ad cœlestes influxus recurrendum , quasi Astra maligniori lumine Rusticanam gentem potius , quàm Urbanam , veluti innocentiores adspicerent , cum præter id , improbable sit , quòd cœlestes influxus tam arcto spatio potuerint circumscribi , sicuti neque subterraneæ exhalationes culpari poterant , cum Terræmotus nullus præcesserit , neque in hac nostra magna Planitie Cispadana , & Transpadana extent Antra , & Terræ hiatus Charonei , è quibus perniciofa effluvia possent erumpere , & aerem inquinare .

XXVIII. Quòd spectat ad **Causam** internam, quam **Conjunctam** appellant, hæc non-nisi in crassam, & viscidam pituitam, cui acidum fermentum hæreret, referenda erat, vel stabulantem in stomacho, ut placet Etmulle-ro *de feb. c. 17.* vel ductus laterales Pancreatis obstruentem, ut statuit Sylvius *Tra. 10.* quæ materia in Venas transfusa, & partibus spirituosus sanguinis permixta febrilem effervescentiam excitaret; ut ut enim cruoris massa effœta sit, & vapida, semper tamen, aliquid oleosi, & sulphurei continet, quod ad flammulam vitalem alendam sufficiat. Focus itaque febrilis hospitabatur extra Vasa sanguinea, quemadmodum in febribus omnibus periodicis, cum alioquin perdifficile sit intermittentes febres ab iis quæ verè Continuæ sunt distinguere, cujusmodi Febres Ignis nomine Divinus Præceptor insignire consuevit, ut ex variis historiis in libris Epidemiorum videre est. Non enim concipi potest, aiebat Scientissimus Cartesius *P. 1. Ep. 51. & 88.*, quænam possit esse Circuitus causa, nisi materia quædam, quæ maturatione indigeat, antequam massæ sanguinæ misceatur, quæ per venas ad Cor delata potis est tot excitare turbas, & febrilem tempestatem ciere, quæ

non

non alio pacto sedetur , quàm eadem hostili materia sub forma sudoris per corporis ambitum discussa , vel per urinarias vias ablegata .

XXIX. Rarum quidem esse , quòd Tertianæ febres Epidemicæ ex Aeris vitio observentur , ait Doctissimus Ettmullerus *de febr.* c. 17. , ac revera Febres , quæ alicujus pravi Seminii in Aere latentis soboles sunt , nullum certum ordinem servare solent , multòque rarius est , quòd sint de genere Intermittentium ; hoc Anno tamen hujusmodi febrium genus in hisce Regionibus populariter grassatum fuisse , tam Ruri , quàm in Oppidis (quamvis postea ob diuturnitatem in continuas , & lentas migrarent) latè perspectum est . Haud absimilem Constitutionem , quæ in Anglia Anno 1658. ac magis per Rura , & Pagos , quàm per Oppida , & Urbes defævit , Doctissimus Vvillis in suo Tractatu de Febribus describit ; suæ tamen Febrilis Epidemiæ originem , & causam procatarticam non Aeris vitium Vir ille Peritissimus refert , sed potius in prægressam Constitutionem nimis æstuosam , & illi Climați insolentem ; Febrem Tertianam intermittentem Epidemicam observavit quoque Celeberrimus Bartholinus

Haf-

Haffniæ, Anno 1652. sed & ipse illius causam calidissimæ, & siccissimæ Æstati, præter morem, & consuetudinem illius Cœli adscribit, hanc verò nostram Ruralem Epidemiam lubet referre in Constitutionem præhumidam, ac frigidam, huic Cœlo insolitam, ac simul in Aerem ob cœnosam colluviem vitiatum. Si enim hujus Epidemici Affectus causa esset ex totius Anni intempestiva Constitutione, quæ frigida, & procellosa toti penè Italiæ communis fuit, non satis constat, quare hic popularis morbus, in humilioribus tantum locis, ac ubi stagnarint aquæ, sedem fixerit, & non ampliora spatia occuparit; cum tamen Incolæ cæterarum regionum, quæ ab hujusmodi atmosphœra remotiores erant, (ut totus tractus supra Viam Æmiliam versus Colles) nunquam aliàs à Febribus magis securos se vixisse meminerint.

XXX. Qua de causa porrò, à Constitutionibus tantæ siccitatis, quales, ut dixi, ad plures Annos experti fuimus, ad Constitutionem imbrium adeò feracem talis factus fuerit transitus, certè hic mihi *baret aqua*, ut dici solet, & ad hanc Veritatem eruendam *Delio natatore* opus esset. Nullus profecto Astrologorum, qui ex imaginariis Astrorum
con-

configurationibus futuros rerum eventus
 prædici posse existimant, tam magnam illu-
 vionem prædixit, neque postquam facta est,
 rationem ullam attulit, cur ita fieri deberet.
 Sint utique Astrorum in hæc inferiora Influxus,
 quos velle negare magna dementia
 esset, at modus, quo agant, id omninò in-
 deprehensibile est. Rectè quidem Ptolomæus
 uti videre est *ex lang. l. 1. ep. 35* in libro qui
Aliarba inscribitur, Stellarum effectus incer-
 tos esse, & varios pronunciavit, quoniam
 incertum est qua ratione materia subjecta in-
 fluxum recipiat. Observandas quidem ma-
 gnas Temporum mutationes, Æquinoctia
 scilicet, & Solstitia, ut in illis, *neque medi-*
camenta exhibeamus, neque uramus, neque se-
cemus pluribus in locis monuit Hipp. uti *De Ae.*
Aq. & lo. n. 30, 1. in 6. Ep, 3. de Diet. n. 2. sicuti
 etiam considerandos exortus Canis, Arctu-
 ri, & Plejadum occasum, nam ut idem ait,
morbi his maximè diebus judicantur, alii peri-
munt, aut in speciem aliam transmutantur; qua-
 re verò tam magnæ alterationes, tum in ma-
 gno, tum in parvo Mundo dictis temporibus
 fiant, scrutari velle, id esset merè divinare.
 Satis sit igitur quoad rem nostram, quòd hoc
 Anno tam magna, & insolita aquarum inun-
 datio

datio morbosam hanc Constitutionem inve-
 xerit, contrario prorsus modo, quo in Æ-
 gypto votiva Nili inundatio, miraculi ad
 instar, solet pestem abigere, quamvis Alpi-
 nus *de Med. Aeg. l. i. c. 18.* mutationem illam
 Aeris in salubriorem statum ad Nili incre-
 mentum subsequenter in Etesias videatur
 potius referre, quæ tunc temporis, Sole si-
 gnum Cancris subeunte, & septentrionali pla-
 ga fumigante, flare incipiant, & Campsinos
 Ventos pestis vectores repellant. Quæcunq;
 ea causa sit ob quam Nilus Ægypti Pincerna,
 salubritatem invehat, certum est tamen, ad
 illius incrementum Morbos populariter gras-
 santes decrescere, & in magna illa inunda-
 tione demergi; adeò verum est illud Celsi in
*Proe.: Differre pro natura locorum genera Me-
 dicinæ, & aliud opus esse Romæ, aliud in Æ-
 gypto, aliud in Gallia.* Annus jam agitur cen-
 tesimus, ex quo haud absimilis inundatio
 Cispadanam, & Transpadanam Regionem
 occupavit, unde postea subsecuta est sum-
 ma Annonæ caritas, tritico in lolium con-
 verso, uti persuasum habuit Paulus Crassus
 Corrigiensis in suo libello de Lolio, de qua
 conversione frumenti in lolium non parum
 dubitatur. Inchoarunt autem tunc tempo-

ris circa Maii principium pluviae, quæ postea per totam Æstatem obstinatissimè perdurarunt. Observantur itaque per intervalla quædam eadem Temporum Constitutiones recurrere, sive in Astrorum vim nobis ignotam id referamus, sive in justam Dei vindictam, qui sicut olim Universali Diluvio totum Orbem punit, ita particularibus eluvionibus quasdam particulares Regiones aliquando plectat.

XXXI. Rubigalem luem non exiguum operam ad Morbosam hanc Constitutionem contulisse, superius dixi; at ne id gratis, ac veluti dictatoriè pronunciasse videar, libeat in disquirenda, & examinanda Rubiginis natura paululum immorari. De Rubigine multa quidem Veteres scripsere, at de illa secundum suæ Philosophiæ Systemata ratiocinati sunt. In sacris quoque Codicibus uti *Amos Ca. 4.*, Rubiginis fit mentio, cum aliquando hac, veluti iræ suæ ministra, Deus populo suo fruges, & fructus omnes ademerit, ut illum ad bonam frugem perduceret, nonnulli verò ex Recentioribus de hac peste aliquid scripsere, ut Ruvellius, Levinus Lemnius, Ludovicus Vives, Langius, sed ea quæ à Veteribus scripta fuerant recoxere.

Vegetabilem itaque Familiam suis Morbis laborare, iisque diversi generis, multosque gravissimos Auctores de iis scripsisse, ut Varronem, Plinium, Columellam, aliosque jam satis perspectum est. Rubiginem, verò, frugum omnium, & fructuum communem morbum, ut illam Theophrastus appellat, adeò exhorruerunt Antiqui, ut ad avertendam hanc pestem sibi Deum finxerint, quem Robigum, teste Varrone *de re Rustica*, appellabant, unde Rubigalia festa emanarunt, quæ à Numa Pompilio Regni sui Anno XI, referrente Plinio l. 18. H. N. c. 29., instituta sunt, & ad 7. Kal. Maii celebrabantur. Mactabant autem lactentem Catulum in hujusmodi sacrificio, unde Columella.

*Hinc mala Rubigo virides ne torreat verbas,
Sanguine lactentis Catuli placatur, & extis.*

Litabant autem lactentem Catulum, eò quòd à Rubigali Numine, mediante maligno Canis Syderei influxu, putarent hanc labem in terras immitti; quare cœca superstitione, ac non nisi habita ratione nominis, id agebatur sacrificium, ut ingenuè Ovidius.

*Pro Cane sydereo Canis hic imponitur Aræ,
Et quare id fiat, nil nisi nomen habet.*

XXXII. Rubigalia itaque sacra , sicut & Floralia , ut cuncta benè deflorescerent , instituta sunt , ac celebrari solita , sub finem Aprilis , propterea quòd hujusmodi tempore à Rubigine frugibus , & fructibus valdè metuerent , occidente tunc temporis Canis , Sydere per se vehementissimo , qui occasus ex Plinii observatione *l. 18. H.N. c. 29* , tunc in 4. Kal. Maii incidebat . Observabant autem Veteres multa attentione Canis occasum , ubi nos vix ortum , qui persæpè credimus eodem tempore ubique inchoare dies Caniculares , veluti non rarò doctos alioquin , & celebres Professores, ita quidem, sed turpiter sentientes , audire contigit, cum tamen juxta diversam latitudinem , quam variæ regiones habent , varii ac diversi sint Astrorum ortus , & occasus , quod non ignotum Galeno *1. in 1. Epid.* , qui tradidit , eodem quidem tempore omnibus in plagis fieri tum Æquinoctia , tum Solstitia , Astrorum verò ortus , & occasus communes esse iis solùm qui sub eodem vertice habitant .

XXXIII. Hanc pestem Græci Ερυσίβη Latinè Rubiginis nomine appellavere , sive à rodendo , ut Varroni placet , seu quòd rubro colore fruges inficiat ; Uredinem quoque, seu

Car-

Carbuncularem morbum vocavit Plinius l. 18
H.N. c. 28, quòd fruges exurat, veluti hoc
 Anno contigit, cum fruges, & plantæ om-
 nes carbuncularent, ut Pliniano vocabulo
 utamur. Hos equidem Rubiginis noxios ef-
 fectus observare, & contemplari licuit; at
 quænam sit hujus pestis natura, & indoles,
 non tam facilè est decernere. Sapere ignis
 naturam, seu acrimoniam lixiviale, &
 Alchalinam ex Sale acri, & volatili, pro-
 clive quidem esset asserere, at multa obstant,
 ne in hanc sententiam eam. Gigni Rubiginem
 ex Rore, sed vitiatò, serenìs noctibus, vel
 in plenilunio, vel interlunio, quibus tempo-
 ribus Luna frigidius lumen ad nos reflectit
 (cum in Plenilunio, Æstivo tempore à nostro
 vertice multum absit, in Interlunio verò to-
 tum lumen, quod à Sole recipit eidem rege-
 rat) Antiquorum fuit opinio; cui recentio-
 rum quoque non pauci subscribere, inter
 quos Ludovicus Vives in doctissimis suis
 Commentariis in librum D. Augustini de Ci-
 vitate Dei l. 4. c. 21, ubi scripsit, *Rubiginem esse*
Rorem putrefactum, fruges tenues corrumpen-
tem, & friantem. Generari utique Rubigi-
 nem ex Rore, serenìs noctibus (cum Ros
 non decidat nisi sereno Cœlo) & silente Lu-

na, veritati valdè congruum videtur, nam re vera sub initium Junii propè Interlunium, signa Rubiginis observari cœpta in frugibus, & plantarum foliis, quæ parvis maculis nigricantibus distincta, puncticulari morbo laborare videbantur, argumentum evidens hujusmodi stygmata à Roris guttulis, ubi diu hæserant, fuisse inusta.

In Rore (quem Lunæ, & Aeris filium Alcmon dixit, & à raritate ita appellatum Isidorus tradidit, eò quòd non sit crassus ut pluvia) multum liquoris volatilis Salini, ratione cujus abstergit, & alvum solvit, omnes docent Chimici, qui pro egregio menstruo ipsum commendant ad extrahendas omnium Vegetabilium Tincturas: ex eodem quoque tradunt elici spiritum, qui ad metalla dissolvenda efficax sit, quo spiritu utebatur Cnofellius *ex Cramer. Diff. 5. c. 2.*, ad parandam Coraliorum Tincturam, ignita Coralia in Roris spiritum proiiciendo. Vim hujus Salis sentiunt, qui manibus rorem tractant, aut nudis pedibus per campos, & prata rotulenta incedunt; nam manus, & pedes scabri fiunt, idque ob salinas, & nitrofas particulas, quæ cutim arrodunt. Uique quoque pollere graciliora reddendi corpora tra-

tradit Plutarchus *Quæ. nat.* , ac propterea Mulieres habitiores illius usu nimiam polysarciam emendare . Sale saccharino pariter divitem esse Rorem ut multis morbis opituletur per analysim , & ignis examen se deprehendisse testatur Helmontius . Multa de Roris viribus scripsit in doctissimis suis Animadversionibus Excellentissimus D. Joseph Lanzonus Medicus Ferrariensis , cui non parum debeo , quòd ea quæ in hac Constitutione ipse observavit mihi per literas benignè communicarit .

XXXV. Hæ sunt nativæ dotes matutini Roris , ac præsertim Majalis , in salubri tamen Constitutione , ac solo minimè uliginoso , nec palustri ; at si ex malis temporum Constitutionibus , & noxiis afflatibus , seu pravis è Terra exhalationibus Ros vitietur , in Rubiginem degenerat , malum , quo nullum noxius est , & cui , ut ait Plinius l. 18. *H.N. c.25, non comparantur grandines , neque procellæ , quæ nunquam Annonæ intulere caritatem .* Gigni Rubiginem itaque ex Rore existimo , dum multa nitrosa , & acida corpuscula è solo elata , & per aerem undequaque dispersa , salinis particulis , quibus naturaliter Ros abundat , sociantur , quæ simul

in magno eris AReceptaculo fermentata , & exaltata , modo nobis imperceptibili , in liquorem coeant , qui postea sub forma Roris deciduus & plantis inhærens , easdem maculis diversi coloris sugillet , uti apud nos factum his duobus Annis , cum in priori Plantæ omnes , & fructus rubris veluti peti- culis , hoc Anno verò nigris laborare viderentur . Præpollere itaque in Rubigine acrimoniam acidam , & corrosivam , haud ab- similem Aquis stygiis , & Spiritibus Nitri, & Vitrioli , longè verisimilius , quàm Alchali- nam ex sale Acri , & caustico , quando nul- la causa animo fingi possit , quæ in tam re- missis caloribus hujus Constitutionis ustio- nem , & acredinem accerlere potuerit .

XXXVI. Neque huic meæ opinioni quic- quam refragari S. Scripturæ auctoritatem crediderim , dum apud Amos Prophetam fit mentio Rubiginis his verbis . *Percussi vos in Vento urente , & in Æruginè , multitudinem fructuum vestrorum , & Vinearum vestrarum , Oliveta vestra , & ficeta comedit Eruca , cum non magis Austrini flatus sua caliditate , quàm . Boreæ penetrabile frigus adurat .*

XXXVII. Displicet quidem, quòd eo tem- pore quo sæviit Rubigalis lues , aliquo ex-
pe-

perimento non pertentarem, ut certius illius naturam explorarem; siquidem nimis serò animum subiit cogitatio de hac Rurali Epidemia, & rubigali peste describenda. Non destiti tamen, quin postmodum variis experimentis peruestigare, num ea quæ mente excogitarem Veritati congruerent; expertus itaque sum variis liquoribus modò acidis, modò alchalicis, & lixivialibus, plantarum folia, flores, & fructus adspargendo, attentè observans, quis inde color emergeret; folia itaque recentia Fabarum, quæ apud nos circà finem Octobris feri solent, Spiritu Vitrioli irroravi, & non multò post flaventes maculæ, ubi guttulæ liquoris hæferant apparuere; placuit autem magis in Fabis experiri, tum quia in hoc leguminis genere vim suam magis exercuit Rubigo, tum quia Theophrastus testatur *l. 4. de Cav. Plan. c. 15. Fabam inter legumina magis æruginem sentire*. Fabarum itidem folia liquore alchalico, & urinoso, ac lixivio accerrimo adspersi, neque notam ullam alicujus coloris inuri deprehendi. In aliis quoque Plantis, ac variis Oleribus, ut foliis Lactucæ, Brassicæ idem pertentavi, & ab acidis Spiritibus seu Vitrioli, seu Nitri, flavas maculas prodire, nun-

nunquam tamen nigras , observare contingit . Rubiginis itaque Naturam in Acidâ potius acrimonia , quam Alchalyca lubet statuere . Congruunt autem huic meæ opinioni ea quæ in strage Animalium evenere ; nam præter malam Aeris diathesim Brutis quoque noxiam , ob pasqua rubiginosa Sanguine acidiori reddito , ac in motu suo præpedito , vel subitæ mortes integros greges Pecorum sustulere , vel obortæ sunt Variolæ , quas ex sanguinis stagnatione fieri , dum in orbem agitur , communis est Recentiorum Opinio . Tubercula autem illa quæ in capite , collo , & cruribus pecudum visebantur , revera Variolas fuisse , licet profectò asserere , quando nec figura , nec colore , nec liquore in illis contento , nec magnitudine , nec modo quo solvebantur , post suppurationem nigra crusta superstita , quicquam a Puero- rum Variolis discrepabant . Nihilò secius eadem pasqua infecta cæteris Animalibus cladem intulere . Sic Apes haud amplius ex florum Calycibus nectareum laticem , sed acidum stigma delibantes , partim extinctæ sunt , vel aliò suas Colonias transtulerunt . Pariter neque mirum , quòd hoc Anno Cicadæ ut plurimum taciturnæ fuerint , cum ,
præ-

præter remissum Æstatis calorem, qui illas ad cantum nequaquam cieret, vel nutrimentum Rorem noctæ non fuerint (sitamen verum, quòd Rore pascantur) vel quòd majori ex parte perierint. A Cicadarum obmutescencia malas Temporum Constitutiones prænunciari, scripsit Doctissimus Mercurialis *de Pest.* qui Anno 1577. observavit in Agro Patavino, aut nullas, aut rarissimas Cicadas cecinisse, unde postea gravis subsecuta est Epidemia. Cicadas autem re ipsa Rore nutriri fabulosum non esse reor, etenim non in Arboribus pernoctare, sed super solum ipsum, & in aprico loco ad Rorem facilius excipiendum, mane autem ad Solis ortum super Arbores advolare, ex Agricola quodam didici, à quo cum sciscitatus essem, quare in Villa quadam, quæ Roboretum dicitur, penes Gabellum flumen, tanta sit Æstate Cicadarum copia, ut illic hujusmodi Insecti genus suum habere videatur Emporium, id fieri dixit ille, quia solum illud arenosum sit, in quo facilius quàm in solo argilloso parva foramina efficiant, in quibus deponant Ova pro foetura in secuturam Æstatem.

XXXVIII. Hæc omnia itaque Rubiginis naturam satis in propatulo statuere videntur,
luem

luem meherclè , & Animalibus , & Plantis
valde perniciosam . Quare autem Solæ Nu-
ces Rubiginis noxam non senserint , id for-
tasse in causa fuit , vel quòd hujusmodi fru-
ctus gemino operimento sit munitus , vel
quòd Corticalis substantia multo Sale Vola-
tili abundet , qui diversam indolem ab Aci-
do possidet . Succum è viridi cortice Nucis
Juglandis , tamquam remedium à se reper-
tum , & magnæ virtutis ad faucium phlegmo-
nas tollendas , multis laudibus extollit Ga-
lenus 6. *de Com. Med.* 2. l. c. 1. ; putabat autem
ille , talem effectum præstare hunc succum,
eò quòd vi adstrictoria polleret , & simul te-
nuum esset partium , ex tinctura pene ine-
luibili , qua manus tractantis inficit , partium
tenuitatem deducens , vim autem adstringen-
di à salubri effectû , quem observabat , dum
inflammationi mederetur ; pro rato enim ,
ac veluti lege habebatur , quòd in principio
Phlegmonis utendum esset repellentibus , &
adstringentibus , ne pars ob laxitatem fluen-
tem humorem tam facilè reciperet , quod e-
tiamnum apud non paucos Professores fre-
quenti in usu est , quod num rectè , an per-
peram fiat , non est hujus loci disquirere .
Hujus succi efficaciam ad inflammationes fa-
nan.

nandas agnoscunt quoque Recentiores, vim autem adstrictoriam prorsus negant, immò vim dissolventem ipsi adscribunt, inter quos Leonardus è Capua *Serm.5.*, qui Corticem Nucum viridium multo Sale volatili divitem esse ait, & qui potis sit grumos Sanguinis dissolvere, & illius acetositatem emendare, quo pacto non sanguinis fluxum in partem adstringendo prohibet, sed sanguinis refluxum per Venas ad Cor referando promovet. Sicuti autem Priscis ignoscendum, si ob ignoratum sanguinis circularem motum, non aptas interdum naturalium effectuum ætiologias afferebant, ita nostro huic Seculo gratulandum, de quo verius pronunciare libeat id quod de suo ævo scripsit Plinius *l.18. H.N. c. 29*, *scilicet non minus ingeniosam fuisse antiquitus observationem, quàm nunc rationem*. Ex Nucum viridi Cortice parari Decoctum in Anglia expertæ virtutis ad luem Gallicam perdomandam, quam Recentiores omnes in Acidi prædominio statuunt, nuper accepi à Cl. D. Nathan Lacy Medico Anglo, & insigni Anatomico. Cum itaque Nucum putamen multo Sale volatili abundet, mirum non est, si Rubigini obstiterit, & inclusum nucleum à communi lue preservarit. Atque hæc

hæc de Rubiginis natura , & indole .

XXXIX. Modò superest , ut Symptomatum , & quarundam observationum perquirantur causæ ; Adnotatum , vespertinis horis has Febres exacerbari consuevisse , unà cum virium nocturna prostratione , ut ægri morituri viderentur , mane verò oriente Sole , veluti redivivos tantum virium habuisse , ut è lectulis exurgentes deambulant . *Quale est vesperi exacerbari , tale ipsis morbi , & cuiuscumque constitutionis ad se mutuò , aiebat Hipp. 1. m 1. Ep.* Vespertinæ itaque exacerbationes morbi naturam superius descriptam , & causas morbificas satis indicabant . Virium autem dejectionem noctu factam , & matutinam earum veluti redintegrationem in Solis recessum & accessum , & acidæ Dyscrasiæ prædominium referendam putarim . Sole namque occumbente , & volatiles spiritus per Aerem dispersos secum trahente , spiritus vitales Sanguinis ab Acido coagulante figebantur , unde Facultatum omnium torpor , qui porrò ab iisdem Solaribus radiis matutinis discutiebatur , non secus ac quando à brumali frigore fluentium aquarum cursus noctu intercipitur , qui postea à Sole novo lumine Terras lustrante , restituitur . In
hac

hac rerum Univerſitate nihil eſſe utiliſſe Sale, & Sole ſcripſit Plinius; ſic Celfus l. 3. c. 21. Leucophlegmatia laborantes Soli ſubiici oportere aiebat, utendumque frictione manibus aqua madefactis, cui ſal, & nitrum, & olei paululum eſſet adjectum. Mirum itaque non erat ſi in caſu noſtro à blando Solis calore liquato veluti pituitæ gelu, Cruor ſolitum curſum per ſua vaſa repeteret, & conſopitæ Facultates ad conſueta munia exercenda revocarentur.

XXXX. Præ cæteris notatu dignis, obſervaviſſimus inexpugnabilem harum febrium contumaciam, ut non ſolùm omnem Medicorum induſtriam eluderent [cum neque Venæ ſectiõibus, neque Purgationibus, neq; Cardiacis quicquam auſcultarent] ſed uſu remediorum magis exaſperarentur, quod factum exiſtimo ob malam Aeris diatheſim, quæ Morbum aleret; quare licet etiam opportuna remedia quandoque adhiberentur, nihil remittebat morbus, immò ſæviebat magis, ac ſatius profectò fuiſſet in multis hanc Camarinam non movere; tanti eſt Oraculum illud Hippocratis, quod initio hujus Diſſertationis attuli, nempe quòd *Hominiſ Natura interdum Univerſi poteſtatem non ſuperat,*
quæ

quæ Hippocratis verba si Medentes attentè perpenderent, tot Medicamentis ægros non fatigarent, in Epidemicis præsertim Affectibus, quorum vera Curatio non innotescit, nisi cum Buxta plena fuerint.

XXXXI. Venæ sectio profectò in his febribus non fuit saluberrimum remedium, nec quemquam novi, de quo dici potuerit, quòd illius febris sanguinis missione jugulata fuerit, quin ubi pluries celebrata est phlebotomia, magis attritæ sunt vires, & febres magis protractæ ægros vel ad Mortem, vel ad Cachexiam deduxere. Cur autem in his febribus tam improspere cesserit Sanguinis detractio, obviam est arbitrari, Massam sanguineam sale volatili, & particulis Spirituosis ob malam Aeris diathesim, & Dietæ errores effoetam, per Venæ sectionem pauperiorem redditam, unde major Acidi præpollentia, & Bilis depressio consequeretur, febrisque exinde protractior fieret. Venæ sectionem febribus intermittentibus non esse per se aptum remedium, cum de foco febrili, qui extra Vasa sanguiflua larem habet, nihil detrahat, commune est Recentiorum assertum, sed solumodò per accidens convenire ajunt, quatenus obviam iri possit multis

tis symptomatibus, ac peticulis, quæ in Corpore præsertim plethorico nimiam effervescentiam subsequi possent, scilicet inflammationes, & vasorum disruptiones, qualis fuit casus à Ballonio memoratus *l. 2. Ep. in Const. Æst. 1576.* de quodam nobili Viro, cui Tertiana Febre laboranti ob neglectam sanguinis detractionem ruptæ sunt Venæ in quarto paroxismo, & tanta foras sanguinis excretio est consecuta, ut eo ipso die illi obeundum fuerit. In hac verò nostra Rurali Epidemia sanguinis effervescentia non adeò magna fuit, ut de ejusmodi periculo metuendum esset, immò potius lenta, ex Acidi prædominio, & propter bilem enervatam, quæ in confluxu cum succo pancreatico, & cum lymphâ minus effervesceret: propterea V. S. non adeò proficuum fuit remedium, ut in prægressis præcedentium Annorum Constitutionibus, quas valde siccas, & æstuosas esse diximus, quare cum in iis valde turgeret bilis, & sanguis facilè exardesceret, mirum non erat si tunc adeò conferret V. S. & à peticulis præcaveret, quæ nimiam sanguinis effervescentiam, & rarefactionem comitantur; assueti autem Professores Venam facilè tundere, ubi constaret esse febrem, ac nullum alium scopum sibi præfi-

gentes , quàm solam caloris febrilis attempe-
 rationem , in hac Constitutione à cæteris
 toto Cœlo diversa , repetita Venæ sectione
 utentes , ægros persæpè in extremam perni-
 ciem præcipitarunt . Nollem equidem, quòd
 quis me inter hæmophobos recenseat , sed
 neque inter hæmatochitas numerari velim.
 Est ubi liberaliter sanguinem demamus , est
 ubi parcè , est ubi nihil , licet sit eadem af-
 fectus species . In Stymargi famula usque ad
 animi defectum sanguinem detraxit Hipp. 4.
in 2. Ep. licet frigido Affectu laboraret , qua
 de re legendus Vallesius , rationem autem ad-
 didit, *Oportet enim, inquit ille, devenire ad Occa-*
sionem, & Occasionis initium. Causa morbi nimirū
 illa est , ex qua potissimæ fluunt indicationes .
Similitudines parere errores etiam bonis Medicis ,
contrarium autem facere Causam , monitum est
 ejusdem Hippocratis , nam re vera cognita
 causa , non tam facile à recto tramite , &
 legitima curatione deflectitur ,

XXXXII. Quærit idem Ballonius *l. 2. Epid.*
Cons. æst. An. 1575, Practicus olim celeberrimus
 Parisiensis , cur phlebotomia febres
 quasdam miraculi ad instar tollat , alias po-
 tius exasperet ; paucis quidem respondit , at
 illius verba ponderanda sunt , non numeran-
 da .

da . Febres, ait ille, aliæ sunt Venosæ, aliæ Gastricæ, idest quædam pblogosim sequuntur potius venosi generis, quàm vitium humorum in præcordiis contentorum; quæ venosi sunt generis, hæ primo quoque tempore per pblebotomiam cessant, quæ alius sunt generis non facile pblebotomia solvuntur, contra potius cathartico egent. Tales erant Tertianæ istæ intermittentes hujus nostræ Constitutionis, erant enim potius Gastricæ, quàm Venosæ, ac propterea ad Venæ sectionem magis exacerbabantur, & contumaciores fiebant, magis autem prosperè cesserunt purgationes, & vomitiones usu Emeticorum, quibus non rarò penitus avulsus est febrilis fomes. Claudam hunc locum digna animadversione ejusdem Ballonii l. 2. Conf. Me. His. 4 in Com. in eos, qui ut nil non agant, ex quacunque re occasionem captant mittendi sanguinem. Nam si induxerint, (inquit ille) Venam reserare, & id cunctanter faciunt, si guttula sanguinis è nare fluat, tunc quasi trophæum reportantes, clamant oblatam legitimæ pblebotomiæ occasionem; si luculenta sit hæmorrhagia audacius secant, quia naturam copia gravari ajunt, si infra modum sanguis fluat, compensandum istum defectum apertione venæ contendunt.

XXXIII. Non minus disquisitione di-

gnus est cur in hac Constitutione tam sæ-
 pè contigerit, quòd Tertiana simplex in du-
 plicem migrarit ea ipsa die, qua secta est
 Vena. Id olim observarunt Amatus Lusita-
 nus *Cent. I. Cu. II.*, & P. Castellus, nec quem-
 quam scio, qui præter hos hujusmodi phæ-
 nomeni, quod aliquando in praxi observa-
 tur, mentionem habeat: refert autem Ama-
 tus cuidam Juveni 25. Annorum Tertiana fe-
 bre laboranti, cum Venam die intermissionis
 secuisset, vesperi febrem ex simplici factam
 fuisse duplicem, huiusce rei rationem reddit
 his verbis. *Nec enim credere est, ob sanguinis
 extractionem ex simplici duplicem factam fuisse,
 quum dubio procul nisi sanguis extractus esset, in
 Tertianam continuam futurus erat morbus;* hujus-
 modi excusationis genus plerique Medico-
 rum nostris etiam temporibus in promptu
 habent, quotiescunque ex aliquo malè admi-
 nistrato remedio pejus Æger se habeat; sta-
 tim enim obtrudunt, quòd multo deterius
 se haberet, nisi tali remedio usus fuisset;
 meliorem itaque Ætiologiam, & ævo nostro
 accommodam perquiramus; puto ergo in illo
 casu (sicuti & in nostra Constitutione) cul-
 pandam potius Venæ sectionem, quàm Fe-
 brem, quæ ex sui natura proclivis esset ut in
 Ter-

Tertianam continuam migraret. Refert Amatus Juvenem illum vigente Autumno ægro-
tasse, sanguinem in prima pellicula excep-
tum atrum fuisse, in secunda rubicundum
sine ulla aquositate: rationi congruum est i-
gitur in illo Juvene ob prægressos Æstatis ca-
lores, partes magis spirituosas, & volatiles
sanguinis fuisse absumptas, ac postea massam
sanguineam Autumnali tempore in acidam
dyscrasiam degenerasse, eo prorsus modo,
quo Vina postquam per æstivos calores ebul-
lierint, Autumno facile acescunt (ut ex a-
tro sanguine primæ pelliculæ, nam sanguis
secundæ rubicundior erat, quia arterioſus)
secta itaque Vena, & Systasi cruoris magis
debilitata, ac depauperata, mirum non
fuit, si Acidum prævalens, ac veluti sine Ad-
versario licentius insultaret, ex quo Tertia-
na simplex in duplicem transierit. Conva-
luit autem Juvenis ille post bonam purgatio-
nem ex pharmaco, nam Febris illa fortasse
fuit potius *Gastrica*, quàm *Venosa*. In hac ve-
rò Constitutione non ab exhaustu spirituum
ob nimium æstum massam sanguineam aco-
rem contraxisse arbitror, sed potius ob fri-
gidam Anni Constitutionem, ac Diætæ erro-
res, obruta Bile, & concentratis partibus

cruoris magis spirituosus, Acidum Stomachi fermentum, & succum Pancreaticum magis viguisse, & post celebratam phlebotomiam vinum majorem acquisivisse, unde febris simplicis in duplicem Tertianam fieret conversio.

XXXXIV. Culpanda itaque potius in his casibus est Venæ sectio tamquam non aptum remedium, quàm quicquam aliud, quod idem sensisse P. Castellus in aureo suo libello de Abusu Venæ sectionis. Opponet, scio, aliquis harum febrium propensionem ut in duplices transirent, cum sponte, ut superius dictum, sub initium Æstatis Tertianæ omnes simplices duplices factæ fuerint; at regeram ego, nullas ferè duplices Tertianas toto Veris tempore visas esse, tum Ruri, tum in hac Urbe; nisi eas quas Venæ sectio geminarit; quare non video, quomodo ab hoc crimine Phlebotomia tamquam innocens possit absolvi.

XXXXV. Eamdem ob causam, nihilò secius quàm Venæ sectio, noxius fuit in hac Constitutione Aquæ usus; etenim in frigida, & humida tempestate, Bile valde refracta, & Acido exuberante, quid opis expectandum erat in his Febribus ab aquæ potu? non nisi mehercle, ut Aqualiculo infracto, &
di-

distento, Cacochyliæ cumularetur, sanguis
pigriori lapsu per sua Vasa flueret, ac tan-
dem Cachexiæ, & Hydropes succederent.
Novi Juvenem in hac Civitate, qui in Hy-
dropem ascitem incidit, cum illi Tertianæ
Febre laboranti suasset Medicus, ut bibe-
ret quantum vellet, immò interdum coegis-
set. Succurrit mihi in hanc rem Terentianum
illud in *Andr.*, ubi Medicus in Scenam in-
ducitur.

*Quod jussi ei dare bibere, & quantum imperavi
date,*

Mox huc revertar.

Multòque magis noxius fuit hoc Anno aquæ
usus, ac Ruri præsertim, quòd ob pluvia-
rum assiduitatem, aquæ cœnosæ, & graveo-
lentes essent; in hac verò Urbe non adeò
gravem noxam intulit aquæ usus; hæc enim
Civitas purissimos habet Fontes, & admiran-
dæ originis, quorum Fontium historiam
brevis editurum me spero. Invaluit autem
apud Nostrates Opinio, quòd Venæ sectio-
ni, & Aquæ potui, tamquam duabus soli-
dissimis Columnis, tota curandarum Februm
Moles innitatur. At num id rectè? Profectò
in hac Constitutione neutrum ex usu fuit.
Haud sum nescius scripsisse Hippocratem 4.

de Morb. n. 25, *Aquam non præstare bonum alimentum igni* ; at nomine ignis intellexit Hippocrates febres continuas , & essentialiter tales , non verò intermittentes , summatim *Venosas , non Gastricas*. At forsan aliquando si otium suppetet , de Aquæ abusu in febribus aliquid conscribam.

XXXXVI. Verùm quali potu , inquiet aliquis , utendum erat in his febribus ? Ego certè Vini usum rarò , quod sciam , interdixi , immò suasi , ut modico Vino uterentur , eoque non olygophoro , sed mediocriter generoso , multosque ab Orci faucibus hoc solùm Cardiacum eripuit ; Bilis enim , erat potius acuenda , quàm sufflaminanda , & partes sanguinis spirituosæ in motum ciendæ , quod præstare poterat Vini usus , & ea remedia quorum vis in Alchali volatili sita est , quod solo naturæ ductu in Agro Mantuano fecere Agricolaë , qui suis febricitantibus Allia , & Cœpas cum salubri eventu præbuerunt. Morbos quosdam Cronicos , pravis eduliis [sed quæ verè in censu Medicamentorum , casu potius , quàm arte repertorum reponi debeant] aliquando sanari comperitum est ; sic diuturnas Quartanas Allii usu cum multo meraco sanatas observarunt Antonius

tonius Benivenius c.59 , & Amatus Lusitanus
Cen. 2. Cu.42. Vino autem generoso , potius
 quàm tenui , utendum duxi , nihil metuens
 à febrili effervescencia , in hoc enim sæpius
 peccatur , quòd rem agi sine periculo credi-
 tur , si Vinum tenue in diuturnis Febribus ,
 & chronicis morbis permittatur ; at hujusmo-
 di Vina ut plurimum acidiuscula sunt , &
 acorem sanguinis exaltando , morbi causam
 deteriorefficiunt , quem errorem notavit
 olim Crato *l.2. Con. 27.* , qui in Podagra ficu-
 ti Vinum meracum , sed in modica quantitate
 commendat , ita Vina tenuia improbat , quæ
 Venas multa serositate impleant , quod idem
 sentit V villis *p.2. de An.Brut.c.14.* ; sicut enim
 à Vini spiritu dulcificantur Spiritus salis , ac
 nitri ita quoque à Vini generosioris tempera-
 to usu Sanguis ad acorem vergens dulcescit .
 Variantibus itaque Temporum Constitutio-
 nibus varianda est methodus .

XXXXVII. Sic neque Peruviani Corticis
 usus hoc Anno , ut superius adnotavimus , ad-
 modum salubris fuit , immò in extremum
 Vitæ discrimen Ægros non rarò deduxit . Id
 ego in non paucis observavi , sed præcipuè in
 nobili Virgine , quæ cum ad 40. dies dupli-
 ci Tertiana conflictata fuisset , & post solita
 re-

remedia administrata , ex meo consilio , assentiente quoque Excellentissimo D. Antonio Abbate, Chinam Chinam sub forma boli assumpsisset , cum in Vino infusam respueret , postmodum stupida , & comatosa evasit , cum pulsu adeò exili , ut vix perciperetur , ac trium dierum spatio in tali statu perstitit , donec soliti paroxysmi redeuntes stuporem discusserint . Insalubrem autem fuisse huius remedii usum crediderim, eò quia , cum massa Sanguinea multis cruditatibus scateret , ac crassiorem haberet consistentiam (ut ex sanguine per Venam sectam educto satis patebat) ideoque legnis esset ad motum , quotidiana illa febrilis effervescentia esset loco remedii , quacessante , fieret quædam veluti in Vasis stagnatio , & congelatio , unde functionum Animalium torpor , & Vitalium quoque interceptio ; adeò verum est illud Celsi l. 3. c. 9. , quòd febrem lentam interdum augere oporteat , *fortasse enim , ait ille , curationi opportunior fiet .*

Scio equidem huiusmodi doctrinam non solum plerisque Medicorum , sed etiam aliis , qui Artem Medicam non profitentur , esse suspectam , ut ipsi Senecæ l. 6. de Ben. , qui beneficium sanationis levioris morbi factæ à gra.

graviori morbo exprobrat his verbis . *Multi*
quos auxerant morbos , & irritaverant , ut majo-
ri gloria sanarent , non potuerunt discutere , aut
cum magna agrorum vexatione vicerunt . In hac
 tamen Constitutione experientia ipsa satis
 evicit , febrilem effervescentiam stimulan-
 dam potius fuisse , quàm frenandam , & u-
 sum calidorum magis profuisse , quàm frigi-
 dorum ; sicuti in historia Polycratis , viceversa ,
 frigida magis , quàm calida juvisse scripsit Hip-
 pocrates 5. *Ep.* 28 , innuens hoc dicto Divinus
 Præceptor , non tanti faciendum præconcep-
 tum de natura morbi iudicium , ut illud
 ipsimet Experientiæ in contrarium recla-
 manti velimus præferre . Observatum est
 tamen feliciori eventu exhibitam Chinam
 Chinam Agrestibus , quàm Oppidanis , &
 Urbium Incolis . Gens enim rusticana ubi
 tantillum à morbi fasce levata est , illicò la-
 boribus , & exercitiis se dedit , quare non
 erat metuendum , ut tam perniciosi effectus
 in iis consequerentur , quales in Urbanis
 observabantur . Sic Doctissimus Ettmullerus
 tradidit , non tam facile pati recidivas post
 assumptum hoc febrifugum homines exerci-
 tiis , ac laboribus deditos , sicuti desidiosos ,
 & otio innutritos . De hac nostra itaque Con-
 stitu-

stitutione libet proferre id quod olim de quadam simili scripsit Hippocrates 7. in 6. Ep. ingenua certè confessione, more tamen magnorum Virorum, & magnam rerum fiduciam habentium. *Nihil memorabile proderat, nō Ventris turbatio, non Venæ sectio, neque quæcumque alia tentavi.*

XXXVIII. Nullas Febres Synochas, vel Ardentes hoc Anno, quòd sciam, observatas diximus, sicuti paucas Quartanas: de prioribus quidem non est quòd miremur, nam partibus spirituosiss, & ad conflagrationem aptis non adeò turgebat massa Sanguinea, immò crassis, & frigidis succis abundabat: sic Vina tenuia, & acidiuscula non tam facile fervorem concipiunt, veluti Vina generosa, ubi Æstivum calorem senserint; magis quidem mirum est, quòd in tanta Febricitantium frequentia tam pauci visi sint Quartanarii, idque magis, si verum esset quod nonnulli asserunt, nonnisi ex majori visciditate materiæ differre Quartanas à Tertianis. Consuetam itaque Febris Quartanæ genesim animadvertens, & hujusmodi Febrem, tamquam fructum Autumno maturesceniem, considerans, cujus uberius est proventus, cum Æstas magis fervida, ac torrida præcesserit, propterea rationi congruum est, quòd in hac Constitutione

ne

ne frigida, & humida, in qua non multa fieret partium serosarum per Cutis poros diffusio, succum Pancreaticum ad eum fixitatis gradum, qui ad quartanarium circuitum requiritur, evehi non potuisse, seu quidquam aliud defuisse, quod humana imbecillitas assequi nequit, cum nihil sit quod ipsos Medicinæ Proceres magis transversos agat, quàm pervestigatio causæ, cur statis horis recurrant febriles paroxysmi, ac tam exactè, ut ipsa Automata aliquando superent.

XXXIX. Verminationem in his Febris fatis familiarem, & præsertim in Rusticana gente superius recensuimus, cujus rei causam fuisse reor, tum prava Alimenta putrefactioni obnoxia, qualia fuere Pisces, & fructus horræi; tum Ventriculi fermentum ex mala constitutione vitiatum, & improporionatum ad cibum rectè subigendum; quare Vermium seminibus, quæ in alimentis latent, integris ob tenuem Stomachi calorem manentibus, ut probabîliter reor, mirum non fuit, si facilè in magna copia prodierit Verminosa soboles. Usus Chinæ Chinæ valde proficuum ad necandos Vermes expertus sum, quod præstare ob insignem amarorem, quem possidet hic Cortex, non abs re credide-

derim, si tamen tutior est Praxis, quæ Verminosos Affectus curat per aloetica potius, quàm per saccharata, & mellita. Haud sum nescius apud Nostrates quoque facta fuisse experimenta, & observatum, quòd Lumbrici in aqua ubi dissolutum fuerit Mel, vel Saccharum, citissimè moriantur, in amarissimis verò liquoribus ad integros dies vixerint; at ab iis, quæ extrinsecus apparent medicamentorum vires metiri velle, non adeò tutum existimo, quin errandi periculum subsit. Suspiciari enim licet, quòd medicamenta propinata, quæcumque ea sint, iis quibus armanantur viribus citò spolientur, dum primò cum stomachico fermento, cujus vim transmutativam nemo non novit, mox in Intestinis cum Bile, qui humor suapte natura ferox est, & cum succo Pancreatico spiculis armato congregi debent; quòd si ulterius pervadant, cum lymphâ quoque in communi Receptaculo, iisdem sit concertandum. Sic Crocus Martis, qui aperitivus dicitur, ut notat Junchen in *Chim. Exper. Se. 5. c. 6.*, nisi acidum superfluum reperiatur in Ventriculo à quo solvatur, Adstringens evadit. Id ipsum quoque testatur Chirurgia Infusoria, qua constat, quòd liquor purgans in Venas Canis infusus magnam

gnam excitat purgationem, nullam verò vel paucam, si per os idem liquor, vel in majori dosi, iniiciatur, idque ob Acidi copiam, quo Caninus stomachus abundat, quod Acidum vim catharticam, & emeticam potenter infringit. Hanc ob causam Venena quædam, ut ait Cellus l. 5. c. 17., non gustu, sed vulnerenocent, & Psylli è Serpentum morfibz venenum innoxie exugebant. Quot verò, & quantas subeant mutationes medicamenta per os assumpta, dum varias corporis regiones præterlabuntur, ingeniosissime explicat Bellinus *de Sang. mis. prop. 9. de med.*, ut nihil præstantius. Reor itaque ex medicamento assumpto, & succis quibus commiscetur, gigni novum concretum, è quo illæ operationes, quæ postea consequuntur, promanant, & quæ solius medicamenti efficaciæ solent adscribi.

L. Postquam hujusmodi Febres miseros ægrotantes diu fatigassent, diximus nonnullis apparuisse Parotides, quibus licet suppuratis, eadem tamen pervicacia Febres persistabant. Id equidem magnam humorum cruditatem in toto Venoso genere significabat, sed hanc non esse potissimam harum Februm causam, & fomitem satis demonstrabant, qui

qui Fomes, in Ventriculo, & Pancreate præcipuè sedem fixerat. In nonnullis pariter post multos febriles paroxysmos supervenerunt Diarrhææ, ac Dysenteria, irritata ad expulsionem Natura, tum à copia, tum à pravitate succorum; neque enim hæsitatio-
 ni locus, quin etiam aliquando malignum quid subesset in his Febribus, quamvis intermitterent; plures tamen sustulit Diarrhæa, quàm Dysenteria, eò quòd forsan in iis qui Diarrhæa laborarent communicata esset labes malsæ sanguinæ, quæ serum acre per glandulas intestinales excerneret, in iis verò qui Dysenteria vexarentur, mali fomes esset extra Venas, viscida nempe, & acida pituita Intestina abradente, & excoriantem. Frequentes porrò fuere Recidivæ non solum ob diætæ errata, sed ob communem causam, Aerem nempe vitiatum, qui febrile Miasma ad aliquod tempus consopitum in novos motus, & exorbitantias cieret; eandem quoque ob causam adeò contumaces fuerunt hæ Febres cum nihil sufficeret ad abstergendam labem illam, quam Aer continuò inspiratus ferè ineluibilem redderet; adeò gravis est Morbus, quem Cælum fecerit. Sic pacari non visa est Affectio, nisi cum sub

Anni finem humidæ , & nebulosæ tempe-
 statificca , & serena successit : quare sicuti
 ex Hippocrate *de N. Ho. n. 17*, *Quicumque Mor-*
bi Æstate augeſcunt , Hyeme deſinere ſolent , id-
 que non niſi ob naturalem Temporum muta-
 tionem , ita in hoc Epidemico Affectu optimi
 remedii loco eſſe cœpit Aeris in vitalem tem-
 periem reſtitutio .

LI. Præ multitudine ægrotantium tam ex
 genere Agreſti , quàm Urbano, paucos in-
 teriſſe ſuperius monuimus , quod ſanè præ-
 ter opinionem Medentium contigit, qui majo-
 rem ſtragem pertimeſcebant . Duas potiffi-
 mùm ob cauſas in Epidemicis Affectibus pe-
 reunt homines , vel ob humorum διαχυσις,
 vel στάσις, ut ipſis vocibus Hippocraticis utar
 7. in 6. *Epid.* ; ideſt vel ob Maſſæ Sanguineæ
 diffusionem à Sale acri, & Alchalico factam,
 vel ob ejuſdem concretionem , ab Acido exu-
 perante , frequentiora tamen funera ſangui-
 nis διαχυσις, quàm στάσις ſolet inferre : pro-
 pterea graſſante peſtilentia , ut plurimùm
 acida primas tenent . Cum ergo in hac no-
 ſtra Conſtitutione acidum quidem præpolle-
 ret , ſed non earum eſſet virium , reluſtante
 præſertim febrili efferveſcentia , ut potis
 eſſet lethalem ſtagnationem inducere , ac

Auxum, & refluxum Sanguinis prohibere, hinc est, quòd licet hominum myriades eodem tempore decumberet, pauci in Libitinæ censum venerint. Sic mirum non est, quòd Fœminæ, & Pueri ob molliorem habitum, & vitam minus actuosam, hujus Epidemiæ vim magis senserint, ac multò magis lactentes Pueri, in quorum venis, ob lac vitiatum, & ad coagulationem aptum, facilius sanguinis statio succederet; sic narrat Hippocrates 3. *in 1. Ep.* in quadam Constitutione, *ex laborantibus mortuos esse maximè Pueros, Adolescentes vigentes ætate, glabros, subalbidos, & qui in socordia, vixerint.* Fiebant autem Pueri IctERICI ob Hepar obstructum à viscida pituita redundante, ac à febrili calore in motum concitata, quæ in Hepatis substantia defixa. Bili secretionem prohiberet, cujus signum erat, quòd in omnibus tensum, ac durum Hepar persentiretur; sero autem acri, & acido in Cerebri membranas transfuso, convulsi moriebantur, morbo alioquin Pueris familiari, sed huic Constitutioni magis proprio, utpote valde aptæ ad acorem massæ sanguinæ conciliandum.

LII. Si verò quærat aliquis, cur hæc
ma-

mala Constitutio Agricolas magis , quàm
 Oppidanos , & Urbium Incolas vexarit , vi-
 detur satisfieri posse dicendo , potissimam
 causam fuisse Aerem à foedis exhalationibus
 vitiatum ob nimiam illuvionem , quæ cam-
 pos , & Agricolarum domos inundarit , non
 sic Urbes , & Oppida in editioribus locis po-
 sita ; huic causæ addi poterit Victus pravus ,
 & insalubris , ac præsertim nimia Piscium
 ingurgitatio , alimenti genus Colonis no-
 stris insuetum , & quod in illorum stoma-
 cho facilè putresceret . Scio equidem à non
 vulgaribus Medicis Pisces ægris quoque ex-
 hiberi solitos , tamquam laudabile alimen-
 tum , ac multò magis sanis corporibus ; ve-
 rùm , ut ait doctissimus Plempius *de Togat.*
Val.tu.c.4. , illorum usus *Athletis non conve-*
nit, non castra sequentibus, non Agricolis addam
 ego , quibus utilior est caro bubula , & suil-
 la . Id ipsum testatur Galenus 3. *de Alim.*
fac.c.30. , qui Piscium usum in hominibus o-
 tiosis , Senibus , & ægrotis commendat ,
 non sic verò in iis qui corpus exercent ; his
 addendum , quòd sicuti Pisces , qui in rapi-
 dissimis fluviis capiuntur , ex Athenæi sen-
 tentia 1.8.c.9. omnium sunt optimi , ita hi
 essent omnium pessimi , quòd in aquis sta-

gnantibus fieret illorum captura.

LIII. His quoque causis accenseri possunt labores, & exercitia sub assiduis imbribus, unde pororum Cutis constrictio, sudoris parcitas ob frigidam, & humidam, Anni intemperiem, cum aliàs per Æstatem sub assiduis laboribus copiosissimè sudare consuevissent, quas causas in Oppidanis, & Civibus, qui meliori victu utuntur, nec Aeris iniuriis sunt ita expositi, non tam facile quis reperiat. Sedes præterea hujus Ruralis Epidemiæ à Civitatibus, & Oppidis majoribus circumscribi videbatur; quare Mutina, & Regium, eò quòd essent veluti in circumferentia, & Appennino proximiores, minus hanc labem sensere, magis autem Ferraria, & Oppida Mantuanæ Ditionis, Pado proximiora, ubi major fuit infantilis clades, quemadmodum à variis Professoribus, ac aliis per literas accepi. Magna verò hæc Planities his locis circumscripta, & tota Colonis oppleta, in cujus sinu ad longum tempus stagnarant aquæ, hujus Epidemici Affectus Sedes, ac Domicilium fuit.

LIV. Circa cæterorum Affectuum examen, qui has Febres comitati sunt, quales fuerunt Apoplexiæ, Epilepsiæ, Catar-

thi præfocativi; Cachexiæ, & Hydropes, non multum immorabor; ejusdem enim Constitutionis soboles fuerunt, & Acidi prædominium significabant, vel sanguinem, & reliqua fluida coagulantis, vel nervosum Systema occupantis; hæc omnia itaque verissimum esse Divini Senis Oraculum comprobant 3. *Apb. 16.*, quod *Morbi in pluviarum multitudine magna ex parte fiunt, febres longæ, alui profluvia, putredines, morbi comitiales, apoplexiæ, & anginx.*

L V. Ut autem circa res venturas Conjectoris quoque partes agamus, superest videndum, num sperare liceat, postquam pacata est non parum hæc Affectio, an in totum ea desitura sit, an potius hæc eadem, vel deterior exsuscitari possit. Sperare licet utique, malam hanc Constitutionem emendandam, cum postremi hi duo Menses cum perpetua ferè serenitate, & Aeris tranquillo statu Annum jam clauserint, nam ut ait Montanus in *p. Ep.*, *Tempora consequentia secundum naturam existentia, corrigunt vitia præcedentium præter naturam existentium;* at metus subest, ne ob aliquam Annonæ caritatem infelices Coloni, qui ad sedandam latrantis stomachi rabiem atro pane, & confusaneo uti cogentur.

Metus inquam subest , ne proximo Vere,
 & Æstate novis calamitatibus vexentur . Sic
 in Aeno Civitate Thraciæ , ex Hippocrate
 4. in 1. Epid. , usu leguminum continenter utentes
 Fœminæ , & Viri crurum impotentes fiebant, quam
 historiam citat Galenus 3. Aph. 16. , aitque
 sæpè evenire , ut ob caritatem Annonæ exi-
 tiales morbi oriantur . Vox Λυμός , quæ fa-
 mem significat , non nisi per solam diphton-
 gum discrepat ab ea quæ perniciosam Epide-
 miam denotat , unde effluxit dictum illud Ex
 Λυμὸς Λογμός . Quamvis enim Edulia mali suc-
 ci videantur aliquando sat benè concoqui , at-
 tamen ut egregiè monet Galenus de Alim. Fa.
 l. 2. c. 6. Nobis non advertentibus , pravus succus
 ex ipsis post longum tempus in Venis colligitur , qui
 postea exiguum ad putredinem occasionem nactus
 febres malignas accendit . Quodcunque malum
 avertat Divina Clementia , & priorem salu-
 bricatem huic Cœlo restituat .

Talis fuit Anni M.DC.LXXXX. apud nos Constitutio, atque
 hæc indoles Epidemii Affectus, qui Colonos nostros, & Ur-
 banos quoque afflixit; divinarint jam Astrologi pro suo lu-
 bitu , & ex syderalibus schematismis Anni , qui modò
 successit, præsagia deduxerint quòd ego ejusdem, postquam
 cursum suum absolverit , si fata dabunt , medicam histo-
 riam conscribam .

CONSTITUTIO
EPIDEMICA

U R B A N A

A N N I MDCLXXXI.

A D

Illustrissimum, & Celeberrimum Virum

D. GUILIELMUM

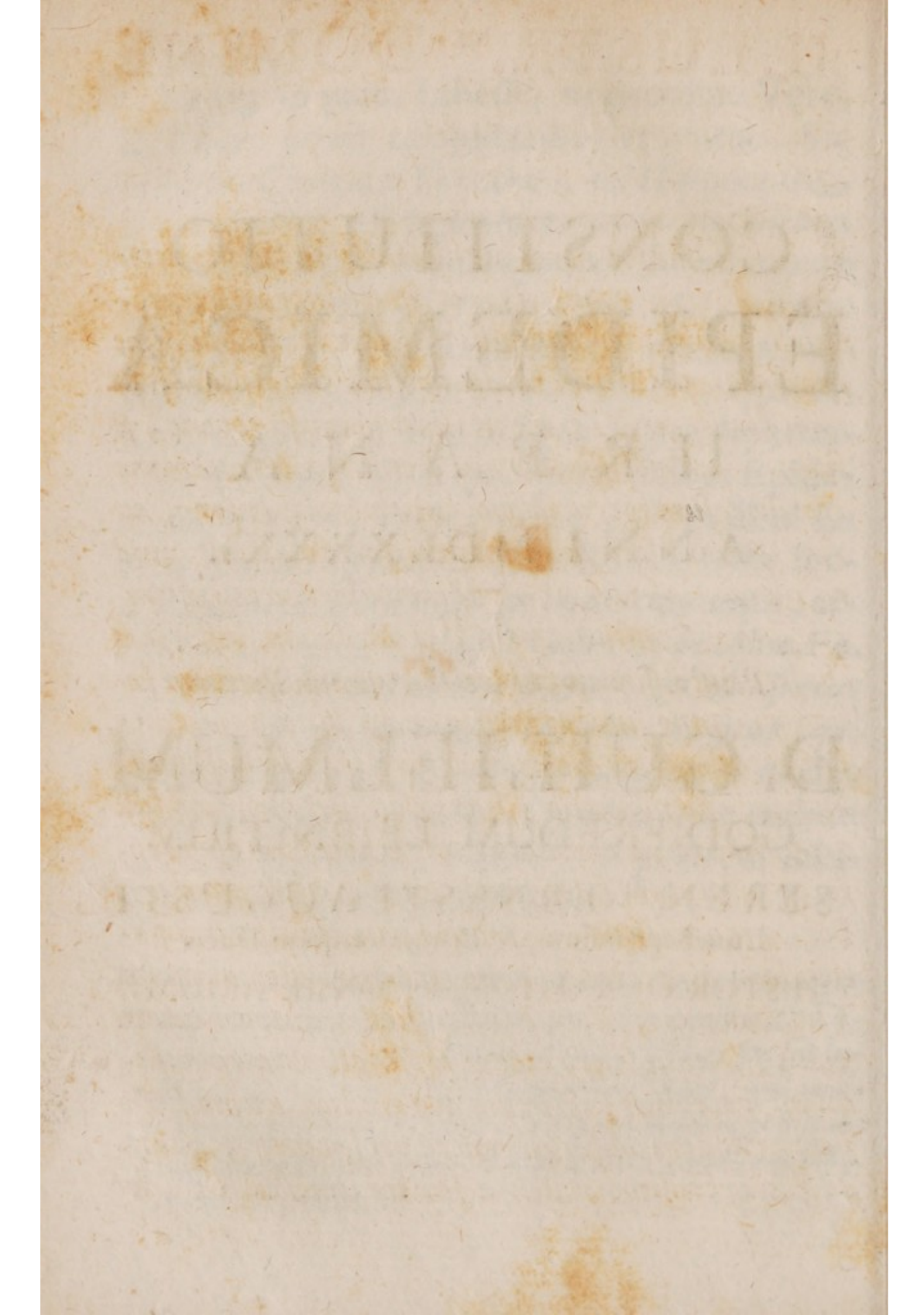
GODIFREDUM LEIBNITIVM

SEREN.^{MI} ERNESTI AUGUSTI

Luneburgensium, & Brunsvicensium Ducis

HISTORIOGRAPHUM, & CONSILIARIUM.

ILLUSTR.^{ME} DOMINE

CUm non raro fieri soleat, ut veluti cæteris in rebus, ita & in re literaria, provincias quasdam nonnulli suscipiant quibus sunt prorsus impares, ac eosdem postea conatum suorum pœniteat, Tu me in illorum censu repone, si lubet, Vir Doctissime; nunc enim sentio quàm me transversum egerit nescio quis mentis ardor, ut non satis versans quid humeri ferre valeant, quid recusent, ipsemet onus mihi imposuerim cujuscunque Anni Constitutionem, & Medicam historiam conscribendi, ac evulgandi, quam Spartam superiori Anno sum aggressus, in banc rem edita Dissertatione, & Doctissimo Viro D. Malliabequio, Hetruria Ornamento, inscripta. At quoniam saltem prodire, si non datur ultra, necessum est propterea ut datam fidem exolverem, idem quoque hoc Anno molitus, utcumque potui multis occupationibus districtus, hanc meam Dissertationem Tuo Nomini, Vir Illustrissime, nuncupatam volui. Neque verò eidem D. Malliabequio quicquam acceptius facturum me credidi, quàm si Te pariter eodem obsequii genere prosequerer, quando Vos arctissimo amicitiae fœdere junctos scio, & ejus.

jusdem beneficio obtinui, ut Te præsentem agnoscerem, ac Tua suavissima Consuetudine fruerer, cum duobus abhinc annis in Germaniam rediens Mutinæ ad mensem moram traxisti, quo tempore numquam ad Te accessi, quin doctior abierim; verè siquidem de Te omni Scientiarum genere instructo proferre liceat quod olim de Aristone scripsit Plinius, scilicet Nihil esse quod quisquam scire velit, quod Tu docere non possis. Diu itaque in sinu meo gavisus sum, quòd geminos Litteratorum Principes (faceßat invidia) adeò amicos ad invicem, mihi tam benevolos sortitus essem, sed tandem mihi temperare non potui, quin publico aliquo testimonio id palam facerem. Huic meo proposito, D. Malliabequium quod spectat, pro meis viribus jam factum est satis, nunc aliud votum meum impleo. Hunc ergo meum Libellum, quem de morbis popularibus inter Nostrates, sed populariter sarcivi, ea qua soles humanitate accipe, Vir Sapientissime, munus quidem levidense, sed quod pro specimine Observantiæ in Te meæ esse possit; quòd si aliquando temporis paucillum (novi enim quantus sis beluo librorum) perdere non pigeat, meum hoc Opusculum evolve. Vale Clarissimum Germaniæ Decus, ac amare perge

Mutinæ pridie Kal. Jan. 1692.

Celeberrimi Nominis Tui

*Officiossimum Cultorem
Bernardinum Ramazzinum.*

CONSTITUTIO EPIDEMICA URBANA.

I

Uralem Epidemiam , quæ præcedenti Anno Mutinensis Agri , & proximarum Regionum Colonos graviter afflixit , Urbana Epidemia hoc Anno excepit, quæ

nihil urbanitatis , imò insolentiæ plurimum in infelicem plebeculam potissimum exercuit . Instituto itaque meo inhærens prægressam Constitutionem , qualiscumque ea fuerit , in fine cujuslibet Anni describendi , eò libentius id exequar , quòd hæc Constitutio ab ea , quam superiori Anno experti fuimus , toto Cœlo differens satis uberem materiam suggerat mentem exercendi , quando in re medica nil foret utilius , quàm succedentes sibi ad invicem Constitutiones conferre , ut recta medendi methodus institui posset , quoties eadem tempora , ac iidem mor-

morbi recurrerent . Quæ si attentius à Professoribus observarentur , non esset forsan , quòd Medicina comparata desideraretur , sicuti Anatomiam comparatam desiderari aiebat Sapientissimus Verulamius *l. 4. de Augm. Scien. c. 2.* , quæ si haberetur , ut ille ait , & Individuorum interiores Structuræ ad invicem componerentur , non tam pro morborum causis culparentur humores , quàm mechanicum Viscerum artificium , quod cum ut plurimum inemendabile sit , omnem medicam opem , & magnos Promissores sæpissimè eludit .

II. Superioris Anni Constitutio , ut in mea Dissertatione super illam edita , ob assiduos , & copiosos imbres impensè humida , & lutulenta in universam extitit , unde gravis Epidemia unà cum Annonæ caritate effluxit ; hujus Anni verò Constitutio ex opposito maximè sicca , & pulverulenta , primò quidem ob Aquilonares Ventos , postmodum verò ob continuum , & flagrantem æstum meritò audiit . Sicuti autem prima pars hyemis , quæ antecedentem Annum clausit , statum satis placidum , ac ferenum , ut diximus , sortita est , ita pars altera , quæ huic Anno fores aperuit , eandem serenitatem , ac tranquillitatem

litatem secum invexit ; donec Januario
 mente ad finem vergente , flantibus Ventis
 Septentrionalibus , frigora adeò intensa fie-
 ri cœpta , ut illicò congelatis fluminibus
 p̄uncta prae nimio gelu horrescerent . Cum
 autem nullæ prorsus nives decidissent , hye-
 mem non solum algidissimam , sed siccissi-
 mam exegimus , itaut in tota Cispadana , &
 Transpadana Regione pulverulentæ essent
 Viæ , non secus ac Augusto mense , cum
 insana Canicula campos torret , quod apud
 nos prorsus insolens est , ex quo factum ,
 ut Boreæ penetrabile frigus fata consueto
 nivali vellere destituta mirum in modum
 exureret .

III. Morbi qui hisce temporibus vagaban-
 tur erant Apoplexiæ , Pleuritides , Perip-
 neumoniæ , Catarrhi suffocativi , Anginæ ,
 Erisipelata ; prae cæteris tamen affectibus ,
 morbi pectoris grassabantur magis , ac bu-
 sta implebant . Sanguis qui secta Vena edu-
 cebatur multum pituitæ , & polyposæ con-
 cretionis præferebat . In nostro hoc Nosoco-
 mio variis Cadaveribus dissectis , præcipuè
 in Cachecticis , ac demortuis ex morbo pe-
 ctoris , reperti sunt Polypi , non solum intra
 Cordis sinus , sed etiam intra ipsam Aortam .

Remedia quæ magis ex usu erant ; & quibus promptius morbus auscultaret , ea fuere , quæ vi pollerent crasim Sanguinis compactam referandi , & fluxibiliorem reddendi , ut Spiritus Salis Armoniaci , Sal volatile Cornu Cervi , Sperma Ceti , & similia . Non deerant tamen , qui cum alioquin scirent , quòd Sulphur Balsamum Pulmonum passim audiat , in hujusmodi Affectibus Spiritum Sulphuris exhiberent cum suis aquis Pectoralibus , at num rectè , & ex arte id agerent , ipsi viderint , indubium tamen est , quòd partes integrales Concreti longè diversas possident qualitates ac ipsum Concretum , sicuti vero verius , Spiritum Sulphuris alterius esse indolis ac ipsum Sulphur . Repetita sanguinis missio non adeò felicem fortiebatur eventum , ut aliàs . In hac tam rigida , ac horrida Constitutione magis exercebatur Plebs Urbana , quàm Agrestis , ac Senes valdè periclitabantur , quare Medicis sæpe-numerò nil tale cogitantibus Morbus plus habens in recessu quàm in fronte facile imponebat , nam ex improvviso , cum prius satis commodè cœnassent , tanquam confecto Silicernio , paulò post occumbebant , ac citius quibus detractus fuisset sanguis .

IV. Horum Affectuum tam multiplex, ac discolor Sylva ab eadem prorsus radice succreverat, ac propterea eodem modo averruncanda; omnium itaque unam, ac eandem esse Theoriam, ac Praxim dictabat ratio; veram autem, ac potissimam causam fas erat referre in pravam diathesim quam sanguis haberet ad concrescendum. Cum enim ex præcedentis Anni frigida, & lutulenta Constitutione, necnon ex pravo victu ob rei Annonariæ angustiam, talis elset in universum malsæ sanguinæ dispositio, mirum non fuit, si succedente postea hyeme tam rigida, ac summè aquilonari, majorem promptitudinem ad grumescendum adsciverit, unde pulularint morbi, qui ex sanguinis stagnatione variis in partibus, ob retardatum illius circularem motum, genesim suam deduxerint.

V. Apoplexias autem, Pleuritides, Peripneumonias, Catarrhos suffocativos, Erisipelata, ac reliquos memoratos Affectus à sanguinis stagnatione, ob prædictam ad concrescendum dispositionem generari, unanimes est Recentiorum omnium consensus, quidquid circa horum Affectuum Theoriam in contrarium senserint antiquiores Medici, qui in hujusmodi Affectibus partem aliquam

Mit-

Mittentem robustam , & aliam Recipientem imbecilliozem imaginabantur . Duplicem fluxionum causam commentus est Galenus , unam in qua Pars ipsa humorem ad se trahe-
ret , aliam , in qua humor à parte robustio-
ri ad debiliorem transmitteretur . Hujusmo-
di doctrinam primus forsan coepit convelle-
re Helmontius *de diff. Feb. c. ult.* , nullam enim
in fluxionibus partem Mandantem , Dirigen-
tem , nec Sagittarium , aut Scopum agno-
scit hic Auctor , qui tamen exemplo spinæ
digito infixæ , & indignantis Archei , non
fatis exposuit ob ignoratum Sanguinis cir-
culum , quomodo fiant humorum decubi-
tus quod solum accidit eò quia præpe-
dito , & intercepto Sanguinis per Venas
refluxu , vel propter fibrarum crispaturam
(ut in vehementi dolore) vel propter massæ
sanguineæ nimis crassam ac densam tex-
turam , humores circa Vasorum extrema-
tes , vel in carnium porositatibus detinean-
tur ; quare si congruè loqui velimus , De-
tentiones potius , quàm Fluxiones sunt ap-
pellandæ .

VI. Neque interdum exiguus labor mihi
impendendus fuit , ut aliquibus à præjudi-
ciis occupatis persuaderem erroneum prorsus
fuit

sus esse comminisci, quòd cum pars aliqua inflammatur, ac in tumorem assurgit, tunc humores majori impetu ad eam partem ferantur, quàm ad alias, si vera est, non commentitia lex Circularis motus sanguinis, qua stante, stant ac stabunt perpetuò tot clarissima Recentiorum excogitata, quot in dies intercidunt Antiquiorum placita; nam revera si mentis aciem intendamus, pigriori lapsu sanguis movetur ad partem quæ inflammatione tentatur, quàm ad alias ubi expeditæ sunt Viæ, ac nullum repagulum, quod sanguinis cursum remoretur. Quidam autem res in cute solùm, non intus reputantes, cum vident partem brevitæporis intervallo in tumorem attolli, ut in Phlegmone, putant sanguinem pleno fluente eò confluere, quod sanè locum habet cum Vas aliquod sanguiferum disruptum est, & in aliquam cavitatem sanguis decidit, vel extra Corpus effunditur, non ita verò in Phlegmonum, & aliorum tumorum generatione, qui non aliam ob causam fiunt, quàm quòd præpedito circulari sanguinis motu, plus sit quod Arteriæ ad partem deferant, quàm quòd Venæ referant, sive id fiat ob lutulentam sanguinis crasim, sive ob fibrarum mo-

triciū crispaturam ex vi dolorificæ passionis, ut in vulneribus, ac Nervorum puncturis. Hic autem Veritati fortasse manus darent, si cum brachio vinculum iniicitur ad celebrandam phlebotomiam, veram causam perenderent, quare infra nexum tumeant Venæ unā cum mole carnea, quod non fit, quia tunc temporis sanguis eò rapidius moveatur, (multò enim velocius ante eò propellebatur ubi nullus erat obex, ac minor resistantia superanda) sed quia ibi detinetur ob interceptum ejusdem per Venas ad Cor refluxum.

VII. Haud absimilis quoque est Catarrhi generatio, de cujus natura, ac ortu inter Medicos non satis convenit. Popularis, ac vetus opinio est, Caput Catarrhi Fontem, ac Scaturiginem esse, unde frequens proluvium in fauces, & pectus, ac etiam usque ad extremos artus. Opinionem hanc de Catarrhi ortu, ac descensu, ex quo Ethymon desumpsit (cum non nisi descensum, ac refluxum hæc vox sonet, unde voces *κατάρροπος* & *ἀναρροπος* à Galeno 2. *Ad Glav.* usurpatæ, ut humorum descensum, vel ascensum innueret) hanc inquam opinionem eliminarunt è Scholis recentiores om-

omnes Anatomici ut Vvillifius, Richardus Lovver, Stenon, Rolfincius, Etmullerus, Blancardus, ac inter Italos nostros Doctissimus Bellinus. Hi omnes ad Anatomicum Tribunal, omnibus indiciis, quibus Caput hujus criminis Auctor infimulatur, diligenti examine perpenfis, nullaque apparente via per quam Caput sordes suas in fauces, ac Thoracem expuat, ipsum plenis suffragiis absolvunt. Non desunt tamen adhuc qui obstipo capite Antiquorum placitum mordicus tueantur, nec desinant in morbis pectoris Caput non solum pharmacis, sed ferro, & igne tanquam reum plectere. Per quos porrò ductus Cerebrum superfluitates suas, quibus proculdubio diffluit, possit excernere, inter quærenda esse ait Celeberrimus Stenon *Tra. de Gland.*, nisi tamen per observatos à Blancardo in *Anat. reform.* ductus in jugulares Venas fiat hujusmodi excretio.

VIII. Catarrhi Fontem non veriti sunt alii astruere esse ipsum Vitæ Fontem, Cor scilicet, quod per Arteriarum ductus circumquaque Catarrhi materiam deferat; hinc Rheumatismi, & tumores, & quidquid nomine fluxionum venit; quod Assertum est

Rolfincii cui consentiunt Schneiderus, Uedelius, & alii, qui Catarrhum à massæ sanguineæ sero prodire variis observationibus testantur. Sat celebre est experimentum Richardi Lovver de Cane, cui cum arctè Venas Jugulares vinxisset, partes omnes supra ligaturam tumescere, necnon copiosas lacrymas ex oculis, & plurimam salivam ex ore profluere observavit, quo tandem tanquam ex Angina suffocato, ac dissecto, nullæ partes sanguine perfusæ repertæ sunt, sed solum muscoli omnes, & glandulæ sero limpidio distentæ apparuere. Ab hac opinione non multum dissentientes alii, Glandulas Catarrhi Fontes statuunt, ut Stenon, Etmullerus, & alii; si enim Glandularum structuram accuratius perpendamus, constabit eas esse fasciculum Arteriarum, Venarum, Nervorum, & Vasorum excretoriorum, ideòque in illarum sinum deponi serum ab Arteriis, & superflui aliquid à Nervis, quæ opinio valdè probabilis est, & vero usui, quem in nostro corpore habere possint Glandulæ, valdè congrua.

IX. Hanc tamen doctrinam de Catarrhi origine ex sanguinis latice in Glandularum substantiam rejecto ex Helmontio habemus, qui

qui primus forsan Caput insons à Catarrhi infamia vindicavit, ob quam tam sæpè inurebatur. Hic enim Auctor licet motum sanguinis circularem ignoraret, mente tamen concepit, id quod credebatur è Cerebro depluere nil aliud esse, quàm laticem serosum huc, & illuc delatum à *Spiritu impetum faciente*, ac *initio Vitali*, ut ipse ait, nimirum è Corde, tamquam primo Impulsore, quin & ad Glandulas ipsas ablegari, quas non ut Vasorum Pulvinaria essent, à Natura constructas fuisse astruit, sed ad emunctionem laticis è massa Cruoris, ac re vera hic latex serosus Helmontii, præter alios usus hunc habet potissimum, quòd sanguini socius, ac totum corpus pervadens ad variarum partium culinas everrendas inserviat, & sales dissolutos combibendos, ut exinde per Glandulas excretrices extrudatur, & sic tota cruoris massa defœcator evadat. In hunc finem in palato, lingua, faucibus, & naribus copiosas Glandulas Natura construxit, ut sanguis arteriosus, qui per Carotides ad Cerebrum deferri debet pro nervosi succi, & Spirituum Animalium elaboratione, sincerior reddatur, mucosa parte per has Glandulas repurgata in statu etiam naturali, quan-

do alia ex parte constat eos , qui sunt emunctæ naris , nec multum Desputores , lubricæ sanitatis esse , ut refert Bonetus *Sepulc. T. 1. Se. 17.* de Francisco Galiarum Rege , qui cum esset *αυξωδης* , aurium ulceri obnoxius fuit dum vixit .

X. Atque hæc quidem quotidiana per nares , & ex faucibus mucæ excretio iis etiam qui satis commoda Valetudine fruuntur familiaris esse solet ; cæterum ubi Corpus cacochymum sit , ac ferofus latex luxuriet , qui suo apte genio promptus est ad concrendum , mirum non est , si accedente Boreali Constitutione , qualis est de qua hic sermo , tunc temporis grassentur populariter Tusses , Rheumatismi , & quodcumque aliud morbi genus , quod in fluxionum censu reponitur , detenta in Glandulis vitiata , ac superexcedente lymphâ , non ex Naturæ providentiâ , quæ se hoc fasce levare satagens noxium humorem ad extrema detrudat , sed ex mechanico partium artificio , ac particulari humorum textura , juxta varias Aeris alterationes , ea lege , ut decubitus ibi fiant , ubi major est dispositio ut humores detineantur . Neque id fieri in nostris Corporibus magis miremur , quàm in Automate alioquin
be-

benè constructo , quod interdum ad quasdam Aeris alterationes à solito suo munere aberrat , & ab ignaro popello tanquam insanum ridetur . Mira est autem , ac penè divina vis Ventorum in Aere alterando ; talem enim affectionem Aer possidet , qualem Ventus qui perflat , ac talis est Sanguinis dispositio , qualis est Aer quem inspiramus . Sic ut refert Vitruvius *l. i. de Archit. c. 5* , apud Mitylenem (quæ Urbs in Lesbo erat quidem magnificenter extructa , sed non prudenter posita) cum flabat Auster homines ægrotabant , quando Corus tussiebant , cum Septentrio , restituebantur in salutem . M. Varro *de Re Rus. l. i. c. 4.* quoque cum Romanæ Classis Corcyræ esset ac tota penè ægrota-
ret , immisso fenestris novis Aquilone , & obstru-
ctis pestilentibus , suos incolumes reduxit .

XII. At quorsum tot speculationes , inquiet aliquis ? Ut juxta veram horum Affectuum Theoriam congrua medendi methodus instituatur , regeram ego ; ubi enim ingruunt hi morbi , qui non è capite decidui , sed ab humorum stagnatione pendent , illi-
cò ad vehementia Cathartica , Inustiones , Phænigmos , Cucurbitulas , ad Narcortica quoque , ac mille alia remedia ad materiam

fluentem revellendam , intercipiendam , derivandam , suspendendam quoque , ut putant , Ceratis capitalibus , confugiunt ; Interim neglecta manet vera morbi causa , ad quam oppugnandam seriò , ac omnibus nervis esset incumbendum , ut postquam sufficiens evacuatio est facta , usu alterantium , ac naturalem sanguinis texturam restituentium , fluidæ substantiæ æquabili tenore per suos ductus cursum repeterent . Quot verò modis per Venæ sectionem peccatur ? Jam Phlebotomus velut gladius Delphicus passim tam in magnis , quàm in levibus morbis stringitur ad innocentes Victimas sæpius mactandas , quàm graves affectus jugulandos .

XIII. Postquam Mundo innotuit circularis sanguinis motus , Scopi equidem quos in morbis , qui ab humorum fluxione pendere supponuntur , sibi proposuerant Medici , non tanti sunt ponderis , ut creditur . Certè Intercipientia locum nullum habent , quomodo enim quis intercipiat materiam ad partem per Arteriam fluentem , nisi Arteriam ipsam vinciat ? neque enim jure postliminii , aut redhibitionis actione redire potest humor unde est egressus nisi per circulum.

Re-

Revulsio verò per V.S. de Trono suo jam decidit ; imò si strictè loquamur , ferè nulla est , quì enim fiat , ut humor per Arteriam fluens per eandem possit revelli ; Profectò si qua fit per V.S. Revulsio , per id solum tempus fit quo Vena est aperta , tunc enim Sanguis per Venam sectam , ac pariter per proximam Arteriam quæ illi humorem suggerit , majori velocitate movetur , quàm per alia Vasa ; illa verò clausa , cessat hæc in velocitate inæqualitas , ut ingeniosissimè ad demonstrationem usque explicat Bellinus . Non ibo tamen inficias , quin diminuta sanguinis copia minor humoris portio ad partem laborantem deferatur , & minus sit sanguinis stagnantis incrementum . Quanti autem sit facienda per V.S. Revulsio , & quàm facilè quibusdam imponat , qui hoc nomine inscitix suæ velum prætendunt , explicat egregiè Andreas Cnoffellius , uti videre est apud *Bonet. Med. Sept. p.1. l.3. Se.11. c.16.* , in quadam sua Consultatione pro Jo: Casimiro Poloniæ Rege , cui ob immodicum hæmorrhoidalis sanguinis fluxum laboranti, cum magni nominis Medici frequentem sanguinis missionem è brachio suaderent ad revellendum sanguinem fluentem , ac ipse acriter re-

nue-

nueret , hæc scripsit verba , quæ utpote elegantissima , & magni ponderis hic libuit apponere . *Et quomodo sanguinis ad peremptoriam medicæ Revulsionis citationem , dicam , & locum , scribere possumus ; qui privilegio speciali vitalitatis in circulum , & in se ipsum rediens cum spiritu suo hospite nullius loci , & temporis leges respicit , neque locum standi ullum in universo corporis foro agnoscit ?*

XIV. Revellenda itaque esset ex quorundam animis , quibus altè infedit hæc de vi Revulsionis per V. S. opinio , cum re vera non nisi ad demendam plenitudinem conferat Venæ sectio . Condonandum quidem aliquid Æmilio Parisano , & Primirofio , qui non aliam ob causam , ut ait Leonardus è Capua *Serm. 5.* in Harvæum Stylum acuerunt , nisi quia stante Sanguinis Circuitu viderent Revulsionem , per tot secula adeò celebre præsidium , ferè penitus corruere , non ita verò nostrorum temporum Professoribus in tam clara luce cæcutientibus . Multum profectò Hippocrates Revulsioni in fluxionibus detulit , ut passim in illius Operibus videre est ; locus tamen insignis apud eundem 2. *de Morb. Mul. n. 2.* extat , qui Revulsioni videtur parum favere . Ad sistendum immodi-

cum

cum mensium fluxum jubet ille ut vincula
 iniiciantur supra genua; verum quidem est,
 quòd præcipit quoque ut eodem tempore
 vinciantur brachia; nodum hunc solvere
 annisi sunt Rorarius *Contrad.* 34., & Fonsæca
Cons. 55., sed non planè satisfaciunt; meum
 sanè non est hujusmodi scrupos dissolvere,
 meliori enim vindice dignus est hic nodus,
 proferam tamen quod sentio. Quidquid sit
 de efficacia hujus remedii, & num eventui
 respondeat. Videtur *Hippocrates* mente atti-
 gisse motum sanguinis perennem per suos
 ductus, multis enim in locis mentionem ha-
 bet de sanguinis stasi, & interceptione Ve-
 narum, quam $\phi\lambda\epsilon\beta\omega\nu\ \acute{\alpha}\pi\omicron\lambda\epsilon\psi\iota\nu$ appellat;
 ut ergo fluxum catameniorum cohiberet,
 sanguinis stationem, seu saltem remoram
 aliquam humoribus impetrandam curabat;
 tam in partibus supra, quàm infra Cor, vin-
 culis ad brachia, & femora injectis, nihil
 veritus, quòd ligaturæ supra genua ad Ute-
 rum quicquam traherent. Ac re vera quid
 magis ex improvviso hæmorrhagias sistit, quàm
 superveniens animi deliquium, cui necessa-
 riò consecutaria est Cordis à motu feriatio,
 ac eodem tempore sanguinis stasis?

XV. Sic autem nos cogit Divinum pror-
 lus

sus Inventum Circularis motus sanguinis,
 quod unicum *φανόγηγον* innumeras discussit
 errorum tenebras, effecitque ut humani
 Corporis, cæterorumque Animantium, qui-
 bus præcordia finxit Divinus Opifex, vera,
 ac genuina Oeconomia innotuerit. Cor enim
 nectaris vivifici, quo Corpus universum su-
 stentatur, Promus, & Condus est, habens
 ad latera Arterias, & Venas administras;
 Arteriæ è sinistro penu alimoniam depro-
 munt, ac partibus omnibus, vel remotissi-
 mis dispensant, Venæ affidentes, quod à
 nutritione reliquum fuit suis radicibus, tan-
 quam manibus, recolligunt, & ad dexterum
 Cordis Condum comportant. Iisdem Venis
 medio in itinere succenturiant Venæ lacteæ,
 quæ novum com meatum sanguini sub forma
 candidi laticis refundunt, qui postea in Pul-
 monibus admirando artificio purpurascit.
 Hæc est Vitalis Facultatis vera, & naturalis
 Oeconomia, cui non parvas suppetias fert
 Animalis Potestas, quæ pro beneficio pu-
 rioris sanguinis ad Cerebrum delati uberem
 spirituum influxum per nervos Cordi suppe-
 ditat ad illius motum perennandum. Sic bi-
 næ istæ Potentiæ, licet sedibus, & regimi-
 ne distinctæ, tanquam fœderatæ Provinciæ,
 si.

sibi invicem collata beneficia rependunt. Sicuti autem in Civitate benè constituta, quousque legibus suis vigor perstat, summa tranquillitate degitur, iis autem pessundatis, turbarum plena sunt omnia, ita in humano corpore Circularis motus sanguinis lege servata, facta tecta Valetudo est, ea verò infracta, fusque deque aguntur omnia, ac intestinæ seditiones subsequuntur.

XVI. Quamvis autem Lex ista, quam primus tulit Harvæus, vel cujus prima fundamenta jecere Itali nostri, ut Andreas Cæsalpinus in *Quæ Med. & Quæ. Peripat. l. 5. c. 4.* Realdus Columbus Cremonensis *l. 1. c. 2.* prorata, imò sacra habeatur, non defuit tamen qui nuper legem hanc abrogare contenderit, sub titulo *Ultionis Antiquitatis*, Circularem sanguinis motum tanquam Recentiorum Commentum traducens. Hic mihi non vacat ejusdem rationes, ac fundamenta expendere, solum hoc innuam, quòd illius primum argumentum ab hujus legis inobservantia petitum (eò quòd Medicorum quotidiana praxis, præcipuè circa usum V. S. suppositæ doctrinæ de sanguinis circuitu quicquam non respondeat) Professoribus incuriam exprobrat, quod equidem verum est,
ac

ac maximè dolendum, cum innumeri penè sint, qui passim crepent huc circularem sanguinis motum, sed post modum, vel ob incitiam, vel oscitantiam, non benè pensitatis iis, quæ ex tali principio consequuntur, operibus tollant, quod magnifico verborum apparatu statuerant. Verùm cum huic malo medelam aliquam apponere sit necesse, Professor in hac Civitate mihi jamdudum conjunctissimus Opus jam molitur, cui hunc vult esse titulum. *Rationarium Medicum Seculare*, quo summam, ac veluti facta supputatione apparet quid lucri ex celebrioribus Inventis Anatomicis hujus Seculi Arti Medicæ, tam quoad Theoriam, quàm quoad Praxim accesserit. Habent Mercatores sua Rationaria, sicuti & diligentes Oeconomi, habent & Principes, ut olim Augustus, *Svetonio teste*, qui diuturnæ valetudinis tædio Rationarium Imperii Senatui tradidit; non abs re forsan erit si Medica Respublica Rationarium suum habeat, quod monstret quantum Medicinæ pomœria ampliarit hoc nostrum fortunatissimum Seculum, & quod simul pro saniori medendi methodo inserviat. Hujus operis editionem usque ad finem hujus Seculi animus illi esset differre, spe forsan quòd no-

vo aliquo Invento Seculum hoc coronetur, cum adhuc vivant multi egregii Viri novarum rerum Repertores, inter quos Celeberrimus Malpighius, qui Romæ nunc degit ad Pontificiæ Valetudinis custodiam; verum ego non desino Collegam hunc meum urgere, ut ad meditata seriò incumbat, ac utinam eò usque illi fata Vitæ lineam protendant, ut Opus hujusmodi ad umbilicum deducat. Verum è Diverticulis in viam.

XVII. In iis ergo Affectibus, qui ab humorum fluxione fieri supponuntur, iterata V.S. ad tot scopos implendos totum corpus depeculatur, & morbi causam persæpè deteriorefficit. Ubi enim Vasorum plenitudini, quæ vires premit factum fuerit satis, seu ad humorum Orgasum sufflaminandum si adsit, sanguinis sufficiens copia detracta fuerit, satius profectò esset iis hærere remediis quæ sanguini debitam crasim restituere nata sint. Certè in hac hyemali Constitutione Catarrhis obnoxia repetita V.S. non adeò salubriter cessit. Multos Pleuriticos certè scio inopinatò periisse, postquam bis, vel ter secta fuisset Vena. Præ cæteris pius Sacerdos firmi alioquin habitus ex Pleuritide laborans, postquam tertia vice detractus est

est sanguis, eadem die interiit. Non solum autem turpis est calamitas, ægrum epoto medicamento occidere, ut ajebat Hippocrates, *De Med. Pur.* 4. sed etiam si detracto sanguine paulò post intereat. Senioribus verò in hac tam rigida tempestate periculosum fuit Sanguinem etiam semel detrahare. Nobilis mulier nonagenaria, & Pleuritide spuria decumbens, cum instaret ut sibi tunderetur Vena, ac ego renuerem, alter Medicus accersitus illi morem gessit, & citissimè eam sustulit.

XVIII. Ut constet quali cautione in Senum regimine sit procedendum quotiescumque ab aliquo Rheumatico Affectu præmanetur, in Boreali præsertim Constitutione, insignem oppidò, ac notatu dignam Hippocratis *in 7. Epid. n. 54.* historiam hic lubet apponere. *Halicarnassensis qui in domo Xantippi diversabatur aurem hyeme dolebat, & caput non mediocriter; erat autem Annorum circiter 50. Vena secta est juxta Mneximachum, laesum est caput, evacuatum, ac perfrigeratum, non enim facta est suppuratio. Phreneticus factus est, & mortuus.* Tot circumstantias hic apposuit Divinus Præceptor, ut credi possit historiam hanc plus continere in recessu, quàm

quàm in fronte ; rarò fit , nec scio quòd alibi in ullo ægrotante annorum numerum definierit Hippocrates ; considerata igitur erant , ætas ad senectutem vergens , Annì tempus hyemale , humor peccans , crassus nempe , ac frigidus , ætati ac tempori congruens , qui obstructionem faceret , ac tensionem in parte , atque hinc dolor ; ex alieno præscripto (mentionem enim facit curantis Medici , quod illi non adeò familiare) missus est sanguis , at quonam eventu ? perfrigeratum est cerebrum , subsequente caloris nativi necrosi , ac prohibita est suppuratio : neque enim tanquam parergon , ut ait Vallesius , adjecit Hippocrates illa verba : *non facta est suppuratio* , perniciosum enim effectum ex intempestiva V. S. sequutum innuere voluit , prohibitam scilicet humoris maturitatem , Lethargicum autem potius , quàm verè Phreneticum factum fuisse interpretatur Vallesius , cum in libris Epidemiorum quoscumque delirantes Phreneticos Senex Cous appellare consueverit .

XIX. Sæpius quoque mihi advertere obtigit , quòd in hac Rheumatica Constitutione , si febre superveniente missus fuerit sanguis , deterior factus fuerit affectus , ac etiam

quandoque cum funesto eventu . Ut plurimum ubi Catarrhi urgent , vel in pectore , vel quacumque alia parte , si febris superaccesserit , multis ex Professoribus solenne est ad Phlebotomiam , tanquam ad sacram Anchoram , confugere . An tum Navis securior ? Periti Nautæ ventis etiam adversis aliquandò utuntur ut Portum fortiter occupent . Febris autem non tam horrendum est Monstrum , quod etiam à perito Artifice sub jugum mitti nequeat , nec sine aliquo emolumento . Est ubi Febris sanguinis missionem hortetur , est etiam ubi dehortetur ; sed opus est Diorismo . Si nimis densam compagem sanguis adsciverit , & ad stasim aptus vel in pectore , vel in capite restagnet , si febris postmodum accendatur , vel parcè , vel nullo modo sanguis mittendus ; sæpè etenim Naturæ ipsi manu gladium abripimus quo morbum sola potuisset conficere ; si verò contrariam diathesim sanguis habeat , & ob orgasmum aliquem ad διάχυσιν , seu diffusionem promptior sit , febris superaccedens V. S. hortatur . Locus est insignis apud Hippocratem 5. in 2. Epid. quem hic referre non abs re fuerit . Quicumque de repente obmutescunt , si sine febre fuerint , ipsis venam secato .

Solenne est Hippocrati in libris Epidemiorum illud verbum adiicere ἀπὸ πυρετός ; magni enim ponderis ad rectam curationem est hæc consideratio , num Affectus sit cum febre , vel sine febre ; non solum enim à febris præsentia , sed etiam ab ejusdem carentia desumendæ sunt Indicationes , ut in hoc loco Hippocrates , qui tamen interpretandus , ubi crassi humores Naturam onerent , ac periculum sit ne calor innatus suffocetur . Videant ergo quantum à Via quam trivit Hippocrates deflectant , qui à Febre alicui Affectui superveniente illicò oblatum sibi scopum tundendæ Venæ ad ravim usque conclamant .

XX. Præ oculis itaque semper habenda Anni Conditio ; etenim sicuti in maxima frugum abundantia , *Annus est , non Terra , quæ fructificat* , ut ait Theophrastus l. 8. de *Hist. Plan. c. 8.* ita in quibusdam temporibus non particularis Corporum dispositio , sed Anni Constitutio ea est quæ morbos progerminat ; attentè idcirco observandum quam Diathesim sanguis asciscat , sive id in sensibiles qualitates , sive in insolita effluvia è Terra expirantia referre placeat , & quænam remedia prosperum fortiantur eventum ; sæ-

pè etenim fit, quemadmodum scitè advertit
 Tho: Sydenham *de Morb. Epid. c. 1.*, Morbo-
 rum Epidemicorum accuratissimus Scriptor,
 ut quâ methodo quis morborum quasdam
 species foeliciter curaverit, vertente Anno
 eadem methodo deteriores reddat; quare
 idem Auctor ingenuè fatetur, se numquam
 satis cavisse, ne qui primi se illius curæ com-
 misissent, vita periclitarentur, donec multi-
 plici observatione, ac perspecto morbi ge-
 nio, ad veram Curationem recto pede pro-
 cederet. Sic Phlebotomia, quæ aliàs in me-
 moratis Affectibus salubris esse consueverat,
 in hac Constitutione non insignem operam
 præstitit, quod procul dubio referendum erat
 in prægressam antecedentis Anni Constitu-
 tionem frigidam, ac nimbosam, & subsequen-
 tem hyemem nimis horridam, ob quam adeò
 crassam compagem sanguis contraxerat, ut
 si plus æquo detraheretur sanguis, & calor
 innatus labefactaretur, humores ad motum
 ineptiores redderentur, ac facilius concre-
 scerent. Talem autem fuisse sanguinis textu-
 ram, ejusdem sanguinis conditio multam pul-
 tem in superficie præferentis, nec non
 multi Polypi in dissectis Cadaveribus, ac
 denatis ex Catarrho intra cordis sinus, &
 ipsa

ipſa Vaſa ſanguifera reperti, ſatis demonſtraverunt.

XXI. Frequens autem hiſce temporibus in demortuis ex repentino caſu Polyporum obſervatio, ſi non aliud, id ſaltem præſtat, quòd vera quorundam Affectuum cauſa innotefcat, & culpa vacare credatur Medicus, ſi monſtret quàm mala Beſtia cubet in Præcordiis. Id præterea conſequimur, ne diſverſa morborum nomina nobis imponant; Syncope enim Cardiaca, Catarrhus ſuffocativus, & Apoplexiæ ſpecies quædam non aliam perſæpè agnoſcunt cauſam, quàm polypofas concretiones in Corde, vel in Vaſis ſanguiferis ſtabulantes. P. Salius *de Aff. Part. c.4.* particulare caput de Syncope Cardiaca inſtituit, aitque illam fieri ex ſanguine in Venis, & Arteriis coaleſcente, ſic caſum refert Puellæ ſubita morte extinctæ, cujus Cadavere diſſectò ex Arteria magna ſanguis concretus educus eſt, non aliter quàm gladius è vagina extrahi ſolet. Refert quoque Riverius *Cent.1. Ob.82.* Puerum 5. annos natum ex catarrho decumbentem, poſtmodum lypothymia correptum ſubitò interijſſe; aperto verò Cadavere in finiftra Cordis auricula materiam craſſam, & compa-

Etiam repertam fuisse, quæ, ut ipse ait, larium coctum referret, cui Polypi nomen non indidit hic Auctor, cum nondum in Microcosmico Erytrhæo Polypos explicata esset Anatomicorum solertia. Nuper apud nos Vir sexagenarius, præpinguis habitus, subita morte opetiit; dissecto Cadavere ad explorandam mortis causam, ex Pericardio ferè duæ libræ concreti sanguinis extractæ sunt, ac in Trunco Arteriæ magnæ ascendentis inventus Polypus lacertulæ longitudinem, & magnitudinem referens. Intercepto itaque ob hujusmodi extranea Corpora sanguinis in orbem itu, ac reditu, & mutuo inter Cor, & Cerebrum interrupto commercio, non suggerente Corde sanguinem Cerebro per Arterias pro spirituum Animalium generatione, nec Cerebro Cordi spiritus Animales ad perennandum illius motum (quando Cordi à motu nullæ sunt feriæ) necesse est, ut subitus subsequatur interitus. Casus autem hujusmodi vel à Syncope cardiaca, vel à Catarrho suffocativo, vel etiam ab Apoplexia fieri dicamus, parum refert. Binas Apoplexiæ species statuit Heurnius *Com. in 4. Acut. t. 23. & de morb. Cap. t. 23.*, unamquam parvam appellat, ac ait
fie-

fieri ob φλεβῶν ἀπόληψιν, idest ob prohibi-
tum sanguinis in Cerebrum influxum, alte-
ram magnam ob interceptum spirituum A-
nimalium è Cerebro effluxum. Tres verò
Apoplexiæ species ex Hippocratis doctrina
tradit Martianus 2. de Morb. se. 1., quas ta-
men in essentia convenire, & à sanguinis
stasi pendere autumat, quæ quidem sangui-
nis stasio à Polypofo crassamento induci po-
test, cujus generatio, ut ut non sit momen-
tanea, accedente tamen aliqua causa quæ
sanguinem in motum rapidiorem cieat, &
præexistente prava totius massæ sanguinæ
dispositione ad grumescendum, mirum non
est si sanguinis stagnationes ex improviso
contingant, ac interrupto spirituum vita-
lium radio, qui à Corde jugiter influunt,
Cerebrum, Lunare Sydus Microcosmi, E-
clypsim patiatur. De hac Apoplexiæ specie,
in qua morbi causa est extra Cerebrum,
pluribus in locis agens Divinus Præceptor,
in libro de Morbis hæc habet ipsa verba,
quæ utpote notatu digna, & sanguinis cir-
cuitum adumbrantia ex nativo fonte huc
transferre placuit. αἱ φλέβες ἐπὴν ἐς ἑωυτὰς
ἐρύσωσι φλέγμα, ἀνάγκη ὑπο ψυχρότητος τῷ
φλέγματος, τὸ αἷμα ἐσάναι μᾶλλον νεῦν.....

μὴ κινῶνται ὃ τ' αἵματος ἔχει ἵστανται μὴ ἔχει, καὶ
 τὸ σῶμα ἀτρεμίζειν, καὶ κεκοφῶναι. idest;
 postquam Venæ pituitam in se ipsas traxerint,
 necesse est præ pituitæ frigiditate sanguinem tunc
 magis sisti . . . . . dum autem sanguis
 non movetur, fieri non potest ut non etiam cor-
 pus quiescat, ac torpeat.

XXII. In Apoplexia, ac præsertim ubi in
 Paralyfim degenerat, sæpius observavi,
 modò loquelam amitti voce superstitè, mo-
 dò utrumque, quod quidem observatione
 dignum, tum ad prognosim, tum ad cura-
 tionem, non enim idem sunt destitui loque-
 la, ac voce destitui; "αὐδὴ loquelam signi-
 ficat, φων vocem, quæ duo diversis organis
 perficiuntur, sermonis enim Lingua est dæ-
 dala, vocis autem Larynx, & Trachea.
 Observatio Doctissimi Vvillisii est de Anat.
 cer. c. 24., ad gravis vocis efformationem,
 truncum asperæ arteriæ deprimi, ad vocem
 autem acutam efformandam sursum attolli,
 quem motum alternum præstari ait à ramu-
 lo nervi recurrentis cartilagineos annulos
 deorsum trahente, & à nervo altero à
 plexu paris vagi eosdem sursum attollente;
 sic exolutis nervis ad linguam pertingenti-
 bus "αναυδία subsequitur, "αφωνία verò si e-
 xol-

xolvantur qui ad Laryngem , & Tracheam dimittuntur; poterit ergo aliquis esse "αναυδος & non "αφωρος , ut muti, ac infantes recens nati, qui sonos edunt licet non articulatos, non tamen è converso potest esse quis "αφωρος, & non αναυδος . Quare Hippocrates 3. in 3. Epid. Ægr. 3. in historia Pythionis, qui postea die 10. mortuus est, scripsit hæc verba : *Circa vesperam omnia exacerbatæ sunt, ἀναυδος, ἀφωρος* Loquela. destitui malum quidem signum est , perniciosius verò etiam voce privari , idcirco Divinus Præceptor , ut pessimum Pythionis statum indicaret has binas voces apposuit . Æquè verò tam Aphonia,quàm Anaudia fieri possunt tum ob exolutionem,tum ob convulsionem; proculdubio in Pythione aphonia convulsiva erat, nam die 6. dolores vehementes ipsum tenebant; in hoc itaque distinguuntur, quòd Aphonia quæ in tensione consistit , fatalis est ad crudelissimam mortem , quæ verò in exolutione , moriendi sensum adimit , ut ait Doctissimus Duretus in *Præn. Coa.* Cum itaque tam ob nervorum, & musculorum vocalium tensionem, quàm ob laxitatem, fieri possit aphonia, quotiescumque illa appareat , diligenter advertendum num convulsoria sit, vel exolutoria,

ut apta remedia præscribantur, τὰς enim, & λύσεις contrarii sunt Affectus. Sæpè autem fit, ut si in maligna febre aphonia superveniat, ad aliquam excusationem apud vulgus aucupandam soleant nonnulli magna utique confidentia pronunciare, ægrum apoplectico insultu correptum fuisse, cum tamen aphonia illa convulsiva sit; perrarò enim in acuta febre aphonia apoplectica succedit, quod tamen aliquandò observatur, & qualem casum nuper habui præ manibus. Vir enim robusti alioquin habitus post 12. paroxysmum Tertianæ febris, factus est ἀναυδός & ἀφωνός, resolutò eodem tempore brachio, & crure dextro; ac jam vocem ex integro recuperavit, sed nondum perfectum sermonem. Narrat Forestus l. 10. Ob. 89. Textorem quendam ob leve vulnus in extremitate pollicis in dextra manu obmutuisse, quem veluti linguæ paralyfi affectum à se curatum ait, ego autem pace huius Celeberrimi Viri, crediderim obmutescentiam illam ortam fuisse potius ex convulsione linguæ, nam æger ille, & nutu, & scripto, ut idem Auctor refert, indicabat sibi linguam tanquam filo constringi.

Hac occasione, qua de Apoplexia & Pa-

ralyfi facta est mentio , insignem casum me-
 morare libet , quem in hac Constitutione
 observavi in Nobili Virgine Moniali in Mo-
 nasterio D. Mariæ Magdalenaë Mutinæ . Hæc
 sacra Virgo de Nobili Familia Fontana annum
 agens 25. habitu non malo prædita , sed in vi-
 ctu non satis temperata , ac præsertim in
 vini potu , affectione Hypochondriaca labo-
 rare cœpit , unde in omnimodam ferè à
 quacumque re esculenta abstinentiam incidit,
 ut ex solo vino victitaret . Persæpè illam
 monui , sibi ex hujusmodi victus genere
 superventurum gravem affectum , cui nul-
 lum postea esset remedium , quod contigit
 media hyeme , dum enim ad ignem adsta-
 ret gravi syncope correpta , mox in lectum
 delata , sibi restitui visa est , cumque ad il-
 lius vires , ac spiritus restaurandos , à Mo-
 nialibus porrectum fuisset jusculum , illud
 nullo modo deglutire potuit ; factum expe-
 rimentum de modico vino generoso , sed &
 illud , licet adeo gratum in faucibus persti-
 tit , nec guttulam quidem potuit demittere,
 sic cum ad unicum diem sine febre , integris
 cæteris corporis partibus , sine cibo , & potu
 perstitisset , apparuit qualis esset affectio ,
 Oesophagi nempe paralyfis , quando fistu-
 lo.

losus musculus dicitur Oesophagus 'ob inte-
 riorem nempè membranam ex Anatomico-
 rum observatione omni fibrarum genere in-
 structam, seu reffolutis musculis, qui ad
 motum Oesophagi sunt destinati, denegato
 spirituum animalium ad partes ipsas influxu.
 Ab eo ergo tempore, quo tali affectu cor-
 repta est, usque ad 66. dies nihil omninò
 esculenti, aut potulenti descendere potuit
 in stomachum hujus miserandæ Virginis; vi-
 xit tamen per solum Clysterem ex jure cum
 duobus vitellis ovi, singulo die meridianis
 horis inditum. Ad egerendas verò fœces,
 tertia, vel quarta quaque die indebatur cly-
 ster ex jure cum uncia semis hieræ pro cly-
 steribus, quo pacto fœces ex illo victu reli-
 ctæ excludebantur. Cum autem hæc Nobilis
 Virgo ad diem 30. in lectulo semper jacens,
 adeò miserabilem vitam pertæsa, protesta-
 ta esset sibi chariorem futuram mortem, quàm
 hujusmodi vitam, respuit omninò hoc ali-
 mentum per clysteres, nec ullis precibus
 adduci potuit, ut fineret sibi hoc pacto pro-
 duci vitam, donec Deo placeret, sed tan-
 dem circa vesperras gravi deliquio correpta
 est, sed Moniales ad solitum clysterem nu-
 trientem, tanquam ad verum cardiacum
 con-

confugere, ex quo miraculi ad instar ægra oculos aperuit, & loqui cœpit, atque ex gravi periculo tanquam expergefacta, usum quotidianum soliti clysteris admisit usque ad 66. ut diximus diem, in quo Moniales me præfente, & monente, modico vini spiritu exhibito, deglutire cœpit, & spatio bidui, restituta animalis facultas Oesophagi læsi, ac imposterum non solum putulenta, sed esculenta liberè cœpit assumere, sed lectulo semper affixa ob maciem summam, & extremum spirituum languorem, ut pulsus vix perciperetur, erat perducta; subsequutis postmodum crurum doloribus, & pedum contorsione. Casus iste admirandus hujus Nobilis Virginis, non solum apud Medicos, quorum aliqui ægram hanc curiositatis ergo invisere curarunt, sed etiam per totam Civitatem satis notus fuit. Asserere itaque oportet clysterium nutrientium usum non essolout quidam putant, improbandum, hoc se, experimento rei veritatem attestante, credere itaque necesse est venarum lactearum ramos disperdi per intestinum rectum, & ab iis succum alibilem in summa necessitate absorberi.

XXIII. Atque hi quidem vagabantur affectus

Etus ob superius memoratas causas, quibus addendum, quòd cum Anni prava Constitutione conspiraverat rei Annonariæ penuria, quæ sola potis est crassis humoribus corpora infarcire, ob prava alimenta, ac præcipuè ob usum leguminum, quæ suapte natura ægrè coquuntur, unde Cacochymia; propterea urgente frugum inopia, cautè usurpanda magna remedia, præsertim in Popularibus, quod in Praxi diligenter observandum. Sicuti enim ex Hippocrate 2. *Aph.* 36. difficulter ferunt purgationes qui pravo utuntur cibo, eò quòd illorum Corpora, ut Galenus interpretatur, citò exolvantur, vel ob Synopem Stomachicam, in quam facilè incidunt Cacochymici ubi purgantur, ut Heurnius, haud secus per V. S. quoque in summum discrimen adducuntur, uti frequenti observatione mihi compertum. In quibusdam Oppidis hujus Ditionis, ac præcipuè Castrovitri, & Scandiani, idem accidisse accepi, quod apud Ænum Civitatem Thraciæ ob Annonæ caritatem evenisse scripsit Hippocrates 3. *in 1. Epid.* ut multi ob usum leguminum, ac Erui præsertim, in Crurum exolutionem inciderint. In hujusmodi ergo Calamitatibus cautum esse oportet Medicum, nec adeò libe-

ralem in profundendo humano sanguine, uti quibusdam aliis temporibus. Ad has itaque Circumstantias, & præcipuè ad Anni Constitutionem, tanquam ad Versoriam, mentis acies potius convertenda, quàm ad decerpendum ex libris generales morborum Curationes, ne vetus Parcœmia obtrudatur, *Nauta ex libro.*

XXIV. Quare autem Plebs Urbana in hac Constitutione prædictis Affectibus magis obnoxia fuerit, quàm Agrestis, id forsan factum crediderim, quòd Rusticana gens vitam actuosioreni degens, sanguinem magis fluxilem haberet, ac minus aptum ad stagnationem, seu quòd in Rurali Epidemia, in altera mea Dissertatione descripta, febres diuturnæ, quæ agrestem populum exercuerunt, vicem Criseos suppleverint, sanguinis fæculentias sensim repurgando, ac ad meliorem crasim totam massam humoralem perducendo.

XXV. Circa Æquinoctium cœpit frigus mitescere, ac tam subita facta est permutatio ab intenso frigore ad immoderatum æstum, ut ab Æquinoctio usque ad Martii finem calor haud multum distaret ab æstivo, Sole in occasu flammeo apparente, non secus ac Augusto mense; subsequuta quidem post-

postmodum Aprilis mense aliqua caloris remissio, sed firma semper, & constans perstitit siccitas, sereno, ac præfudo Coelo; cum itaque nulli prorsus imbres per totum Aprilis mensem decidissent, non levis timor omnes corripuit de Anno parum frugifero; non modici tamen solaminis erant Plantæ omnes fructiferae floribus passim albescentes, quæ fructus tum præcoces, tum horreos abundè pollicebantur, uti re vera contigit, hoc Anno laboranti Cereri succenturiante Pomona. His addebatur quòd calor non proportionatè ad Solis accessum augefcens siccitatem in dies auctiorem reddebat, quare toto Vernali tempore Terra non minus arida, ac dehiscens visebatur, quàm cum *fin-*
dit Canis æstifer arva. Perseverante pariter Majo mense hac arida Constitutione, nisi identidem, ac sporadicè modicis imbribus delapsis, magna herbarum inopia hoc Anno laboratum est, fabis quoque ac omnibus ferè leguminibus ob humidi defectum arefactis, exigua quoque spe superstiti, quòd eandem ob causam triticea messis ad bonam frugem perducì posset.

XXVI. In hac Vernali tempestate, ac præcipuè in prima Veris parte, iidem pectoris

morbi , non adeò tamen graves , ut hyeme , perseverarunt . Sub finem autem Veris Tertianæ febres , tanquam spicilegium prægressæ messis , caput denuò extulerunt . Nunquam apud nos Annus Scabiosior visus est , omnibus ferè Urbanis , ac Ruricolis quoque , foeda Scabie laborantibus , quæ neque ad iteratas purgationes , neque ad repetitas Phlebotomias , quicquam mitescebat ; Sanguis qui secta vena educebatur multum feri flavi præferebat , ac Urinæ valdè coloratæ apparebant . Haud secus quàm Anno elapso magna fuit Animalium strages , ac Pecudum præcipuè , itaut Ovillus grex totus penè deletus fuerit .

XXVII. Quoniam nullus Morbus adeò popularis est ac Scabies (tamen illam in morborum Classe licet reponere , quando Hippocrates *de Aff. n.* 35. scabiem turpitudinem potius , quàm morbum appellat , & Plato in *Phileb.* malum vocat mixtum ex dolore , & voluptate , ac propterea græcè dicitur $\pi\acute{\alpha}\theta\omicron\varsigma$ $\gamma\lambda\upsilon\kappa\acute{\upsilon}$ $\pi\iota\kappa\omicron\varsigma$ (quoniam inquam , nullus Affectus adeò familiaris est , & qui medicos conatus magis eludat , ut hinc ansam captarit Helmontius vulgarem Medicorum praxim traducendi sub titulo *Scabiei* , & *Ulceris*

Scholarum , perfricemus paululum , si licet , hoc Ulcus . Ingenuo pudore profectò fateri licet , nihil ferè laudis Medicinæ Professoribus ex Scabiei curatione accedere , imò non rarò iis palmam præripi à superveniente *Vetula* , quæ solo linimento interdum præstat , quod magna remedium supellectile præstisse non potuerunt qui morbos Herculeos se perdomuisse deprædicant . Quam labem omnistudio , ac juxta omnes Politicæ regulas à se debet arcere ex Galeni consilio quisquis Medicus , nam Scabies , ut idem ait , cum deformes reddat quoscunque tenet , multò magis Medicum Clinicum deformem , & horrendum efficit , cui hac fœditate laboranti obtrudi possit dictum illud Poetæ Tragœdi quod affert Plutarchus , *Quo pacto ex. In. Emol. cap.*

Ἄλλων ἰατρὸς αὐτὸς ἐλκεσι βρύων ,
idest *Aliis medens , at ipse ulceribus scatens .*

XXVIII. Scabiei curationem solis topicis esse perficiendam , ablegatis omnibus internis remediis , quæ Corpora incassum fatigant , vult Helmontius , observans enim , quàm facili negotio Corpus exactè sanum ex solo contactu alicujus Scabiosi infici possit , credidit Scabiem pendere à pravo Cutis fermento , quòd ejusdem alimentum corrumpat ,

pat , nequaquam verò ab interno Viscerum vitio , quare solis topicis suadet abigendam; at hujusmodi opus periculosa plenum aleæ meritò censetur . Ballonii itaque celeberrimi Practici consilio hæere placet, qui in l. 1. *Ep.* cum diorifino procedens, explicat ex mente Hippocratis quando Scabies sit morbus, & quando abscessus , hoc est rectam semitam indigitat , qua Medicus certo pede ad Scabiei curationem procedat ; lubet autem hic ipsum Hippocratis locum afferre 2. *Prorret. n. 49.* *Impetigines , & lepræ , & vitiligines albæ quibus quidem Juvenibus horum factum est , aut paulatim conspectum multo tempore augefcit , his non putare oportet abscessum esse , eam papularum eruptionem , sed morbum ; quibus verò horum aliquid est factum multum , & de repente , hoc sanè fuerit abscessus .* Hunc locum pariter observans doctissimus Mercurialis in *Annot. in Hipp. Cl. 3.* *Quid sit , ait , abscessum esse , & non morbum , atque è converso , non omnes intelligunt .* Scabies itaque , aliique cutanei affectus in morborum classe sunt recensendi quando paulatim fiunt ; quando verò confertim , ac præcipuè post gravem aliquam ægritudinem , non morbi nomine , sed *Αποσάσεως* insigniri debent . Est ergo in Scabie , ubi

Niceat solis topicis incumbere, ait Ballonius, cum nimirum Scabies est solius Cutis morbus, est etiam ubi necesse sit internis partibus prospicere usu purgantium, & alterantium, ac nefas sit solis topicis scabiem exterminare velle, hoc est cum Scabies est alterius morbi soboles, ut in Cachexia.

XXIX. Chronicorum affectuum eam esse naturam, ut qui *hyeme augeantur*, *æstate desinere soleant*, qui *verò æstate*, *hyeme finire debeant*, scripsit Hippocrates *de Nat. hom.* Hanc autem esse Scabiei indolem, ut hyeme luxuriet, ac magis læviat, æstate verò evanescat, vel saltem mitescat, jam norunt omnes. Quando igitur Scabiosus aliquis curandus suscipitur, liberè protestandum ei set, non institui curationem, nisi ut facilius æstivo tempore tam foedus morbus extirpetur, atque hanc esse hujus pestis naturam, apud nos saltem (de lepra non loquor morbo Ægyptiis endemio, ut refert P. Alpinus *l. 1. de Med. Æg. c. 14.*, ob aquam coenotam, & salitos pisces, quorum usus apud illos valdè familiaris est) ut æstivi caloris beneficio facilius, quàm cichoraceis abigatur; satis abundè testante experientia, quòd nulla prævia purgatione, vel phlebotomia, ulloque alio re-
me,

medio, quotquot agrestes per hyemem scabie laborarint, superveniente æstate, non secus ac Angues, pforæ exuvias deponant, ac illis niteat *assiduo curata cuticula Sole*, ut ait *Pers. Sat. 4.* Verùm hujusmodi protestatio ad avertendam calumniam quandoque non satis est. Laborabat olim F. Petrarca sicca scabie, ut ipse refert, ac postquam à medicamentorum diuturno usu se frustra exhaustum videret, Medicos, quibus ex sua natura infensus erat, objurgare coepit, ac iis respondentibus, expectandam esse Æstatem, ira percitus eosdem dimisit his verbis. *Ego autem neque Medicis credo, neque ab Æstate spero quicquam, sed ab illo de quo scriptum est, Æstatem, & Ver tu plasmasti.* Pforæ itaque potissimum remedium ab æstivo calore pendet, qui potis est novam crasim in massam sanguineam invehere, ac illam particulis spirituosissimis saturare, quo pacto Acidum illud luxurians, quod cutem exarabat, infringitur. Purgationes itaque ut ut repetitæ, iteratæ V. S., illitiones, Balnea, & omnis medicus apparatus per sæpè præstare nequeunt quod solus Aer æstivus. Cum hoc Vere cui-dam Docto Amico meo levem purgationem ad sanandam Scabiem, qua vexabatur, præ-

scripsissem, nec ideò melius haberet, ac illo urgente quid agendum superesset, per jocum remedii loco dictum illud Satyrici adduxissem.

— *Durate, atque expectate Cicadas;* ille ad me conversus, & Tu quoque, inquit, ad Græcas Calendas honorarium expecta.

XXX. Utriusque casus duo habemus notatu digna exempla apud Hippocratem 2. in 6. *Epid.*, quæ hic lubet afferre. *Lata pustula non valdè pruriginosa, quales Simon habebat hyeme, qui ubi ad ignem inungeretur, aut calida lavaretur, opem sentiebat. Vomitus non proderat.* Manifestum specimen hic habemus Scabiei cum morbus est; nam ex facta inunctione, vel in ipsa hyeme opem sentiebat; si enim Scabies illa fuisset abscessus, ac alterius morbi productum, non solum ex intempestiva unctioe nil opis sensisset, sed gravem noxam expertus fuisset. Observanda quoque illa verba, *Vomitus non proderat*; signum evidens, Corpus illud fuisse sanum, ac totum vitium in externis corporis partibus extitisse. Corpora sana difficulter ferre purgationes effatum est ejusdem Hippocratis 2. *Aph.* 27, qui pariter, ubi fauces ægrotant, aut tubercula in corpore nascuntur, præ-

præcipit ut dejectiones inspiciantur, quæ si sint similes sanis, ait tutum esse corpus alere, sin minus purgationem instituendam; fieri enim potest, ac sæpenuerò contingit, ut Corpore sano intus existente tubercula in cute progerminent.

XXXI. Exemplum aliud Scabiei, prout Abscessus dici meretur, habetur ex eodem Hipp. 3. Epid. n.4. Homo quidam Athenis prurigine toto corpore vexabatur, & Cutis crassa erat & velut lepra aspectu; huic nemo opitulari potuit; transgressus ad Melum, ubi sunt calidæ Balneæ, à pruritu quidem, & Cutis crassitudine liberatus est, sed hydropicus factus mortuus est. In hoc casu certè affectio illa pruriginosa abscessus erat, ac fructus morbosæ radicis in Visceribus implantatæ; vel immoderatè, ut putat Vallesius in Commento, aquis illis thermalibus usus fuerit homo ille, ut suffocato innato calore celsarit illa peccantium humorum excretio ad cutem ablegari solita, vel, ut verisimilius interpretatur Martianus noster, aquæ illæ sulphuratæ essent, ac propterea, ut idem ait, densata à balneo cute, humores pruritum excitantes ad Hepar retrocedentes scyrrum induxerint, ex quo factus fuerit hydropicus, fatis sit, quòd illi ma-

gis consultum fuisset, prospexisse ad id quod latebat intus, quàm quod in cute apparebat.

XXXII. Ut ad rem nostram hætenus dicta applicemus, popularis hæc Scabies in Classe abscessuum profectò erat collocanda, utpote productum præcedentis Constitutionis nimis pluviosæ, nec non & pravi victus ob Annonæ caritatem; sic refert Galenus *de suc. bon. & vit. c. i.*, sua ætate cum plurimas Romano imperio subditas gentes vexaret fames, ac frugibus omnibus in Urbem allportatis, Agrestes, quibus relicta fuerant solum ὄσπρια καὶ χέδροπα, ac etiam in exigua copia, ut fruticum germinibus, & bulbis vesci cogerentur, omnes sub Veris finem à variis cutaneis affectibus conflictatos fuisse, quorum alii Erisipelas referrent, alii herpetem, & alii pforam, impetiginem, & lepram. In hac itaque nostra populari Scabie solis topicis fidere tutum negotium non erat, & quotquot sive sponte, sive alieno consilio Scabiem Unguentis antipforicis abigere tentarunt, id suo periculo sunt experti. Rem oppidò notatu dignam hac occasione mihi observare obtigit. Novi multos, qui tædio hujus foedi morbi Unguentis Scabiem exterminare etiam in ipso Vere tentarunt, sed
post-

postmodum Scabie retropulsa , febre correptos Urinas nigras , & fuliginosas illicò reddidisse ; cum autem usu remediorum humores ad cutem propellentium reproduceretur Scabies , Urinæ sanis similes reddebantur ; de nuò autem retrocedente Scabie , vel rursus erumpente , hæc reciproca in Urinis apparebat mutatio ; quamvis autem hujusmodi Urinæ cum parva febre , quæ malignitatis speciem aliquam præferret , me suspectum non parum haberent , sollicitus tamen circa Scabiei reproductionem , semper bonam spem alui , & quotquot habui præ manibus vidi tandem à morbo superstites . Animo autem versans quare ad Scabiei retrocessionem Urinæ redderentur fuliginosæ , id fieri posse credidi , quòd Acidum in Cute luxurians , & Pforam efficiens , ob factas illitiones haud amplius expirans , à Venis resorptum , & cum Alchali sanguineo permixtum serum sanguinis atredine infuscarit , non secus ac quando limpida Vitrioli solutione cum infusione Gallæ permixta , atramentum conficitur . Pro regeneranda vero Scabie non semel , nec sine prospero eventu usus sum remedio à Zacuto Lusitano proposito , & ab Etmullero *de Aer. Insp. laesa* , commendato ,

jubendo, ut æger, cui retrocessisset Scabies, decumberet in linteis ab aliquo Scabioso infectis. Remedia porrò quæ magis ex usu fuerunt, si non ad Scabiem extirpandam, saltem ad eam moderandam, ut superveniente ætate facilius aboleri posset, fuere præsertim ea quæ ex Viperis parantur, quibus multos vidi feliciter sanatos, ubi liceat igitur internis remediis uti ad Scabiem radicitus extirpandam, nihil profectò consultius quàm ad diaphoretica confugere, non secus ac fit in lue gallica, sicuti enim inter hos duos Affectus magna est cognatio, ita eadem ferè methodo curandi. Sic Heurnius 6. *Aph. Com.* 9. ad Pforam debellandam, purgatis prius noxiis humoribus, ligni indici, ac Salsæ decoctum valdè commendat; ait enim quòd hoc remedio facilè expirat concepta in habitu Corporis contaminatio.

XXXIII. Horrent nonnulli in Scabie, aliisque cutaneis affectibus, cane pejus & angue Viperina remedia, veriti ne excedens caliditas & ustionis nota Hepati, & toti massæ sanguineæ imprimatur; ast ego magis horreo nimium refrigerantium usum, nec quemquam novi, qui exhaustis integris Pisanariis, seu post diuturnum Seri, & Ci-
cho-

choraceorum usum à Scabie, ut ut sicca, & arente, liber evaserit; scio equidem penè assiduas esse Scabiosorum querelas de nimio calore tum interna, tum externa perurente, at iis præbendæ non sunt aures; graviter quoque Pueri, quibus Perniones ob violentum frigus oborti sunt, de nimio calore in pedibus conqueruntur, nec sine ratione, ob subsequutam aliquam inflammationem, an ideò in Pernionibus applicanda refrigerantia? Cordati Medici ergo erit morbi causam animosè aggredi, sanguinis vitiosam, crasim emendando, remediis potissimùm quæ illius acorem temperent, qualia sunt ex Viperis parata, quæ Sale volatili abundant. Quidquid sit de Viperæ temperie, de quo consulatur Jo: Baptista Spontonus in sua Con-Echidnologia, experientia satis planum facit nihil esse ad psozam, ac lepram quoque perdomandam efficacius, quàm Viperina medicamenta (quando tamen id agere liceat, nec satius sit hunc hostem inquilinum alere) nec adeò nos sollicitos esse debere ne plus æquo incalescant Viscera, dummodò tam, scædi morbi seminium penitus restinguatur. At nunquam cessaret icalpendi libido, tam ferax est observationum hæc materia,

nisi

nisi ad alia festinaret Calamus .

XXXIV. Exacto Vere Æstas successit adeò fervens , ut numquam huic similis visa fuerit , idque præsertim Canicularibus diebus, quo tempore præter modum Aer excanduit caliditatis excessu supra reliquos Annos , ut Thermometri loquebantur , ad multos gradus ascendentes . In hisce ardoribus identidem cecidere pluviae , sed nihilò secius remittebatur æstus , qui constans perstitit per totum ferè Septembris Mensē ; hac Æstate nullatenus spirarunt Etesiae , unde à continuo æstu nullum levamen ; hanc ob causam multa Animalia , ac præsertim Canes , agebantur in rabiem . Nunquam aliàs cecidere crebriora fulmina , à quorum uno ictus est Agricola , indumentis omnibus perustis, præter lora coriacea ; is ad nonnullos dies attonitus jacuit , sed postea sine ullo remedio in se rediit , & adhuc superstes est : hisce temporibus febrium Cohors de repente incubuit, ac passim per vulgus grassabatur , ut integræ familiæ eodem tempore febricitarent , denfiorque erat ægrotantium numerus ea in parte Civitatis , ubi magis patulæ sunt viæ, ac humiliora tecta . Quotquot milites in Arce reperti sunt , simul ex febre decumbebant,

ut

ut rusticana in militiam acersere oportuerit ad illius custodiam . In Septo Hebræorum , ubi Vici angusti , ac Ædes altissimæ , caligantesque fenestræ , nulli ferè hoc tempore ægro-
tarunt , cum tamen cæteris Annis primi sint Recutiti , qui æstivarum ægritudinum im-
petum sustineant . Ruricolæ licet diurnis la-
boribus ad Solis radios ferè in sudores solve-
rentur , cum tamen subdio suis in plaustris
per noctem somnum captare soleant , immu-
nes ut plurimum degebant ; sola itaque Plebs
Urbana , & omnes quibus , & domus , &
res angusta domi esset , exercebantur ; salu-
bris tamen erat morbus , nam febres istæ Ter-
tianæ intermittentes erant , ac ut plurimum
exquisitæ , & quæ die septima , ac etiam
citius , post unam vel alteram phlebotomiam
per sudores judicarentur . Nullus Annus Mè-
dicis quæstuosior , & gloriosior unquam fuit,
cum ægri omnes fermè incolumes evaderent ;
medicum fastum tamen parumper tempera-
vit Autumnus θανάσιμος, nam protractiores
erant febres , & aliquando in malignas de-
generabant . Remedia cordatis Medicis erant
Venæ sectio , & frigida usus ; hæc enim u-
tramque paginam , ut dici solet , implebant ;
qui verò parva attollentes , ut plura vide-
ren-

rentur præstitisse , vel ut Seplasiarios bene-
 volos haberent , Cardiacis calidioribus usi
 sunt , tanquam camino oleum addentes , æ-
 gros in extremam perniciem præcipitarunt .
 Limonum succus , spiritus Vitrioli , Sulphu-
 ris , & similia erant egregia Cardiacæ ; di-
 versis itaque artibus , ac diverso telorum ge-
 nere , cum hoc febrili exercitu congregien-
 dum fuit ; Anno superiori hostis irritandus
 erat ad pugnam , hoc verò illius impetus
 parumper sustinendus , & acutis telis fran-
 gendus , qualia sunt Acida omnia . Sanguis
 qui secta Vena educebatur spumeus erat , &
 croceus , Urinæ similiter multa bile satura-
 tæ . Multis ex febricitantibus papulæ appa-
 rebant in cute , ac præsertim Pueris , quales
 efflorescentiæ Variolarum erant veluti Pro-
 dromi . Variolæ quidem per æstatem paucos
 sustulerunt , ast autumnò , & in prima parte
 hyemis paucis pepercerunt , ac minus iis
 quibus detractus fuisset sanguis . Multis Ter-
 tianæ febres in Quartanas migrabant ; sicuti
 autem præcedenti Anno Peruviani Corticis
 usus in Quartanis , ac diuturnis febribus
 improspere cessit , ita hoc Anno saluberri-
 mus fuit , & ii qui passi sunt recidivas , fe-
 bres mitiores postmodum experti sunt , ac

antequam Hyems accederet perfectè convaluerunt. Ubi primùm æstus cœpit mitescere, quod circa Æquinoctium contigit, visa est pacari febrilis tempestas, quæ sensim in summam tranquillitatem cessit, adeò ut duobus postremis decedentis Anni Mensibus in Foro Medico penè continuæ essent feriæ.

XXXV. Hujus febrilis tempestatis causam saltem occasionalem in immodicum Aeris æstum referre placuit, qui potis fuerit Bili nimiam acrimoniam adsciscere, ut cum succo pancreatico, minus aptè quàm par esset, ebulliret, & in massa sanguinea febrilem effervescentiam cieret. Neque mirum sit, quòd exiguo tempore adeò permutata fuerit sanguinis, & omnium fluidorum crasis; magna est enim vis caloris, quidquid Helmontius dixerit, Calorem Qualitatem Rerolæam appellans. Multa quæ suapte natura dulcia sunt ad ignem amarescere, alia verò magis dulcescere quotidie observamus; sic ut ait Gal. l. 4. de Simp. Med. fac. c. 17. Lac, coctione eam dulcedinem acquirit, quam Mel deperdit. Vinum quoque per totam hyemem, ac etiam Vernal tempus, nativam dulcedinem servans ubi Æstatem senserit austerum, fit, nisi in Hypogæis, & frigidioribus locis
asser.

asservetur . Calor itaque ac frigus , sive
sint causæ immediatæ , sive excitantes , &
occasionales subitas mutationes , in nostris
Corporibus parere possunt , & humorum tex-
turam , citius quàm quis putet , invertere .
Narrationem oppidò curiosam apud Lucia-
num *de conscrib. Hist.* habemus de febre qua-
dam Tragœda (sic enim illam appellare li-
ceat) quæ Abderitas temporis ferè mo-
mento invasit . Egerat Archelaus Poeta Tra-
gicus media Æstate , multoque æstu , apud
Abderitas , Euripidis Andromedam , ex quo
factum ut multi ex Theatro febricitantes
exierint , ac universi postmodum febre gra-
vissima fuerint correpti , quæ die septima
plurimo sudore erumpente , nec non lan-
guine è naribus profluente , solvebatur , su-
perstite tamen ridicula quadam mentis per-
turbatione , nam ut refert Auctor , omnes
quasi ad Tragœdias agendas impellebantur , &
Iambica personabant , multumque vociferaban-
tur , maximè autem Euripidis Andromedam can-
ticis referebant , plenaque adeo Civitas erat pal-
lidis , ac macilentis illis Tragœdis septimanis .
Haud aliter apud nos immodicus æstus Ple-
bem Urbanam inter angustias suarum ædicu-
larum conclusam in febres agebat , adspectu
qui-

quidem terribiles , nec sine mentis emotione , sed quæ postea die septima , oborto sudore post celebratam liberali manu phlebotomiam solverentur . Hac de causa eos qui circa Urbis pomœria lares habebant , seu ubi magis patula , & ampla sunt Viarum strata , ut in ea parte quæ *Herculeæ Additio* appellatur , facilius febres adoriebantur , ubi verò Urbs magis conferta est , & Vici angusti , & anfractuosi , minus à febris populares exercebantur . Neq; fortuitò Urbium Conditores , angustas , & anfractuosas vias esse voluisse censendum est , ut in iis Urbibus , quæ adhuc aliquid antiquitatis retinent , qualis est Mutina , ut nempè magis salubritati , quàm pulchritudini consulerent . Sic Nero postquam flammis Romam absumpsit , intentus postmodum illius reparationi , dimensis viarum ordinibus , ac latis spatiis , splendidiorē quidem Urbem pro Imperii maiestate , sed minus salubrem reddidit , nam ut ait Tacitus *l. 15. Annal.* compertum est *veterem illam formam salubritati magis conduxisse , quoniam angustiae itinerum , & altitudo tectorum non perinde Solis vapore perirumparentur* . Hanc ob causam opulentiores Cives , qui in amplis Conclavibus à tecto remotioribus degebant , sicuti etiam populus Apella , vim febrilis hujus

tempestatibus minus sentire . Magni profectò momenti est ad præfervationem à morbis æstivis, in amplo ac frigido Conclavi degere, ac somnum capere, ut à diurno calore attritæ vires per nocturnum somnum reparentur . *Somnum in frigore cooperto commendat Hippocrates 4. in 6. Epid.* quem locum in altera mea Dissertatione exposui; si ergo vel in ipsa hyeme præstat quiescere in loco ubi sit aura frigidior, idque in gratiam respirationis, dummodò totum Corpus stragulis sit coopertum ne à frigore carnes pungente interturbetur sopor, multò magis æstate præstabit in frigido Conclavi somno indulgere.

XXXVI. Hic autem immoderatus Aeris fervor si febrem hanc popularem excitavit, viam quoque aperuit ut citius referatis poris, per sudorem febrilis materia evanesceret, idque beneficii sequutum, ut exterminata radicitus Scabie, Plebs nitidior, ac vegetior apparuerit. Ac profectò gravis hæc morborum Tempestas omninò desisset, ni Variolæ, quò magis ambientis calor tepescebat, eò ferocius sæviissent, cum non solum puellarem ætatem demeterent, sed etiam grandævos, ac præcipuè Utero gerentes, quotquot hoc morbo laborarent. De Vari-

riolarum natura, & causis; cum tot exten-
doctissimorum hominum scripta, nil addam,
nisi quòd in hac Variolosa Constitutione, quæ
circa Autumni finem vim suam magis exer-
cuit, facilius evaserint ii quibus nec detra-
ctus fuit sanguis, nec ullum administra-
tum remedium, toto curationis negotio Na-
turæ commisso. Neque mirum quòd V. S.
noxia fuerit; si enim ex Hippocrate *de Nat.*
hom. n. 14. *Autumno paucissimus sanguis sit in ho-*
mine ob prægressam Æstatem, quæ Corpo-
ra exhaurit, id certè apud nos hoc Anno
locum habuit, quare Virtus jam debilis ab
exhaustu ob præcedentem æstivum fervo-
rem, secta Vena illicò labascere videbatur,
ac fieri minus apta ut noxium humorem ad
Cutim protruderet.

XXXVII. Sicuti in superioris Anni Con-
stitutione noxius fuit Chinæ Chinæ usus, ut
adnotatum, ita in hac ab illa toto Cœlo di-
versa, valde salubris compertus est; multi
quidem Quartanarii hoc Autumno per Ur-
bem vagari visebantur, sed quotquot ad
hoc remedium confugere, vel integrè sunt
restituti, vel si nonnulli recidivas passi sunt,
paulò post convaluere; hinc practicam Cau-
tionem, ulteriori tamen observatione con-

firmendam , elicio , securiorem esse Chinæ
 Chinæ usum , quando humores fræno potius
 egeant , quàm stimulo . Anno elapso ob
 frigidam , & humidam Constitutionem tota
 humoralis massa , ut pote crassa , ac segnius
 fluens stimulanda erat , ac ad motum cien-
 da , hac Æstate vero , ad orgasmum prona,
 ac nesciens stare loco , erat potius sufflami-
 nanda , quòd mirè præstabat Peruvianus
 Cortex , humorum impetum compescendo.
 Eandem ob causam aquæ usus in altera
 Constitutione adeò noxius in hac saluberri-
 mus fuit ; sicuti pariter Acida omnia , quæ
 celebrioribus Cardiacis palmam præripuere,
 ut quæ partium Alchalinarum vim frangerent ;
 Hermeticorum enim effatum est, Alchalia per
 Acida , & Acida per Alchalia emendari.

Atque hæc pauca de hujus Anni Consti-
 tutione , tumultuariè fateor , ac inter ar-
 morum strepitus , visum est conscribere ,
 hyemantibus apud nos Germanorum copiis ,
 quæ hac Æstate in Pedemontana Regione
 adversus Gallos militarunt ; cæterùm , ur-
 gente adhuc rei Annonariæ angustia , vere-
 ri licet , ne venturo quoque Anno popula-
 rium morborum nova seges lucreseat , quod
 omen despuo.

D E

CONSTITUTIONIBUS

TRIUM SEQUENTIUM ANNORUM

M. DCXCII. , XCIII. , & XCIV.

In Mutinensi Civitate , & illius
Ditione .

D I S S E R T A T I O .

THE
HISTORY
OF
THE
CITY
OF
BOSTON
FROM
1630
TO
1800
BY
JOHN
B. HENNING

GOVERNMENT

THE
CITY
OF
BOSTON
FROM
1630
TO
1800

THE
CITY
OF
BOSTON
FROM
1630
TO
1800

THE
CITY
OF
BOSTON
FROM
1630
TO
1800

THE
CITY
OF
BOSTON
FROM
1630
TO
1800

THE
CITY
OF
BOSTON
FROM
1630
TO
1800

THE
CITY
OF
BOSTON
FROM
1630
TO
1800

THE
CITY
OF
BOSTON
FROM
1630
TO
1800

THE
CITY
OF
BOSTON
FROM
1630
TO
1800

THE
CITY
OF
BOSTON
FROM
1630
TO
1800

THE
CITY
OF
BOSTON
FROM
1630
TO
1800

THE
CITY
OF
BOSTON
FROM
1630
TO
1800

THE
CITY
OF
BOSTON
FROM
1630
TO
1800

THE
CITY
OF
BOSTON
FROM
1630
TO
1800

I.

Ntermissam varias quidem
ob causas, sed potissimum
ob parum prosperam Vale-
tudinem, Operis incepti
texturam resumens, Mor-
bos qui hisce tribus An-

nis apud Nostrates populariter vagati sunt,
nec non rariora quædam quæ peculiari ob-
servatione digna credidi, compendiosè
referam, haud dubia spe quòd apud cor-
datiores Medicos veniam sim impetraturus,
si minùs aptè quàm par est res exponatur,
modò fideliter (quod in historica narra-
tione potissimum expetitur) id fiat, quod
me prestiturum sanctè polliceor. Horum
verò trium Annorum Constitutiones non
sejunctim, ut priores duas, exponere, sed
unico fasce simul complecti libuit, ne ea-
dem chorda, cum risu oberrans res eas-

dem repetere deberem , quando unica & eadem ferè morbosa Tragoedia totum hoc triennale spatium absumpsit , nec exodium obtinuit , donec Coeli temperies in statum toto Cœlo diversum permutata novos morbos in Scenam produxerit .

II. Ut ergo à Constitutione Anni 1692 exordiar , Hyems satis regularis fuit , ac legitima , nec quid insolens habuit quod nostro huic Climati non congrueret , primò quidem Boreales Venti ad aliquot dies satis validè perflarunt , Terra nondum nivali vellere adoperta , unde metus erat ne Sata exurerentur , sed Ventis postmodum silentibus , ac modicis nivibus delapsis , Hyems propriam temperiem , & eas conditiones obtinuit , quas in libro de Aere Aq. & Loc. recensuit Hippocrates , nimirum ut sit *moderata* , *neque valdè clemens* , *neque frigiditate excedat* . Morbi itaque hyemales observati sunt , ut Tusses , Pleuritides , Erisipelata , Apoplexiæ , ac in iis præcipuè qui præcedenti Anno à gravi aliquo Morbo conflictati fuerant ; major tamen pars eorum qui ægrotarunt evasit , demptis paucis quibusdam è Senioribus , & Silicernio jam proximis . Nihil itaque hyemali tempore ob-

fer-

servare licuit , quod τὸν ἐπιδήμιον redoleret .

III. Neque verò à sibi debita temperie multum descivit Vernale tempus ; satis enim moderatæ fuerunt pluviae , ac interpolatæ , quales Agricolarum votis responderent , sicuti Æstas quæ successit non admodum fervida , ut præcedenti Anno , neque nimis sicca extitit , sed pluviis identidem labentibus , ac Etesiiis suo tempore flantibus , talis fuit qualis nostro Cœlo congrueret ; quare messem si non planè frugiferam , qualem publica necessitas optabat , non improbandam tamen exhibuit . Haud secus Autumnus stadium suum regulariter percurrrens cum prima parte hyemis non admodum rigida Annum clausit . Sic totum Annum satis placidum , ac Austrinum quoad primam Qualitatem temperiem exegimus .

IV. Non ea verò moderatione sequens Annus processit , illum enim totum intemperatum , ac prorsus exlegem experti fuimus . Hyemem totam cum perpetua Cœli serenitate , & mitissimis frigoribus transegimus sine pluviis , ac sine nivibus , neque solum in hac planitie nostra , ubi sedet Mutina , sed neque in editissimis Appennini jugis , quæ
alias

alias per totam hyemem, & vernum quoque tempus albescunt, Mari supero, & infero canum verticem ostentantes; sic neque Gabbellus, & Scultenna (inter quæ flumina Urbs hæc posita est) glaciem, ut coëteris Annis, sensere, quod multum contulit ad Annonæ caritatem levandam, cum tota hyeme per hæc flumina Frumentatores è proximis regionibus comineatus ad nos abundè convehrent, ad plebem nostram, & Germanos Milites alendos, qui hoc Anno quoque apud nos hybernarunt. Sic Veris speciem Hyems tota Austrina exhibuit, cui postmodum Ver successit hyemis naturam, veluti mutatis vicibus, referens, ab Æquinoctio verno etenim usque ferè ad Solstitium perpetua ferè fuerunt frigora cum Ventis Aquilonaribus, ac perennes fuere pluviae, eæque adeò ingentes, ut passim flumina ruptis aggeribus campos inundarint.

V. Jam nefastum Annum, & insalubrem nemo non prævidebat, tum ob pluviarum vim magnam, quæ morborum sunt seminarium, tum ob apparentia in Mororum foliis signa Rubiginis, quæ sterilitatis prodroma est, ut Annis superioribus summa totius Cispadanæ, & Transpadanæ regionis calamitate

tate experti fuimus . Eodem modo subsequuta Æstas usque ad Caniculares dies Veris speciem exhibuit , quo tempore satis curiosum fuit , apud nos saltem , Luscinias audire pro Cicadis arbuta rumpentes . Sic ventum est ad Æstatem cum mitissima Aeris temperie , nobis tamen impropria , pluviis identidem magno impetu delabentibus ; hinc ob solum valdè uliginosum , & satis blandam caloris temperiem ad tantam altitudinem , ac densitatem omne frugum genus excrevit , ut metus Anni parum frugiferi ex omnium animis ferè exciderit ; at improvisa Rubigo , cujus non obscura indicia , ut dixi , apparuerant , spem omnium repente elusit ; illicò enim frumenta , fabæ , & quæcumque leguminum genera sydereo afflatu veluti percussa exaruerunt . Inopinus itaque casus cum Agricolas , tum Urbanos quoque perculit ; summam enim frugum penuriam non ante visam impendere præsentiebant omnes , quando ex præcedentium Annorum sterilitate exhausta essent tum publica , tum privata horrea , nec aliunde commeatus , ut ex Mantuano , & Ferrariensi agro possent suppetere , cum eadem Rubigalis cōtagio totam Cispadanam , ac Transpadanam Regionem pervasisset.

VI. At non solum Cereales opes absumpsit hæc pestis, sed omne etiam subsidium, quod Pomifer Autumnus solet suggerere, eodem tempore sustulit, solum enim acerbis adhuc fructibus passim respersum spectabatur, quin & Plantæ ipsæ honore frondium orbatae media æstate virebantur. Uvarum quoque proventus, qui ab initio aureus sperabatur, ob eandem causam non nisi parcissimus prævidebatur. Mœrore itaque cuncta plena erant, dum Agricolaë in areis non tererent nisi leves culmos, stipulasque volantes, quare sine Cereris, & Bachi muneribus in omnium præcordiis frigeat sanguis. Harum calamitatum causa potissima, frigida & pluviosa Constitutio passim culpabatur, quoties enim in hisce Regionibus Æstas sicca, & fervens præcessit, numquam frumenti inopia laboratum est, ut apud nos Oraculi loco Virgilianum illud coli possit. *Magnaque cum magno veniet tritura calore.*

VII. Autumnus porrò Æstatis vicem supplens summis fervoribus, & obstinatissima siccitate totam humiditatem quam Terra post tam ingentes pluvias ad satietatem hauserat, absumpsit; nec calor remisit nisi circa primam partem adventantis hyemis, quæ & ipsa

ipſa leges ſuas nullatenus fervans , verum ſatis placida , & mitis decedenti Anno Vale dixit . Sic in hujus Anni 1693. Conſtitutione nulla ex illius partibus legitimam , ac propriam temperiem fervavit , ſed una alterius vices ſubeunte , omnes extemporaneæ fuerunt .

VIII. Sicuti autem prima pars hyemis , quæ præcedentem Annum clauſit ſatis placida , ut modò dixi , extitit , ita pars altera quæ Anno 1694. fores aperuit , aſperrima , ac rigidiffima facie apparuit , per totum enim ferè Januarii menſem flarunt Boreales Venti cum perpetua Cœli ſerenitate , ut ſquallidum , ac pulverulentum ſolum undequaque viſeretur , non ſecus ac æſtivis menſibus , quod apud nos prorſus inſolens eſt , ſic totam hyemem ſerenam ſine aquæ guttula è Cœlo decidua traduximus ; appetente autem Verno Æquinoctio Cœlum Votis communibus reſpondit largis imbribus effuſis , qui uſque ad Aprilis initium perdurarunt , quibus poſtea , flante Auſtro , ingens caliditas ſucceſſit , ut die quinta Aprilis in meo Thermometro liquor 70. gradum pertigerit , quò interdum neque Junio menſe devenire conſuevit . Reliquum porrò Veris , ac totam

Æſta-

Æstatem cum pertinacissima siccitate, & immoderato calore transegimus, Autumno quoque eundem tenorem, quod siccitatem spectat, servante: quare Annum signare licuit præ cæteris valde siccum, & squallidum, Colonis tamen non prorsus ingratum, cum frugum, & Vini proventum non improbandum suppeditarit.

IX. Fusius forsàn quàm res ipsa videatur exigere horum trium Annorum Constitutiones me prosecutum fuisse putabit aliquis, cum in cujuscumque Anni Constitutionibus singillatim nihil eorum, quæ ad rem medicam spectant, & quod meum institutum est, attigerim, quasi *παρέργον ἔργον* præmiserim, verùm id consultò egisse me fateor, siquidem, cum ex superius memoratis pateat quàm dissimilis, & discolor fuerit harum trium Constitutionum facies, & alia ex parte cum eadem prorsus Epidemia per totum hoc tempus, plus minus, grassata fuerit, satis liquere potest quàm parum firmo talo stet illorum Opinio, qui ex manifestis Aeris Qualitatibus, Caloris scilicet, Frigoris &c. putant satis explicari posse Epidemicorum, Affectuum genefim, ac indolem, ut etiam ex prægressis Constitutionibus prænuntiari pos-

possint ægritudines , quæ populariter vagari debeant .

X. Egit id equidem Divinus Præceptor , ut ex Sectione tertia Aphorismorum *Aph. 11.* & libro de Aere , Aq. & Locis satis liquet , nam ex prægressa Hyeme sicca , & Aquilonia , & Vere pluvioso , & Australi pronunciavit *necessum esse* , ut Æstate acutæ febres fierent , lippitudines , & Intestinorum difficultates ; sicuti ex hyeme Australi , pluviosa , & serena , Vere autem sicco , & Aquilonio , Mulieres gravidas abortivos foetus edituras , cæteros verò Mortales difficultatibus Intestinorum , & siccis lippitudinibus obnoxios fore : Verùm Galenus *3. de Diff. Resp. c. 1.* , licet Hippocraticæ doctrinæ ita addictus , ut Hippocratis libris etiam spuriis usurum se scripserit , asserere non est veritus in citati Aphorismi commento Hippocratem usum potius fuisse rationali methodo quàm observatione , & experientia . Huic Galeni interpretationi nullatenus assentiens doctissimus Mercurialis ait nil tale de Sapientissimo Viro , qualis fuit Hippocrates credendum , qui non tam audacter pronunciasset *necessum esse* , ut posita tali Constitutione temporum tales ægritudines emergere debeant ,
nisi

nisi ratione, & multiplici experientia fuisset abundè instructus. Celeberrimus Lucas Tozzius in nuperis suis Commentariis in Hippocratis Aphorismos asserit observationibus potius, & iteratis experimentis quàm confictis argumentis, Hippocratem ita pronunciaſſe, nulla ratione apparente quæ ſua-deat iſthæc eventura; ingenuè enim fatetur Vir egregius ſibi obſervatum quòd poſt hybernæ tempeſtatem ſiccæ, & Ver pluvioſum ſubſequutæ non fuerint acutæ ægri-tudines.

X I. Quot porrò diſceptationes inter ipſos Medicinæ Proceres pro genuina Aph. 12. 3. Sect. explicatione *Si verò hyems Auſtrina, & plu-vioſa, & ſerena fuerit &c.* (cum tot ſint inter-pre-tationes quot Interpretes) jam ſatis conſtat: Manardus enim l. 9. Ep 1. vocem illam *εὐδίας* volebat expungendam, tanquam ſuppoſiti-tiam, cum intelligi nequeat quomodo vox illa *εὐδίας*, quæ Serenitatem ex illius inter-pretatione ſignificat, aliis cohæreat, quæ hye-mem pluviôſam, & Auſtralem repræſentant; Leonice-nus verò in omnibus antiquis Codi-cibus vocem illam reperiri ait, ac pro pla-ciditate, & clementia interpretatur. Hinc inter illos celeberrimos Viros pro ſimplici

vocula talia orta sunt diffidia, adeò ut, referente Brasavola in citati Aphorismi commento, *Seniores illi alioqui reverendi apud multos pro re tam levi praeliantes in derisum venerint, cum à rationibus ad jurgia devenerint.*

XII. Abundet quisquis in suo sensu ut lubet, & ex Anni temporum in manifestis qualitatibus exorbitantiis tanquam ex fonte morbosas Constitutiones derivet, ego sanè ex quo ad Epidemicorum Affectuum naturam contemplandam animum adverti, his quæ tam confidenter, & magnificè proferruntur experientiam respondere non video, & quod me angit, in hac Provincia quotannis Hospitem me agnosco, licet enim videam quò passim itur, non satis tamen video quàm sit eundum nisi postquam à via longè aberraverim. Profectò si rem accuratius perpendamus, quilibet Annus semper Affectus aliquos secum infert, qui τὸν ἐπιδήμιον sapiunt, nec tales putantur, quia aliquando leves sunt, licet propterea epidemicam naturam non exuant; demiror autem non parum, quomodo insurgente aliqua populari tempestate, Medentum plerique nullatenus Affectus ingenium perpendentes, nec qua methodo Natura ipsum spontè expugnet, illicò tot s

viribus, & vulgari methodo ob analogiam quam habeat ad congenerem morbum, ad illius oppugnationem insurgant, & remediorum multitudine indiscreta, & frequenti visitatione muneri suo satis factum existiment. Mundus autem, qui vult decipi intempestivam hujusmodi sollicitudinem magis commendat, quàm prudentem cunctationem, magnisque muneribus, & encomiis eos cumulat, qui, ut ait Sidonius, *parum docti, satis seduli, multos egros officiosissimè occidunt.*

XIII. Affectus ergo Epidemicus, qui tribus hisce Annis in suis Constitutionibus inter se tam dissimilibus cum Urbem, tum Villas, & vicina Oppida multis funeribus incestavit, fuit Febris Purpurata, seu Petechialis, ut appellant, quæ aliquando quidem post multam stragem editam visa est velle receptui canere, sed postmodum auctis veluti viribus violentior irruebat, ac populariter grassabatur. Circa Æquinoctium Vernale Anni 1692 hæc Febris primò caput extulit, ac sub initium levi quadam velitatione discurrens, mox per totum Veris tempus, & partem Æstatis usque ad Canis exortum sub peticulari larva sævitiem suam exercuit. Ubi ergo Æstas incanduit. Febris hæc
Pur-

Purpuram depofuit, nec illam refumpfit donec calor æftivus cœperit remittere, circa nimirum Arcturi exortum, quem morem, Annis quoque fequentibus ritè fervavit, veftem quidem, fed mores, ac genium haud quaquam mutans, Febres enim quæ in fummo æftu fine Peticulis vifebantur haud fecus malignæ erant indolis, quam Vibices poft mortem apparentes fatis demonftrabant.

XIV. Obfervatione verò dignum fuit quòd poft plenilunium, ac multò magis fidente Luna ferociebat hæc Febris, quæ poftea ad novum ejufdem lumen mitefcebat, nec mea tantum, fed aliorum quoque Profefſorum conftans fuit Obfervatio, quòd non parum contulit ad hujus Febris Prognofim, & Curationem; num verò fuper Epidemicos Affectus peculiare jus aliquod habeat Lunare Sydus, ut illius mutationibus, & variis phaſibus auſcultent, non indignum eſt obfervatione.

XV. Admirandum certè fuit id quòd die 21. Jan. 1693. contigit; facta enim per noctem Lunari Eclypſi major pars ægrotantium obiit, ac eadem penè hora, qua nimirum Luna laborabat, quin & nonnulli repentina morte occubuerunt, unde per totam fequen-

tem diem magno strepitu, ut hic vetus consuetudo obtinuit, personantibus Campanis non levis horror omnes perculit. Tunc mecum ipse novitatem hanc perpendens admirari cœpi quomodo Hippocrates tam diligens rerum omnium, ac præsertim cœlestium Observator, qui in libro de Aere, Aqu. & Loc. num. 30. periculossima ambo Solstitia pronuntiavit, maximè verò æstivum, sicuti, & utrumque Æquinoctium, edicto veluti cavens ne hujusmodi temporibus medicamenta exhibeamus, neque curemus, neque fecemus, sicuti Astrorum ortus, & occasus, ut Canis, Plejadum, Arcturi observandos esse præcepit, ut ex pluribus locis illius Operum videre est, & Cometis à se observati mentionem facit, quem subsecutus est Terræmotus, Luminarium porrò defectus alto silentio transegerit. Quin & Practici ferè omnes Solis, vel Lunæ defectus non plaris faciunt, quàm eorundem Syderum oppositiones, & ordinarias coitiones. Unus, quòd sciam, Gulielmus Ballonius lib. primo suorum Epidemiorum insignem casum refert; ait enim Parisiis accidisse, quòd dum plures Medici apud illustrem Mulierem ægrantem consulturi simul convenissent, ac

tunc

tunc temporis Solis defectus contigisset, il-
 lique ad contemplandum Solis defectum in
 Vase aqua pleno, ut solet fieri, sublimio-
 rem *Ædium* partem conscendissent, illicò
 ad *ægram* decumbentem revocati fuerint,
 quæ dum Solis defectus perduravit animam
 agere visa est, neque è gravi periculo evasit,
 nisi postquam Sol in apertum erupit, clara-
 que in luce refulsit.

XVI. Alterationem in Aere oppidò infi-
 gnem in Solis defectu observare mihi licuit
 Anno 1694. die 27. Junii, ut in Ephemer-
 idibus meis Barometricis eodem Anno editis
 annotavi; nam in ipso Solaris Eclypsis tem-
 pore Mercurius ad duas lineas in meo Baro-
 metro se extulit, hoc est Aer temporis ferè
 momento gravior est redditus, ac idoneus
 propterea ad subitas in Microcosmo altera-
 tiones producendas, quare si ex Divini Præ-
 ceptoris sententia ad *Æquinoctia*, & *Solsti-*
tia advertere oportet, ne quid magnum in
 illis circa *ægros* moliamur, non incongruum
 quoque erit, si Medentes Clinici ad Lumi-
 narium defectus, oculos non solum, sed
 mentis aciem intendant. Nollem tamen quis
 crederet velle me quòd rerum agendarum
 scopi ex corporum *Cœlestium* vario situ, &

configuratione desumi debeant , nam ubi morbi sævities urget , Lotium potius quàm Astra contemplari necessum est , ut agebat Manardus , & opportuna remedia , vel reclamante Cœlo , sunt adhibenda , quando *omnis dilatio est Animæ periculum* ut Hipp.in Epi. ad Crat. ; in morbis tamen popularibus , qui non rarò à causis superioribus natales suos deducunt , & in quorum curatione non tam facilis , ac certa methodus habetur , non prorsus alienum est talia respicere , nam ubi agitur de humano corio , *Nihil temerè , nihil negligere* , ex Divini Præceptoris Oraculo .

XVII. Verùm è diverticulis in viam ; Symptomata quæ Febrem hanc malignam comitabantur , antequam Peticulæ apparerent , erant ingens totius Dorsi lassitudo , Capitis dolor , Aurium surditas , Faucium ardor , Mentis stupiditas , Præcordiorum anxietas , & totius corporis segnities ; Dorsi verò , & regionis lumbaris lassitudo adeò certum erat Febris peticularis signum , ut rarò falleret : quin sub initium hujus pravæ Constitutionis , antequam Febres istæ palam grassarentur , Mulieres quæ ad morborum Symptomata aliquando attentiores sunt quàm Medentes ipsi , ex hujusmodi suorum
 agro-

ægrorum querela Febris naturam prænunciabant, & Medicos monebant, cauto opus esse, nec temerè celebrandam phlebotomiam, quarum dictis, ac præfagitionibus cum persæpè Medentes non auscultarent, apparentibus postea maculis, multa probra ab iisdem cum Artis dedecore perferre cogebantur. Si verò faucium ardor cum genarum rubore accessisset hostem detectum, clamabant, nec amplius hæsitandum de febris natura, jam in faucibus prodentibus se Peticulis. Profectò in hac malignarum Febrium pertinaci Constitutione quæ per triennium sæviit, Medicis non minus cum Mulierculis, quàm cum Febre luctandum fuit, adeò ut (quod fateri non pudet) necesse fuerit, sicuti inferius exponam, illarum consiliis, & monitis morem gerere, non tam ad illarum importunitatem declinandam, quàm quòd re vera Experientiæ rerum magistræ esset obsecundandum.

XVIII. Pulsus parvi erant, & valdè compressi, una cum magna virium prostratione primis etiam diebus quæ morbo augefcente languidiores fiebant, adeò ut ægrotantes veluti Statuæ in Lectulis decumbentes jacerent, integro ferè carniū, & totius cor-

poris habitu, quodque admirationē dignum fuit, quotquot hujus Febris violentiæ succumbebant, pleni, ac succulenti veluti pingues Mortis Victimæ Libitinariis tradebantur; fortiores autem, ac robustiores cum Fœminas, tum Viros adortæ sunt hæ Febres, non ita verò Seniores, nec eos qui vitam degebant valetudinariam. Urinæ verò vel in ipso hujus Febris principio perturbatæ, plus minus, apparebant, prout major, vel minor morbi esset sævities, nec nisi in fine morbi in iis qui evasere ad naturalem statum redibant.

XIX. Peticulæ verò, ut plurimum quarta die, & septima erumpebant, & ii quibus primis diebus apparuere, omnes ferè sublati sunt; primum autem in Collo, Dorso, & Pectore visendas se præbebant, observatumq; neminem evasisse, nisi tandem ad extremos pedum ungues maculæ illæ se expandissent, in superioribus partibus paulatim evanescendo; quibus autem Pectoris, & Dorsi fines non transilierunt Peticulæ mortem obtigisse: variæ autem, ac diversi coloris erant, prout varii, ac diversi erant ægrotantium habitus; aliæ erant rubræ, aliæ pallidæ, aliæ fuscicoloris, aliæ parvæ, aliæ latæ, aliæ in-

sum.

summo; aliæ in profundo, & quas nonnisi oculis transversa tuentibus liceret inspicere, quod genus Peticularum fuit valdè ominosum.

XX. Faucium inflammationem comitem hæ Febres ut plurimum sibi junxere, quæ inflammatio in Morbi vigore in crustam albam, & ulcerosam degenerabat, quod non minus negotium Medicis faceſſebat, quàm Febris ipsa, cum ægri ob id omnem cum cibum, tum medicamentum averſarentur, & multi, qui coeteroquin pacata aliorum Symptomatum tempeſtate evaſuri credebantur, in ipſo veluti Portu naufragium perpeſſi fuerint. Sitis porrò in his Febribus non adeò ingens erat, ut in aliis acutis Febribus aſſolet, nec multæ querelæ exaudiebantur, ſive non ſitirent, ſive mens obſcurè ægro-
taret.

XXI. Quicumque ex hac febrili incurſione Fati ope, vel Medici evaſere, nulli excretioni vel per ſudorem, vel per Urinam, vel alias vias, per quas Natura criſes ſuas moliri ſolet, ſalutem acceptam referre poterant, ſed ſolùm Peticularum ſuo loco, & tempore apparitioni, & earundem per totum corpus expansioni, lentæque evaneſcentiæ,
ſa-

salutis beneficium debebant : quín iis quibus alvi fluxus supervenere funestum fuit ; Alvi fluxus autem Anno præcipuè 1693. hisce Febribus Peticularibus per Autumnum supervenere , quo tempore Dysenteriaë graves Hebræos potissimum exercuerunt ; culpabantur Fructus horræi , quibus Gens Recutita nunquam satis impletur , sed aliæ causæ altiores subesse poterant .

XXII. Satis frequens fuit in his Febribus Singultus , quamvis parvæ Febres viderentur , Symptoma quidem non minus molestum , quàm ferale , & funestum ; quotquot enim in hac febre Singultuosi comperti sunt , omnes in Libitinæ censum devenere . Vix obtinui , ut Singultuosi Cadaver dissecaretur , ac Ventriculus nigris notis sparsim punctus repertus est . Verminatio quoque multa passim extitit , & ii quibus ab initio Vermes per Os prodire omnes ferè xetincti sunt .

XXIII. Nonnullis suppressa est Urina , vacua prorsus existente Vesica , præcipuè verò id observatum in iis quibus pulsus erant parvi , ac penè obliterati , ut contigit in Juvene quodam Hebræo , qui cum asphyxia , ac totus gelidus vixit ad quatuor dies ,

nec Urinæ quicquam reddidit ; antequam autem infelix iste obiret , quamvis toto corpore perfrigefactus (nullibi Arteriis micantibus) adeò robustus erat , & ad motum expeditus , ut etiam ipsa die , qua è vivorum statione decessit , è lectulo surrexerit , & suas Vestes induerit .

XXIV. Non pauci post exantlatum Morbum veternosi fiebant , ac stupidi , rerumque peractarum prorsus immemores , nec nisi post multos dies sibi reddebantur ; idem infortunium iis obtigit , qui in his Febris gravem surditatem perpeffi fuerant . Mercator quidam cum ex Peticulari Febre præter omnium opinionem convaluisset , surdus omninò ad 40. dies perstitit , ac postmodum paulatim ex asse restitutus est .

XXV. Frequentiora in Urbe quàm in proximis Agris fuere funera , ac felicius plebs Ruralis sine ullo ut plurimùm remedii genere vim morbi eludebat , sive quòd in Aere salubriori degerent , sive quòd Medicis carerent , non semel idcirco mentem subiit Virgilianum illud .

*O' Fortunatos nimium sua si bona norint
Agricolas .*

Ac utinam Medentes , cum aliquis popularis

laris morbus debacchatur, curiosius scrutarentur à rusticana gente, quæ magis fidei Parocho, quàm Medico, quali methodo Naturam tanquam optimum Ducem sequentes minus à recto tramite aberrarent, actutiori methodo ad curandos ægros sibi commissos procederent. Cum autem in his casibus sibi quisque pro ingenii sui modulo Regulam confingat, secundum quam Opus suum moliatur, & in communi morbo tot, ac tam diversa remediorum genera in usum revocentur, meritò cum Celso, *l. 7. in Proœm.* cum quis convaluit, *dubitari potest secunda Valetudo Medicinæ, an Corporis beneficio contigerit.* Indubium tamen est, quòd in communi morbo, sicuti communis est causa, ita communia, & eadem ferè deberent esse præsidia. Quotquot autem ex Viris Agrestibus, quos è Peticulari Febre evasisse novi, & interrogare potui, non alio modo convaluisse referebant, quàm macularum circa septimam diem per totum corpus, & usque ad extremos artus expansione, & earundem lenta evanescencia sine ulla sensibili humorum excretionem.

XXVI. Quo tempore in hac Urbe, & in tota campestri regione quæ circumjacet, fe-

rociebat hæc Febris, in vicinis Collibus , ut in Saxolensi, & Scandianensi ditione, nulli ferè ægrotantes vifebantur , neque eò pervasit maculosa hæc Febris , quæ tantum in editioribus locis , & in ipsis Appennini jugis (veluti saltu quodam exiliens) vim suam pariter ac in nostra planitie exercuit .

XXVII. Sanguis porrò qui secta Vena, vel Cucurbitulis scarificatis , five Venis sedalibus apertis , educebatur, in universum satis laudabiles notas præferebat , quantum oculorum acie licebat assequi , satis enim floridus , ac rubicundus apparebat , multòque magis qui à Natura per narium hæmoragiam profunde batur , neque in ullo ægrotante cujuscumque temperamenti sanguinem extractum videre datum est qui glutinis specimen aliquod præferret .

XXVIII. Profectò mihi fateri necesse est in hac Peticularium Februm Constitutione, adeò improsperè Venæ sectionem cessisse , ut omnes ægri exhorrescerent quoties sanguinis missio per Venæ Sectionem proponeretur , eam verò fuisse popularem confidentiam in usu Cucurbitularum scarificatarum, ut ægros interdum decipere opportuerit, quoties urgeret necessitas sanguinem ex Vasis

sis majoribus ob plethoricam dispositionem
 educendi, sinendo ut ægris Cucurbitulæ
 Dorso, & Scapulis applicarentur modicum
 sanguinem extrahendo, deinde paucas post
 horas sanguine ex Vena largiori manu edu-
 cto. Ea enim hæserat opinio, nec solum
 apud Vulgus imperitum, sed etiam apud
 Poliatros, quod ubi præmissæ fuissent
 Cucurbitulæ scarificatæ nullus amplius esset
 timor de Peticularum retrocessione, quam-
 vis postmodum non semel ex Vena mittere-
 tur sanguis; sic curiosum erat Chirurgo
 passim videre cum Saculis Cucurbitularum
 plenis per Urbem cursitantes, dum incon-
 sultis Medicis Plebeculæ hoc remedii genus
 administrarent. Suspectam itaque, ne dicam
 infamem, ut Scopulos Acroceraunia, Venæ
 sectionem in hisce Febribus fuisse fateri lu-
 bet, sicuti ex adverso gloriosam Cucurbitu-
 larum tum scarificatarum, tum siccarum ap-
 positionem, sive id fieret ob confirmatam
 in omnium animis opinionem de hujus reme-
 dii efficacia, sive quod revera in illo aliquid
 abditum esset quod Medicos lateret.

XXIX. Reliqua porrò remedia quibus hu-
 jus Febris oppugnatio tentabatur eò colli-
 mabant, ut humorum motum ad Corporis

ambitum promoverent, qualia sunt quæ Sale volatili abundant; sic nullum non ex Diaphoreticis in usum revocatum, nihilò felicius tamen prodibant maculæ, ni forsan hoc pacto, Oleum Camino addendo, ut dici solet, febrilis incandescencia augebatur (quæ sibi relicta humorum fugam maturasset) & distrahebatur Natura, quæ non tam properè depingebat in cute quòd intus moliebatur. Ego meherclè parum profici observans per Alchalia ad Acida confugi, monente Hippocrate, *De loc. in hom. num. 20.* quòd *si quis non profuerit ad contraria se convertat*, nec improspere successum ex illorum usu adverti, sufflaminato aliquantisper humorum Orgasmo. Non ausim tamen asserere, vi hujus, vel illius remedii evasisse, vel periissequemquam, cum Andabatarum ritu necesse fuerit cum hac Febre dimicare, neque magis felices in suis Curationibus fuisse Medicos Seniores, & longo usu expertos, quàm Juniores, ac è Scholis nuper egressos, cum in tenebris tam videant Cœci, quàm Oculati.

XXX. Ad sollicitandam Peticularum eruptionem passim frictiones humidæ ex Unctione Aetii ex usu erant, sicuti & Vesicantia

Bra-

Brachiis , & Cruribus apposita ; sed hæc magis Medicorum existimationi apud Vulgus , ne quid inausum , aut intentatum fuisset , conducere visa sunt , quàm ægro- tantium saluti , quibus acuebatur Febris , nec propterea facilior contingebat Peticula- rum eruptio , nisi forsan ob id retardaban- tur , facta serosæ materiæ per vias Urinæ profusione . Sic in hac febrili incursione om- nibus remediis tum internis , tum externis parum proficientibus satius erat lentè festi- nare , & humorum maturefcentiam opperi- ri , spretis querelis adstantium , qui urge- bant , velis , & remis , ut dici solet , ingruen- ti tempestate occurrendum , & prolatando magnas corrumpi opportunitates , quibus adversis clamoribus Medentes non ausi obfi- stere , intempestiva , & incerta remedia præ- scribendo , sibi è manibus victoriam eripi viderunt , non secus ac Pompejus M. qui cum tergiversando hostem commeatum ino- pia laborantem facilè vinci posse cognosce- ret , militibus tamen , & fociis moram incre- pantibus , prælium miserabili eventu com- misit , oblitus solitum *se laudare eos Medicos , qui nihil unquam ægroti cupiditatibus quicquam adulassent .* ut scripsit Plut. in vita Pomp.

XXXI. Cum primum grassari cœpit Peticularis hæc Febris, necdum suspicio esset de populari Affectu (Febribus diversæ indolis intercurrentibus) purgationes, ut hic fieri assolet, in morborum principio, per medicamenta Minorativa dicta instituebantur, sed paulò post prodentibus se Peticulis, sudabant Medico tacita præcordia culpa, ob metum ne hujusmodi purgatio Exanthematum eruptioni impedimento foret, humoribus ad interna retractis, Peticulis tamen postmodum feliciter erumpentibus, & stadium suum absolventibus, Professores qui attentius res observabant, experientia edocti à blanda purgatione non abhorrebant; Ego sanè ubi tempestivè accersitus fui, & Stomachum impuritatibus oneratum esse conjectavi, quamvis certus de Peticulari Febre, levem purgationem præscripsi, neque non solum ullam noxam exinde proficisci, sed facilius Exanthemata apparere observavi. Similem casum refert Ballonius *l. 1. Ep.*, qui ingenuè fatetur, in Febribus, quas de genere Peticularium non putarat, Medicamentum purgans, & Venæ sectionem præscripsisse, & innocuum utrumque remedium reperisse. Id est quod monebat Divinus Præceptor *l. 1.*

de Morb. num. 1. & 2. observandum esse quæ bona per fortuitum successum Medici agrotos curantes faciunt.

XXXII. Ad oppugnandam verò tam infensi hostis pervicaciam in subsidium quoque accitus est Peruvianus Cortex, qui cæteris remediis succenturiaret, præcipuus autem illius usus fuit in iis qui evaserant ex morbo non benè, ut par fuisset, judicato per debitam suo loco, & tempore peticularum eruptionem, & evanescentiam, iis enim diuturnis Febribus vexatis Febrifugum istud exhibebatur, cujus usus non multum contulit ægris subinde in stupiditatem, & soporem delapsis.

XXXIII. Dysenteriis porrò, quas Anno 1693. per Autumnum Peticulari Febri supervenisse superius dixi, egregiè contulisse Opiatorum usum observavi; nec forsan ulla est Affectio in quâ securius, & liberaliori dosi exhiberi possit hoc remedii genus, quàm in hujusmodi morbo, fractis licet, ac penè attritis viribus. Cuidam acerrima Dysenteria laboranti pluries exhibui Laudanum Opiatum ad 3. & 4. grana, sed parvo levamine; vixerat hic ad plures dies omninò gelidus, ac sine pulsu, vires tamen non erant
adeò

adeò languidæ, ut huc, & illuc se jactare non posset; verebar ne largiori dosi exhibitum Laudanum, reliquum flammæ Vitalis quæ supererat, restingueret; Laudanum rursus ad grana 5. exhibui, ex quo æger placidè dormivit, & excalesfactus est, quod non tam doloris, qui Dysenterias comitatur, sedatione factum crediderim, quàm propter virtutem Opii Diaphoreticam. Cum satis obvium esset in hac Constitutione (ac præsertim gravisantibus Dysenteriis, & Verminosa Affectione) hujusmodi in toto Corpore perfrigerationem, unà cum Pulsus abolitione, observare. Non semel subiit admiratio quare in Ventriculi, & Intestinorum Affectibus, tam frequens sit talis perfrigeratio; ac Pulsus obscuratio, non ita verò in Morbis Pectoris, ut in Pleuritide, cum tamen hæ partes, & ipsæ membranosæ sint, & Cordi proximiores, ni forsan id fiat quòd numerosior nervorum soboles in Intestinis, & Ventriculo implantetur quàm in Pleura, & Pulmonum membrana, & ob doloris sensum acutiorē tracto, in consensum Cerebro, Spirituum Animalium ad Cor influxus intercipiatur, unde postea silente Pulsu totum Corpus perfrigeretur.

XXXIV. Talis fuit huius Purpuratæ Febris Indoles, ac talia Symptomata, quæ multam habent convenientiam cum iis, quæ apud Fracastorium *de morb. Contag. l. 1. c. 6.* leguntur descripta, qui Auctor caput particulare instituens de Lenticulari Febre, quæ Anno 1528 in Italia primùm grassata est, mentionem expressam habet de lassitudine, & fractione, ut ipse ait, in toto corpore, sensuum hebetudine, oculorum rubore, pulsu humili, Urinæ suppressione (quod pessimum signum fuisse ait) macularum circa quartam, & septimam eruptione, siti pauca, ac ferè nulla; hocque præcipuè annotat, Senes paucissimos Febre hac laborasse, sed Pueros multos, ac Juvenes robustos. Mihi sanè dum caput illud perlegerem non parvæ admirationi fuit, quòd Febris Lenticularis à Fracastorio descriptæ, & Petechialis nostræ (ut communi utar vocabulo) tam similis fuerit facies, ac ingenium, ut hanc esse veluti sobolem alterius, vel priorem illam redivivam caput extulisse, arbitrari quodamodò liceat. Advertens tamen Febrem illam easdem penè Regionibus, & Populos eodem ferè victu utentes infestasse, multaque alia perpendens, quæ refert Vir ille doctissimus circa
 illius

illius Febris causas , ut Padi , & Athesis inundationes , fructus , & olera à rubigine exusta , mirari desii ; si enim major diligentia in conscribendis Morborum Annalibus à Medicis adhiberetur , iisdem temporum vicissitudinibus recurrentibus , eosdem penè morbos recurrere , & Naturam eundem morem in illis abigendis servare facili negotio observaremus ; nam sicut in Politicis , ut ait Tacitus , *potius alii homines , quam alii mores* , ita in re medica potius aliud hominum , quàm aliud morborum genus .

XXXV. Sicuti autem magnæ tunc temporis fuerunt inter Medicos Disceptationes circa causas illius Febris , & rectum curationis modum , ut penè ludibrio haberentur , veluti ipse Fracastorius refert , cum non solum circa præsidia Chirurgica , & Pharmaceutica administranda , sed etiam circa victus regimen diffiderent , ut apud eundem Auctorem , non sine risu primò , sed postea non sine commiseratione legi potest , sic pariter inter Nostrates Professores non minores fuerunt controversiæ , publicis ob id disputationibus habitis , & quòd magis dolendum est inter celeberrimos nostri ævi Scriptores magnæ sunt dissensiones circa Febris Purpu-

ratae causam, & genuinum curationis modum, ex quo satis constat quàm parum post tot gloriosa Inventa à Fracastorii ævo usque ad nostra tempora Ars Medica profecerit, cum nondum quicquam certi constet de Malignarum causis, & illarum rationali curatione.

XXXVI. Verùm his omissis, quæ Medicæ Artis infirmitatem satis in propatulo ponunt, experiamur num detur conjectare saltem, si non statuere, quæ fuerint hujus Febris germanæ Causæ, & qualis esset in febrientium Corporibus sanguinis, & aliorum liquidorum status, & conditio, quod ex habitis observationibus, & morborum eventu elici posse arbitror, quidquid Poeta dixerit, successus improsperos iis ominando, qui ab eventu facta notanda putant. Etenim cum in re Medica à juvantibus, & nocentibus securius quàm aliunde potiores petantur Indicationes, Eventum, & Experientiam, tanquam Optimos Duces, sequi oportet, siquidem illorum vestigiis inhærendo, tutiori, & compendiosiori via Veritatem attingimus.

Quid norunt homines, nisi quantum lumina possunt

Tendere? ut ait Oppian. de Pisc. l. 2.

XXXVII. Cum ergo isthæc Maligna Febris pro-

promiscuè cujuscumque sortis homines ador-
 ta fuerit , tam egenos , quàm divites , otio-
 sos pariter , ac negotiosos , & in omnibus
 idem penè Dramma luserit , communem fuisse
 illius causam , proculdubio statuendum est ,
 eamque ex aliqua ex sex rebus non naturali-
 bus licet deducere . Alimenta quæ Terra
 suggerit , ut Cereales fruges , Olera , Plan-
 tarum fructus , Carnes Animalium (cum ex
 Herbis , & Terræ fructibus alantur) à rubi-
 gine inosa lue vitari potuisse , & hoc pacto in-
 massam sanguineam pravos succos invehere ,
 ut exinde malignis Febribus primus fomes
 succreverit , non prorsus à ratione alienum
 videtur ; at cum in Constitutione Anni 1690
 unde labor hic meus Exordium sumpsit , sæ-
 vissima Rubigo fruges omnes , & fructus pe-
 stitero afflatu absumpserit , neque per totum
 Annum illum , ne unam quidem malignam
 Febrem , sive Peticularem , sive sine Peticu-
 lis , mihi saltem , observare licuerit , sed
 tantùm Ruralis Epidemia Tertianarum Fe-
 brium Intermittentium per totam Estensem
 Ditionem , & proximas Regiones oberravit ,
 ac talis , ut nullus ex Ruricolis penè fuerit ,
 qui Tertianæ Febri Intermittenti non litarit .
 Ego non satis video quomodò corrupta Ali-

menta à rubigali peste pro potissima causa culpari debeant ; neque pariter caritatem Annonæ , quæ ad multos Annos Regiones istas exercuit , incusare licet ; quamvis enim ex Hippocrate 4. in 2. Epid. in Aeno ob esum leguminum Crura , & Genua multis vitiata fuerint , penes nos tamen tam qui pane optimo , quàm qui confusaneo vesciebantur eadem peticulari Febre cum iisdem Symptomatibus premebantur .

XXXVIII. Multò minùs Aquas (quarum usus tam necessarius est ad hominum Vitam sustentandam) causari licet : quamvis enim aliquandò Aquæ corruptæ , & vitiatæ populares morbos invexerint , hoc tamen de Aquis nostris suspicari nequaquam licet : Regiones enim istæ Aquis salubribus abundant , ac præsertim Urbs ista , quæ Divino munere non aliis dato , Fontes habet , qui purissimam aquam , non temporariam , sed perennem æquo semper tenore profundunt , ut in Tractatu meo de admiranda Fontium Mutinensium Scaturigine satis exposui .

XXXIX. Cum ergo inter sex res non naturales nullam aliam communio-rem causam reperire sit præter Aerem , quo nihil
com-

communius , & æquè necessarium (cum
 unum , & eundem locum incolentibus
 diversa esse possint Ciborum , & potionum
 genera) Aer verò ejusdem ferè sit naturæ ,
 ad occultam aliquam Aeris labem , & in-
 namentum recurrendum est , quod in mas-
 sam sanguineam tales invexerit dispositiones,
 ut ad excitandam hanc malignam Febrem
 satis virium habuerit . Quænam verò , &
 quales essent hujusmodi Aeris dispositiones
 non adeò obvium est exponere ; profectò in
 solas Qualitates elementares pravam illius
 diathesim referre non adeò tutum est , nec
 animus Veritatis avidus tam facilè acquie-
 scit , multòque minus cum per totum hoc
 triennium , ut superius annotavi , tam dissi-
 miles fuerint cujusque Anni Constitutiones ,
 ac nihilò secius Purpurata Febris eodem ferè
 renore tyrannidem suam exercuerit . Pro
 re indubia tamen habendum , Aerem hunc
 quem inspiramus , ac totam Atmosphœram
 varias , ac diversi generis particulas , tum
 ex superioribus , tum inferioribus Corpori-
 bus in sinum suum suscipere , Cœlum nem-
 pe , seu Astra , ut Solem , Lunam , & reli-
 qua Sydera , lumine suo potissimum , quod
 inficiari non possumus , in Aere profundere,
 & eja-

& ejaculari, ut ex Solarium macularum evanescentia licet coniicere, ac Globum Terraqueum eodem modo in ejusdem gremium omnigenas substantias eructare, non tam vi Solaris luminis quod illum plus minus modò in hac, modò in illa parte calefacit, quàm vi caloris centralis, & Ignium quos ipsa Terra intra sua Viscera recondit, ex quo coniicere est (quamvis oculorum acie id percipi nequeat) nihil esse in hac rerum Universitate quod sit magis heterogeneum, ut pote particeps terrestrium impuritatum, & coelestium effluviorum, quàm Aereus Oceanus.

XL. Hinc ergò expiscari licet hujus nostræ Epidemiæ causam, ex Aere nimirum ab heterogeneis, ac omnigenis particulis hinc inde, ac præcipuè ab Australi plaga susceptis vitiato, cum hisce Annis Austrini flatus dominatum obtinuerint, silentibus ut plurimùm Borealibus Ventis, qui nubila detergunt, & Aeris impuritates eò repellunt, unde decesserant, ad Australes scilicet plagas, ex quibus omne malum ad nos profectum suspicari fas est. Quòd verò in hac Tragoedia præcipui Actores fuerint Australes flatus hinc conjectare licet, quòd dum
in

in hac Urbe, & in campestri regione grassaretur hæc Febris, Villæ, & Oppida ad Collium radices posita satis salubriter degerent, ac veluti in portu aliorum spectarent naufragium, ut pote ab Appennini jugis protecta ne ab Austrinis flatibus adeò infestarentur, non ita verò loca in sublimiori parte Appennini sita, sicut, & Urbs nostra cum tota planitie iisdem flatibus magis exposita.

XLI. Quàm malè autem apud nos, ac ferè ubique Auster audire soleat, nemo non novit, cum non solùm Medici, sed Populares quoque, tanquam morborum pestilentium Parentem Austrum deprædicent. Quid verò secum ad nos comportet Ventus iste, num gravis sit, ac noxius ob nimiam humiditatem, unde nomen sumpsit (Auster enim Νότος græcè dicitur) an quia Lybiæ deserta venenatis animalibus infecta transgrediens, ut putat Langius l.1. Ep.19., collectum virus ad nos deferat, non tam facilè est decernere, id certum tamen, ac ipsis sensibus obvium, nihil magis, ac temporis penè momento Aeris statum immutare posse, quàm flantem Austrum, ut Aer ex ponderoso levior reddatur, ac ob id forsàn nobis insensibilis, & vitalibus muniis minus idoneus, veluti

luti fat manifestis notis testatur Barometer, nam, ut in Ephemeridibus meis Barometricis hoc Anno 1694. editis annotavi, quoties ex Australi plaga flant Venti, illicò Mercurius è sua sublimitate ad infimam usque stationem decidit, qua minor in Barometro non observatur. Cur autem Austrina Constitutio Aerem leviozem efficiat, dum cuncta tunc temporis nimia humiditate diffluunt, quæfita quidem mihi est ratio, num verò reperta fuerit, ut verum fatear, mihi hæret aqua, ut dici consuevit.

XLII. Austrinam ergo Constitutionem Aerem vitiantem, magis quàm quodcumque aliud culpæ licet, ita tamen ut à causis procatarticis hujus peticularis Febris non excludam Alimenta à Rubigali lue vitata, tanquam communem causam cuicunque hominum generi, illegitimas Anni temporum vicissitudines, ac intemperantias, pluviarum multitudines, verbo, complurium causarum Syndromen, unde humoralis massa à naturali sua temperie degenerans talem dispositionem naçta fuerit, ut hæc maligna Febris emerferit, quæ eò usq; perduravit, donec Aere in contrarium statum migrante, Sanguis, ac Spiritus crasim priori contrariam adsciverint.

XLIII. Qualis porrò gravisante hac Febre fuerit Sanguinis, & aliorum liquidorum status, num ad fluorem, vel ad concretionem potius vergerent, mihi quidem non satis constare vilum est. Revera, si tum recentiorum, tum antiquiorum Medicorum Oracula consulamus, tam varia, ac diffidentia inter se responsa pro statuenda genuina, ac vera Februm malignarum causa referentur, ut quilibet ex librorum lectione animo potius distractus, quàm instructus abscedat. Hic mihi non vacat, nec multum refert, longa nomenclatura nostri ævi Scriptores in binas Acies divisos, tanquam ex adverso dimicantes recensere, quorum alii proximam, & immediatam malignitatis causam in sanguinis promptitudine, ob Acidi præpollentiam, & Gorgonios Spiritus, ut ajunt, ad concrescendum constituunt, alii in sanguine nimis dissoluto, & ad fluorem evecto ob Sal Volatile, & Alchali acerrimum illi permixtum, adeò ut in hoc bivio, in quam partem quis se dedat magnos habiturus sit Patronos, quibus causam suam tueatur si non ex voto res successerit. Sic in re tanti momenti qualis est maligni morbi cognitio, tam parum inter ipsos Medicinæ Antesignanos con-

convenit, ut post tot gloriola Anatomica, & Chymica Inventa adhuc nesciatur quid sit sentiendum, nec quâ sit eundum.

XLIV. Despicatui tamen nequaquam duxerim notionem illam malignitatis, quam experimenta ex Medicina infusoria desumpta nobis suggerunt; siquidem acidis liquoribus in Venas Animalium vivorum injectis, & iisdem Animalibus post mortem dissectis, sanguis in Venis, & in ipso Corde concretus, & grumefactus sat manifestè conspicitur, sicuti liquoribus lixivialibus, & Alchalicis similiter infusis sanguis sine fibris, ac totus dissolutus observatur, adeò, ut ex hujusmodi observatione omnia Venena tam externa, quàm intus genita ad alterutram ex his Classibus satis commodè referri possint. Debemus hoc sanè Medicorum nostræ ætatis solertiæ, qui hujusmodi experimentis, & sensuum ministerio, lucem aliquam mentibus nostris affundunt, quomodo scilicet, & quibus spiculis armentur in nostris corporibus humores alibiles cum venenatam naturam accersunt, & malignas Febres accendunt, ut potis sint modò sanguinem coagulare, modò fundere, atque dissolvere, quod non parvi momenti est, ut in morbis malignis (acri

judicio re prius pensitata) recta Curatio institui possit , nec indiscriminatim Alexipharmaca exhibeantur, Alchalicis stimulis Equum currentem interdum incitando , cum Acidorum fræno opus esset .

XLV. Quamvis autem Venenorum naturam , tum eorum quæ propinantur , seu ab Animalibus per morsum , vel alio modo inferuntur , tum illorum , quæ in Corporibus nostris progigni solent , & malignos morbos excitant , revera felicius explicent recentiores Medici , quàm priores qui ad publicum occultarum Qualitatum Asylum provocabant , ac meliori methodo credantur curari maligni morbi quàm olim , corrigendo nimirum per Acida enormitates ab Alchali productas, & per Alchalia quæ ab Acido ortum duxerint, id tamen antiquiores Medicos, non prorsus latuisse censendum est . Ab hisce duabus oppositis in sanguine dispositionibus, nimia scilicet laxitate , & adstrictione Morbos omnes deduci , opinio fuit Asclepiadis , ut pluribus in locis refert Galenus 2. *de Elem.* , quod idem sensisse visus est Vegetius in *Arte Veterinaria* l. 1. c. 28. pro medela sanguinis nimis adstricti Venæ sectionem commendans. Extat apud Hippocratem 7. *Epid. n.* 33. sat in-

insignis historia , verè memoratu digna , ex
 qua satis liquet priscos illos in malignis mor-
 bis , non quæcumque Antidoti nomine insi-
 gnita essent præscripsisse , ut etiamnum à
 nonnullis factitari video , qui ubi constiterit
 Febrem esse malignantis naturæ , Cœlum
 Terræ miscent , nullum non Alexipharmaci
 genus præscribendo . Maligna Febre labora-
 vit Nicoxenus , *lingua ardebat* , ait Hippo-
 crates , *calor forinsecus non valdè fortis* , *exo-*
lutio Corporis vebemens , *vox fracta* , *ut opero-*
sum esset exaudire , *clara tamen* , *tempora col-*
lapsa , *oculi cavi* , *pedes molles* , *ac tepidi* , *jux-*
ta splenem distensio , *Urina clara* , *decubitus su-*
pinus , *crura diducta* , *ac disparata ob exolu-*
tionem , *penitus vigil* . Et quid non ut mali-
 gnissimæ Febris Ideam quis concipiat ? Su-
 perstes tamen evasit ; at quonam remedio-
 rum apparatu , ac molimine Domitor ille
 Morborum Febrem hanc adeò mortiferam
 subegit ? *Potus erat aqua de Farina crassa in*
ipsa macerata , *sed & de pomis simulque ma-*
li punici succus , *& lentis torrefactæ* , *& farinæ*
lotura coctæ . Verba sunt Divini Senis ; qui-
 bus autem remediis nostra hac ætate tenta-
 retur hujusmodi Febris curatio , novit Deus ;
 certè timendum esset , ne id contingeret quod
 apud

apud Plutarchum *Quæ. Conv. l. 4. Q. 1.* reprehendebat Erasistratus, ut scilicet ομὲ μεταλλικά, καὶ βοτανικά, καὶ θηράκα, καὶ τὰ ἀπὸ γῆς, καὶ θαλάττης, εἰς τὸ τόλῳ συγκεκρανόντας. At quæso Vallesii egregii Commentatoris expositionem audiamus. *Animadvertendum*, ait ille, *aliquando Febrem malignam cum Exanthematis pituitosam, aliquando biliosam, aliquando etiam atrabilariam, & curationem ita variare, huic non tam crassorum, quàm acrium, & tenuium humorum fuisse redundantiam indicavit ustio, & pervigilium. Ob id contulerunt illæ potiones, quæ aliis fuissent adversissimæ; fuisset tamen huic adversissimum Theriaca uti, aut decoctis, & herbis calidis, quamvis essent Alexipharmaca, ut Dictami, & Scabiosæ, & Cardui benedicti, quòd aliis talia solent esse usui.*

XLVI. Sicuti autem in determinanda Malignarum causa in genere adeò inter se dissentientes sunt Medicinæ Proceres, sic multò minus in explicanda Febris Peticularis Natura, & causis consentiunt; neque recentes ac nostrorum temporum tantummodo sunt Controversiæ; etenim Anno 1528 grassante per Italiam Lenticulari Febre, ut Claris. Fracastorius refert *l. 2. de Contag. Morb. c. 6.* tanta fuit pro hujus Febris curatione inter

Medicos, discordia ut penè ludibrio haberentur, cum ob ignoratam Febris Causam, & morem, neque in victu instituendo, neque in ullo remediorum genere administrando convenirent, adeò ut, eodem referente, inter has Controversias *magna Mortalium pars, & Nobilitas perierit*. Nostra hac ætate, tanquam in binas acies oppositas, Medicinæ Scriptores divisos observo Peticularis Febris naturam, vel per sanguinis coagulationem, vel per ejusdem dissolutionem exponentes. Celeberrimus Uvillis, Simon Pauli, Auctores *Zod. Med. Gallici*, aliique plausibili fanè ratiocinio putant in hujusmodi Febre naturalem Syntasim Sanguinis in crassam, ac nimis lentam secedere ob *Acidi prædominium*, adeò ut, dum Sanguis in Orbem agitur, illius particulæ fixiores à Venarum extremitatibus haud ritè absorbeantur, & captivæ detentæ picturam cutim efficiant. Etmullerus, Sylvius, Meniotius, aliique hujus Febris naturam, & Peticularum generationem à fibris Sanguinis dissolutis è sua statione dimotis ob *Sal acre*, & volatile Sanguinem ad fusionem disponens deducunt, quo pacto similiter cruore ab arteriolarum osculis effuso illius partes tenuiores, tanquam transfugæ, à circulari

motu exorbitant, ac sui erroris notas in cute designant.

XLVII. Ne verò in recensendis aliorum placitis ulterius immorer, arbitrari licet in hac Febre nostra Peticulari, Cruoris massam ad fluorem potius quàm ad concretionem, pronam fuisse, cujus Affecti præcipuam conjecturam stabilire licet super manifestas notas quas sanguis eductus præferrebat, semper enim roseus ac purpureus, nihilque glutinosi præferens, mihi, aliisque Professoribus apparuit, tam æstivo tempore, quàm hyemali. Cum Sanguis ergo emissus toto Cœlo differret ab eo qui solet educi in quibusdam Morbis, ut Pleuritide, Peripneumonia, Erisipelate, aliisque Affectibus interdum Popularibus, in quibus sanguis colore, & lentore vitium suum prodit, mihi visum est, *Oculis magis quàm Opinioni credendum* (ut ipsius Hyppocratis 1. de Diata n. 5. verbis utar) & accensionem quandam partium tenuiorum Sanguinis, & præcipuè fieri è Vasis diffusionem, ex qua tot symptomatum enarratorum diritas ortum duceret. Talem autem Massæ Sanguineæ adfuisse dispositionem multa alia attestabantur, ut primò quidem quòd truculenta hæc Febris Ju-

venes habitiores , & succulentos corripere-
 ret , ut superius annotavimus , Valetudina-
 rios verò , & Seniores præteriret , non se-
 cus , ac *Præterit imbelles , ira Leonis oves* . Se-
 minium enim illud intus per inspiratum , vel
 quomodocunque ab Aere susceptum , &
 quod multum Alchalicæ acrimoniæ occule-
 ret promptius dynamim suam exerebat in
 iis in quibus Sanguis optimus esset , ac par-
 ticularis spirituosus refertus , quàm in Vale-
 tudinariis , & Senibus quibus Sanguis est
 effoetus , ideoque aptior ad retundenda acu-
 ta spicula , quibus armatum erat malignum
 miasma , quæ forsan est ratio cur Senes
Pestilentiam minimè sentiant , ut scripsit Plinius
l. 7. H. N. c. 50. seu Pesti minus sint obnoxii
 quàm Juvenes , de quo Zarotus in Martialem.
 Sicuti enim Vina generosiora æstivo tempore
 faciliùs putrescunt quàm dilutiora (saltem
 in hac Urbe , quæ ob aquarum subterranea-
 rum copiam Hypogæis caret) cum Vina me-
 raca , & generosa sub Aere æstuante ob co-
 piosos spiritus quibus turgent facillimè in
 Zymosim corruptivam urgeantur , non ita
 verò Vina Olygophora ob partes aquosas ,
 quibus abundè scatent . Talem quoque San-
 guinis Diathesim testabantur Virium subita
 pro-

prostratio, Pulsus parvi, quæ duo satis constant, ac vigent in iis morbis, ut in Affectibus Pectoris, in quibus Sanguis per Venam Sectam emissus manifestam præbet concrefcentiam. Usus præterea Acidorum salubrior compertus quàm Alchaliū, sicuti, & Vesicantium applicatio minus prospera, ut quæ Sanguini ad fluorem prono stimulos adiicerent idem confirmare videbantur, quibus accenseri poterat V. S. parum salutaris, à qua ægrotantes Cane pejus, & Angue abhorrebant.

XLVIII. Nec mirum improsperè cessisse Venæ Sectionem perstite hujusmodi humorum dispositione, quod ut plurimū in Epidemicis, & Pestilentibus Constitutionibus evenit in quibus Phlebotomia non admodū benè audit, cum perrarò contingat ut ejusmodi temporibus ad fixitatem humores vergant, ni potius ad liquationem tendant ob acreum Venenum satis tenue, partibus Sanguinis spirituosioribus nimis hostile. Eandem ob causam in omnibus malignis Febris suspenso pede ad Venæ Sectionem procedi solet ob metum ne unà cum Sanguine collabascant Vires; idcirco Celsus l. 3. c. 7. de Febris Pestilentis cura agebat. *Sanguinem non facile*

mittere, *Alvum non facile ducere*, ac valdè rationabiliter Doctissimus Vir Jo: Baptista Scaramuccius Urbini Medicus Primarius in Theorematis suis Physico-Medicis *Theo. I.* Sanguinis missionem improbat ubi Sales lixiviales præpolleant à quibus aliqua dissolutio possit emergere.

XLVIX. At cur talia è Cucurbitulis scarificatis vereri non licebat, inquiet aliquis, quasi Sanguis per eas emissus non ex eodem fonte prodiret, ac is qui per V.S. educitur, nì forsan floridior etiam sit is qui per Cucurbitulas extrahitur sectis multis arteriis? Non ibo certè inficias Sanguinem per Cucurbitulas educitum vividiorē esse, fuisse tamen proficuum Cucurbitularum usum, quàm Phlebotomiam, non popularis confidentia, sed Experientia quæ ratiociniis nostris persæpè illudit, satis evicit. Neque suarum rationum fulcimento carebat hoc præsidii genus. In hac enim Febre in qua humores à Natura ab intimis ad extima propellebantur, hoc pacto magis promovebatur ad Corporis ambitum illorum motus, ac variis in locis incisa cute expirabat aliquātisper occultum illud venenum, quod ad cutem protrusum inibi hærebat ab Aere ambiente percussum.

L. Huic

L. Huic præpostero, ut rebar, Cucurbitularum usui & ipse sub initium hujusce Popularis Morbi non parum obstiti, urgebamque levanda in prius per Venæ sectionem Naturam eo quo premebatur fasce, nec in-tempestitiva Cucurbitularum appositione sollicitandum humorum motum, tempore præsertim ebullitionis, reclamabam Sanguinis Missionem nullatenus trahere à circumferentia ad centrum, imo toto eo tempore quo aperta sit Vena, majori nisu ad eam partem quàm ad reliquas Sanguinem moveri, fidentumque potius Rationi, quàm Eventui, quem Stultorum Magistrum esse ajebat Q. Fabius M. apud Livium l. 22. At fors melior eorum qui hoc Præsidii genere, vel in ipso Morbi principio, utebantur, vellebat Aures, movebatque vertendum Stylum, nec tanti faciendas esse rationes confictas, quanti Experientiam ipsam. Extant sanè multa apud Auctores de Cucurbitularum usu, ac si placeat etiam de abusu, ut Hyppolitus Obicius in suo libro de multiplici in Medicina abusu c. 5. ac re vera omnes ferè in acutorum Morborum principio (nisi prius per V. S. plenitudini provisum fuerit) illarum usum improbant. Fracastorius tamen in Febre Lenticu-

lari, quæ ipsius ætate, ut superius memoravimus, pervagata est, Venæ Sectioni parcendum volebat, ubi præsertim valdè sparsa contagio esset, & Cucurbitularum appositionem commendabat, nisi magna adesset plenitudo. Quanti porrò faceret in hac Febre Cucurbitularum usum P. Alpinus ex solo capite quod in libro de Medicina Ægyptiorum instituit, dignosci potest; disquirit enim l. 2. c. 16. *An errent Ægyptii Medici nunquam utentes Cucurbitulis pro adiuvanda Exanthematum eruptione*; ex recentioribus verò P. Borellus annotavit anno 1648. Febres malignas Epidemicas purpuratas cum magna clade grassatas fuisse, & frequentem Cucurbitularum usum valdè profuisse.

LI. Hinc mihi visum est considerandas non esse Peticulas ut simplex Malignæ Febris signum, veluti communis fert opinio, nec à Criticarum excretionum censu excludendas, quod ex Clar. Diembroeckii observatione in *Bonet. Sepul. T. 1. l. 4.* qui Peticularum historiam egregiè absolvit, confirmari potest; refert enim hic Auctor sibi observatum in denatis ex Purpurata Febre partes omnes internas Peticulis obstitas esse, quod tamen multò ante, si non oculorum, saltem mentis acie,

LIV. Quoad reliqua Symptomata , quæ hisce Febribus in progressu superveniebant , ut Singultus , Alvi fluxus , Verminosa soboles , hæc non solum morbi sævitiem prodebant , sed primam regionem crudis humoribus oneratam fuisse demonstrabant , propterea blanda purgatio , non Mochlica , in principio harum Febrium Peticularium non prorsus fuit incommoda , quamvis casu instituta , nec credita Febribus hujus prosapiæ multum conferre ; leniter enim educta humorum Saburra in stomacho contenta , Natura exinde ad perficiendum opus suum pro massæ sanguineæ à pravo miasmate expurgatione per macularum diffusionem ad cutem usque facilius procedebat . Hoc documentum blandæ purgationis in principio vel neglectum , vel parum salutare creditum , non levi damno ægrotantibus fuisse crediderim , præpeditis enim , ac conspurcatis primis viis , Cardiacis remediis , quibus oppugnanda erat Febris , præcludebantur fores , vel iis non licebat Cruoris sedem , & Cordis penetralia non nisi deturpata facie subire . Hanc ob causam suspecta sunt Alexipharmaca in Malignarum principiis nisi ab obstructionibus expeditæ sint viæ , ut apud Galenum

5. *de San. tu. cap. 6. Septalium Caut. Med. l. 5. nu. 47.* & alios videre est, quidquid in contrarium sentiat Manelphus in libro suo de Febribus *l. 2. c. 13.*

LV. Haud me latet non adeò probari à multis in principio harum Februm purgationem hanc per Medicamenta Syrmefma dicta, ut à P. à Castro in aureo suo Opusculo de Peticulari Febre, ubi in specie Electuarium Lenitivum improbat, Antonio Ponce S. Cruce *de Imped. Mag. Auxil.*, Vallesio in commento historiae Simonis apud Hippocratem, ac inter recentiores Ermullero *de feb.* qui suspectos habet in Purpuratis Febribus Clysteres ipsos, nedum Purgantia; non desunt tamen qui levem purgationem admittant, ut Septalius *l. 5. Anim. n. 47.* qui Galenum ipsum testem adducit in famosa historia Simonis, cui lata Exanthemata erant, purgationem aliquando commendantem.

LVI. Usus porrò Peruviani Corticis parum salutaris compertus est, vel quòd tunc temporis exhiberetur cum stimulo opus esset, non fræno, dum Remedium istud, ut diximus, præscriberetur in Febre lenta, Peticulari Febri non benè judicatae, superstitae, vel quòd tale præsidii genus Febribus hujus
pro-

profapiæ non conveniret . Variè profectò audit , ac variam experitur sortem , vel in iisdem locis , ac regionibus , famosum istud Febrifugum , ut eodem tempore laudetur ab his , culpetur ab illis , & modò probro-
 sis , modò magnificis titulis vocetur . Medicinam dolosam Peruvianum Corticem vocat Uvillifius *de Feb. c. 6.* , Richardus verò Mortonus Medicus Anglus *in Pyrethologia* . Plantam è qua detrahitur Cortex iste , Arborem Vitæ appellat ; num id contingat ob remedii inefficaciam , quòd non omnibus Febribus , nec in quolibet temperamento conveniat , an ob Medentium incuriam , qui non ritè suo loco , & tempore illud exhibeant meritò , ambigi potest . Meherclè omne Febrium genus tam magnas , quàm parvas , intermittentes pariter , ac continuas gladio hoc Delphico jugulare velle , summa dementia est , & funesti casus ubique memorantur , in quibus China China inauspicatò assumpta Ægrotantes , vel inopinatò sustulit , vel ad insanabiles Ægritudines sensim deduxit . Cautiones certè notatu dignas pro recto Chinæ Chinæ usu videre est apud Celeberrimum Etmullerum in *Disertatione de usu , & abusu Præcipi-*
 tan-

tantium, ubi Spiritum Salis Armoniaci proponit ad excitandam Febrem à China China sopitam, quotiescunque Abdominis dolores, Artuum ostocopos, Alvi occlusio, nocturni sudores, aliaque mala supervenerint; refert enim observatum Spiritum Salis Armoniaci Febres ab hoc Cortice fugatas promptè revocasse. Non est hujus loci in usum, & Naturam tam celebris Febrifugi altius inquirere, solùm hac occasione memorare libeat, annotasse me in prima mea Dissertatione de Constitutione Anni 1690. (quod ulteriori observatione confirmatum comperi) in frigidis, & humidis Constitutionibus, quæ Corpora nostra crassis humoribus infarciunt, parum salutarem esse Corticis Peruviani usum, in calidis verò, & siccis Constitutionibus, in quibus humores aliquo egent suffamine, Remedium istud egregiam operam præstitisse.

LVII. Quamvis autem in hac mea Dissertatione præcipuam curam impenderim, ut hujus malignæ Febris, quæ tandiu pervagata est, indolem, ac genium explorarem, & exponerem quibus præsidiis illius oppugnatio tentata fuerit, non ideò tamen inficias ibo multas alias graves Ægritudines
spo-

sporadicæ eodem tempore hunc vel illum afflixisse, ac etiam sustulisse, quales sunt morbi particulares secundum varia Anni tempora, ut Æstate Cholerae, Autumno Febres erraticæ, & Quartanæ, & eodem modo morbi Hyemales, & Vernales, sed quia in iis nil Epidemici annotare licuit, eos propterea silentio transigere volui, quando illorum Theoria, & Therapœja apud Practicos Scriptores satis vulgata est, nec in illorum curatione quicquam magis desideratur quàm Medentis judicium, & prudentia. Quia verò in morbis vulgaribus (qui ut plurimum satis vulgari diligentia tractari solent) memorandum illud τὸ Θεῖον Hippocratis delitescere video, in illorum indagine potissimum mihi desudandum fuit, nec unquam desistam quin Professores exhorter, ut in hunc Campum pedem immittant ubi non spicilegium, sed segetem amplissimam contemplationum semper invenient, quæ & ipsis decori, & ægris salutis futuræ sint.

LVIII. Ad duos fines nos militare scripsit Divinus Senex in *Epist. ad Cratevam*, unum *Hominis*, alterum *Artis*, nostra verò hac ætate nescio quo genio, Medentum Primores in rebus quæ decus quidem aliquod Arti, sed

sed nullum pænè Ægrotantibus præsidium possint inferre sunt occupatissimi; cum enim toti sint in minimis explorandis, ac tanquam in haruspicina ad extispicia intenti, ex Viscerum fibrillis Naturæ opera, ac magisteria alioqui indeprehenfibilia divinare præsumant, ad gloriam, & nominis celebritatem aucupandam solùm incumbunt, quasi eò res deducta fuerit, ut in re Medica non nisi Professoribus, exercendi ingenii, & famæ comparandæ locus relictus fuerit. Quid si Aristophanes hodie viveret? quibus Salibus curiosam hanc diligentiam non perfricaret? liceat referre illius Versiculos, qui in sua puritate plus habebunt leporis, & energię; interrogatus ergo Socratis Discipulus à Therpsiade per quamnam viam canerent Culices, num per superiora, an per inferiora.

ἔφασκεν εἶναι τοῦωτερον τῆς ἐμπίδος
 σενον διαλέπτει δόντος αὐτῷ τὴν πνοήν
 βιβαδιζειν εὐθὺ τοῦ ῥόπουγίς.

ἔπειτα κοῖλον πρὸς σενῶ προσκείμενον,
 τὸν βρωκτὸν ἡχεῖν ὑπὸ βίας τῶ πνεύματος.

idest ex versione Andreæ Divi Justinopolitani.

Dixit esse Intestinum Culicis

Angustum, per parvi autem existentis ipsius spiritum

Vi ire recta in podicem,

Postea concavum ad angustum adjacentem

Podicem sonare à vi spiritus.

LIX. Absit tamen quod Anatomicam indaginem tanquam laborem improbum traducam, solum dolendum videtur, quòd cum Spartam hanc satis ornatam, & excultam esse pateat, quantum Praxis Medica exigit, omnes ferè qui ingenio magis præstant in id usque ad temporis dispendium incumbant, cum ad alia magis usui futura mentem ac vires possent intendere, inter quæ non postremum sanè locum meretur Epidemicorum Affectuum Historia, qua nihil in re medica forsan magis desideratur, & minus excolitur.

123
The first part of the book is devoted to a general
history of the human mind, from its origin to the
present time. It is divided into three parts: the
first, the second, and the third. The first part
contains a history of the human mind from its
origin to the present time. The second part
contains a history of the human mind from its
origin to the present time. The third part
contains a history of the human mind from its
origin to the present time.

The second part of the book is devoted to a
general history of the human mind, from its
origin to the present time. It is divided into
three parts: the first, the second, and the third.
The first part contains a history of the human
mind from its origin to the present time. The
second part contains a history of the human
mind from its origin to the present time. The
third part contains a history of the human
mind from its origin to the present time.

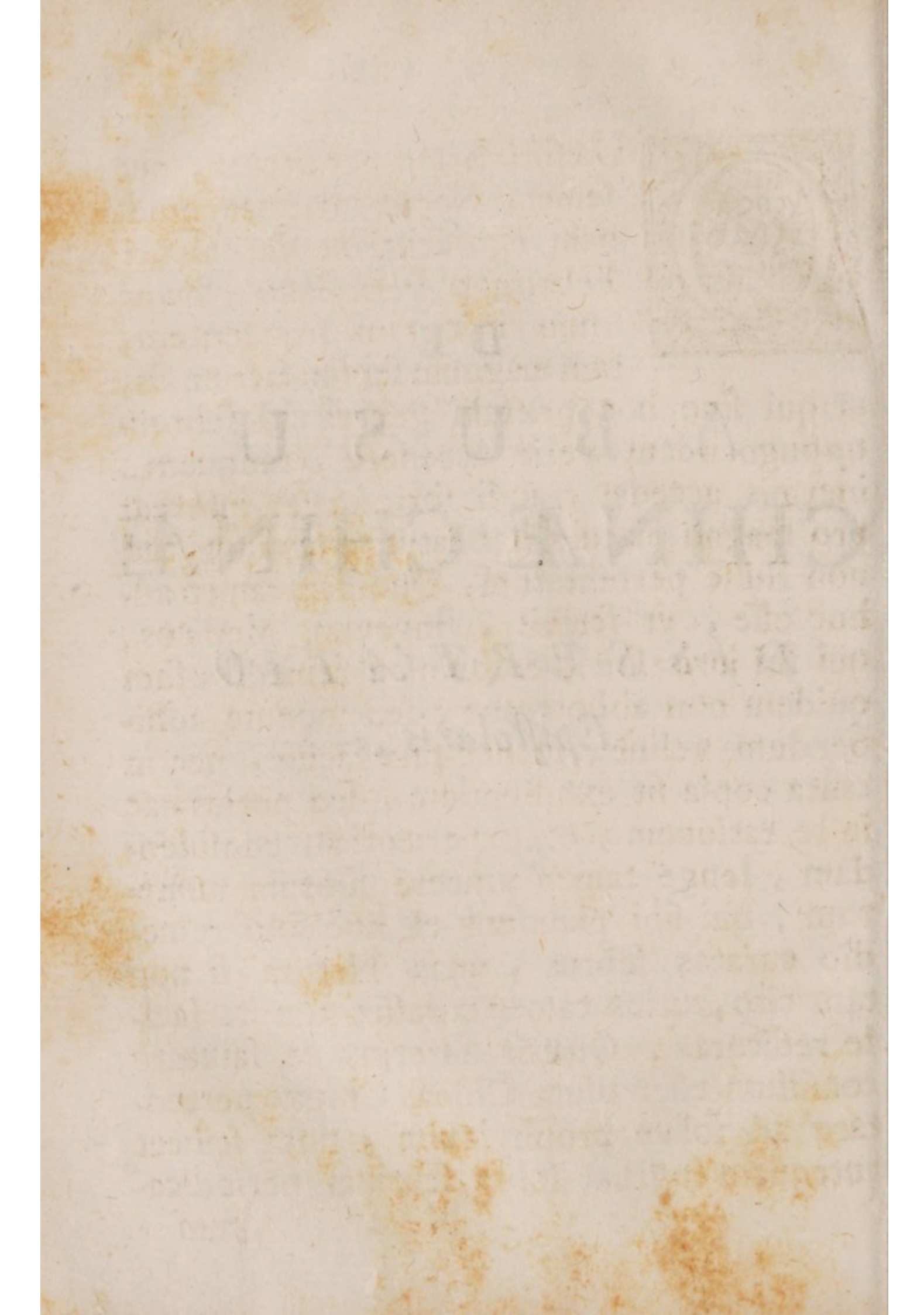

DE
A B U S U
CHINÆ CHINÆ

DISSERTATIO

Epistolaris .

Uæfisti à me per literas , nec
semel , Nepos carissime , quid-
nam ego sentiam de celebri
Febrifugo Peruviano , cujus
usum istic tam frequentem ,
tam magnum sensim factum ais ,
ut qui sine hoc præsidii genere ad febrem
oppugnandam velit accedere , tanquam
inermis accedat , ac si forte æger intereat
pro magno piaculo habeatur remedium istud
non fuisse pertentatum . Quosdam tamen ad-
huc esse , ut scribis , ingenuos Medicos ,
qui sui juris sint , & hujusce remedii usum
quidem non abhorreant , sed modum adhi-
bendum velint , ut nec tam facile , nec in
tanta copia sit exhibendum , sed potius hac
in re rationem , & experientiam consulen-
dam , longe tamen vincere illorum nume-
rum , qui sibi plaudunt ex hoc solo reme-
dio curatas febres , quas Natura si non
tam cito , tutius tamen curasset non ita faci-
le redituras . Quæris ulterius an salutare
consilium esset usum Chinæ Chinæ perten-
tare ad solam prophylaxim , num scilicet
antequam ingruat solita febrium periodica-

rum tempestas per æstatem , five autumnum , bonum esset Chinam Chinam adhibere ad præcautionem , ne generetur fermentum illud , quod hujusmodi febres excitare solet . Ut honestis petitionibus tuis latisfaciam , ad primum Quæsitum respondeo , juxta varias ætates , quas Divina Beneficentia percurrere mihi indulgit , varie ac diversimode de Peruviano Cortice me sensisse ; juvenili ætate , ac in virili etiam statu , fateor mihi in magno pretio habitam Chinam Chinam , & illa familiariter usum , non ita tamen ab illius vesano affectu me fuisse infatuatum , ut illam tanquam Panaceam omnibus remediis præferrem , procedente vero ætate , experientia edoctum à priori sententia recessisse me non parum , & non nisi cum summa cautione remedium hujusmodi præscripsisse . Sic frequenter evenit non solum in re Medica , sed in aliis quoque facultatibus , quod agebat Demea ille Terentianus .

*Nunquam ita quisquam benè subducta ratione
ad vitam fuit .*

*Quin res , ætas , usus semper aliquid adpor-
tet novi ,*

*Aliquid moneat , ut illa quæ te scire credas
nescias ,*

Et quæ tibi putaris prima , in experiundo repudies .

Absit tamen , ut febrifugi hujus vim arcanam contemptui habeam , etenim ingenue fateor Peruvianum Corticem unum esse ex iis quæ facilius admirari possumus , quàm intelligere . Sicuti enim divinum illud Hippocratis aliquando in morbis reperitur , id est quiddam abditum , quod humanum caput excedat , ita etiam in aliquibus remediis observatur non raro το θεον , & potissimum in Peruviano Cortice . Admirandum est profecto quomodo ad exiguum pulvisculum quomodocunque exhibitum febris periodicæ furor conquiescat , interdum etiam extinguatur , quod de quocunque alio remedio pharmaceutico non tam facile observatur , quod sciam . Opium equidem , ex quo Nobile illud Nepenthes dolorum sedativum , paucarum horarum spatium dynamini suam ostendit , spiritus animales consopiendo , sed hujusmodi virtus ephemera est , nam altera die dolor redit , ast Chinæ Chinæ beneficium non tam paucis diebus clauditur . Cætera remedia , uti omnia emetica , cathartica , hydrotica in morbis quibusdam promptam opem quam spondent , re ipsa

præstant , sed cum ratione , dum è corpore peccantes humores eductos adspicimus , ast exhibito Cortice , sive in mediocri , sive in larga dosi , saltem ut plurimum nihil sensibile propelli videmus , fortuitum enim est si aliquid per vomitum rejciatur , sive propinata China China contingat alui dejectio , virtute ergo secreta , & adhuc incomperta Febrifugum istud agit id quod agit . Diu equidem , sed frustrante diligentia à sagacioribus Medicis allaboratum est circa hunc Corticem , ut aliquid proferrent quod animum veritatis avidum expleret , *sed vincit adhuc natura latendi* , ut olim de Nili origine cecinit Lucanus .

Cum ergo post tot conatus magnorum Virorum , & facta tentamina per varia experimenta , num saltem pro solamine laborum in Vegetabilium familia in Europa aliquid analogum Peruviano Febrifugo reperiri posset , adhuc ignotus sit operandi modus hujus celebris Antipyretici , asserere necesse est rationalem non esse illius usum , sed mere empiricum & amethodicum . Suppono Te clariores Scriptores legisse , non eos solum qui ex professo de China China scribere , qua de re tot in dies prodeunt novitates,

tates , ut de hoc remedio jam habeamus
 Pandectas , sed etiam eos , qui data occa-
 sione tractandi de febribus , ac illorum re-
 mediis , de hoc Peruviano Febrifugo sana-
 mente , ac ingenue disquisiverunt , facile
 enim Tibi fuisse existimo observare quàm pa-
 rum convenient qui ex professo de China
 China tractatus edidere , & illi qui data oc-
 casione de hoc remedio iudicium suum tuler-
 re , priores enim (qualis mos est eorum , qui
 de aliquo novo medicamento tractatus inte-
 gros edunt , in eo quod laudandum assump-
 fere modum nesciunt , ac ut ait Juvenalis
de magnis majora loquuntur) summis laudibus
 remedium istud ad Astra efferunt , Arborem
 Vitæ illud appellantes , alii vero suspensio-
 pede de China China procedunt , bona &
 mala quæ non raro inferat ingenue expo-
 nentes , sic laudatur ab his culpatur ab
 illis , ut legentes , ac præsertim Juvenes
 dubios relinquant in quam partem se dede-
 re debeant . In provectioni ergo ætate ex-
 perientia edoctus , & observatis noxis ab
 illa prognatis , cautius in illius usu processu ,
 & mediocri solum dosi præscripsi ad drac-
 mam unam vel duas in febribus intermitten-
 tibus , quando nimis protractæ ægros fa-

tigarent ; in hunc præcipuum finem , ut aliquot dierum induciis impetratis æger recrearetur , & vires resumeret , non sine spe , imo cum certitudine febrem redituram , quæ una cum natura roborata , morbi causam expelleret , seu mutata aeris temperies , quæ in morbis diuturnis magnam vim habet , febris historiam absolveret ; hæc mea est methodus , qua in ætate saniori sum usus . Cæterum in quacumque febre intermittente , quacumque ætate , sexu , regione , tempore , temperamento , corporis habitu , constitutione , Chinam Chinam indiscriminatim exhibere velle , magnum abusum esse judico . Certe in Pueris , & Adolescentibus , ubi per æstatem febribus intermittibus , quæ ut plurimum sunt tertianæ spuria , raro autem simplices , & exquisitæ , parum proficuum observavi Chinæ Chinæ usum , licet enim videantur aliquantum mitigare , hoc febrifugo exhibito , sæpissime redeunt , & ad multos menses contumaciores perstant , nec nisi ad oppositas annitropas receptui canunt . Vidi anno elapso Patavii in familia quadam , quæ multas puellas habebat , eodem tempore febribus istiusmodi laborantes , cum ferina tussi

in

in principio accessionis , quibus cum varia remedia fuissent administrata , sed incassum , & Mater instaret , ut illis præscriberetur China China , nec Medici qui curationi aderant annuere velent , Mater libere dixit se tale remedium , cujus vim fuerat experta esse exhibituram , quod cum fecisset febres semper contumaciores sunt factæ , ac per totum autumnum , ac hyemem , usque ad veris principium perdurarunt ; ætas enim hujusmodi ob errata in victu , & minorem per ambitum corporis humorum distensionem , ab hoc remedio , quod nihil è corpore educit , sed potius concentrat , nil opis obtinet , fortior autem ætas , qualis est Juvenum & virorum facilius sustinet incommoda , quæ posset China China inferre . At hoc de muliebri sexu dici nequaquam potest , sexus enim muliebris ex sua natura minus aptus est ad beneficia reportanda ex usu Chinæ Chinæ , minus enim operosus est hujusmodi sexus , & larium domesticorum magis amans ; Monialibus præsertim intra sua Claustra conclusis , parum salubrem esse Chinæ Chinæ usum , satis compertum habeo ; perraro etenim induci potui , ut illis Chinam Chinam exhiberem , nec nisi cum pro-

protestatione febrem redituram, & pertinacius duraturam, Medici enim non solum ab ægris, sed etiam ab aliis Monialibus interdum compelluntur præscribere ea quæ nolent remedia, quod observavi pariter in puellis, quæ apud ipsas educantur.

A' Monialibus itaque antifebrile istud exoticum longe ablegare bonum judico, ab experientia sic edoctus febres enim Sacrarum Virginum, ut ut parvæ, habent nescio quid abditum, cui malo abigendo potius alchalia volatilia, quàm fixa conveniunt. Ab Ædibus quoque Nobilium, aliorumque potentium Virorum, in ocio urbano, seu rustri cum victus lautitia degentium, Chinam Chinam proscribi utile judico, licet enim ubi interdum ex aliqua febre intermittente decumbant, quamvis cassiæ modico purgentur, aut vena secetur, non tam facile disponi possunt, ut satis tuto iis præscribi possit febrifugum, ut ab aliis malis postea non plectantur.

Sed quid Medico Aulico agendum, inquires, ubi aut Conjugem, aut Filium Principis, sive ipsum Regnantem Principem, febre aliqua intermittente inter æstivos ardores decumbere contingat? Num suo Principi

pi, apud quem multoties gloriosas curationes, in hoc atque illo à se factas solo Peruviano Cortice, celebravit, tam fidenter, tam animose potionem hujusmodi porriget, ut illi præcordia non fudent ob metum de aliquo improspere eventu? Hac in re si Galenum consulere velimus, optimum habebimus documentum, ille etenim, ut refert in Libro de *Præ. Ad Post.*, ab Imperatore, passione quadam stomachi ab assumpto cibo laborante, per noctem accersitus, & ab ipso interrogatus quo remedii genere hujusmodi passioni mederetur, cui Romani Medici nil opis afferre potuissent, prompte respondit se cæteris hominibus sic affectis vinum pipere inspersum exhibere solitum, Regibus autem, non nisi *tutissima remedia* à Medico debere præscribi; num autem Peruvianus Cortex inter *tutissima remedia* recenseri debeat, judicet cui Cor sapit.

Ex nuperis Ephemeridibus hebdomadariis, pro curiosorum pabulo ad nos deferri solitis, accepimus in Regia Persona per tentatum fuisse Corticis Peruviani usum, sed non multa Medicorum laude & fortuna, in casu intermittentis febris, ut reor,
cum

cum illius non expressa fuerit mentio , fugata enim , seu sopita febris prohiberi non potuit , quin rediret , continuato licet ad prophylaxim Febrifugi usu , at id forsan pro Regiæ Majestatis beneficio accipiendum , ut febris historiam suam perfecte absolveret. Tutio-rem ergo usum habet hoc antifebrile in populari gente , quæ ex manuariis operibus vivit , quales sunt Artifices continuis laboribus exerciti , quibus cum non vacet diu in lectulis ægrotare , suam si velint alere familiam , propinare licet potionem hanc febrifugam , etiam ab initio , paucis præmissis , ad consuetos enim labores redeundo , congestos humores , & si quid noxæ Febrifugum affixerit , sudore discutiunt. Hoc itidem dicendum de Mulieribus operosis , quales sunt quæ servili opere sunt addictæ , uti lotrices , textrices , & aliæ hujuscemodi. Gravidis quoque mulieribus , sicubi à febre tertiana seu quartana corripiantur , facta aliqua levi purgatione , scilicet etiam V. S. lubenter remedium hoc præscribi poterit & cum beneficio , præsertim in postremis graviditatis Mensibus , prævalet enim metus , ne concussio illa , quæ in febribus periodicis , & præsertim quartanis contingit ,

git , foetum cum Matris periculo possit excutere , quod si ex China China præjudicium aliquod subsequi posset , remedio futuram uterinam proluviem , quæ partum consequitur .

Cum autem varia , ac diversa sint hominum temperamenta , & corporis habitus , varios , ac diversos effectus operatur China China . In temperamentis melancholicis graviores noxas parere observavi , humor enim atrabilaris ferox est , nec tam facile auscultat remedio febrifugo , licet ab initio primarius usus Chinæ Chinæ in febribus quartanis sibi famam & nomen compararit , aut si paululum febrem infringat , non multo post ferocior caput exerat . In temperamento quoque pituitoso suspectus est Chinæ Chinæ usus , & quamvis paroxismi febriles in febribus spuriiis post longum usum Chinæ Chinæ conquiescant , prolixior est restitutio ad priorem sanitatis statum , crassi enim & pituitosi humores post hujusce remedii usum fixiores fiunt , & minus difflabiles ; homines corpulentos , & præpingues sensim cachecticos factos ex usu hujus febrifugi , ac tandem longum post tempus obiisse observavi , licet aliæ culparentur causæ . Non

paucos hic memorare possem Mutinæ mihi
 observatos, in quibus hanc principalem cau-
 sam credidi extinctam fuisse intempestive
 febrem; verum noxa hujus Febrifugi tan-
 to perniciosior est, quanto occultior, cum
 enim ægri ab illius usu, non autem Naturæ
 beneficio evaluerint, si postea post aliquod
 tempus in morbos recidant, creditur a Me-
 dicis ab aliis causis prognatum morbum.
 In temperamento bilioso securior forsan
 Peruviani Febrifugi usus, bilis enim humor
 subtilis, & facilis motus, non tam arctis
 vinculis adstringi se patitur, ut propriis vi-
 ribus se non expediat. Tempus quoque, re-
 giones, & annorum constitutiones obser-
 vandæ; æstivo tempore felicius, seu mi-
 nori damno exhibetur hoc remedium, &
 sub finem Autumni, hyemali parum fausto
 successu, per totam enim hyemem fatigan-
 tur ægri, nec nisi ad primum veris accessum
 liberantur. Hoc idem evenit in regionibus
 humidis, ubi aer crassus, & humidus, ma-
 gis, quàm in siccis quæ puriori aere gaudent;
 quales sunt Civitates Montibus proximæ,
 five Montanæ. Curiosum porro est quod in
 Constitutionibus meis Mutinensibus anno-
 tavi, nam cum anno 1690 in austrina, & plu-
 vio-

viofa tempeftate à veris principio per totam
 æftatem campeftris regio infra Mutinam Pa-
 dum verfus aquis exundaret, quam ob cau-
 fam pefsum ivere fruges cujufcumq; generis,
 Ruftici fere omnes eodem tempore ex tertia-
 nis febribus intermittentibus decumbebant,
 obfervatum eft in illis, quibus fuit admini-
 ftrata China China, infelicitè ceffiffe il-
 lius ufum, tardius enim convaluere, quàm
 ii qui foli Naturæ negotio commiffo multo
 citius ad Agrorum culturam rediere; fe-
 quenti vero anno vagante urbana Epidemia
 tertianarum febrium in constitutione valde
 ficca, & æftate præfervida, Cortex Peruvia-
 nus in ufum adhibitus, honorem, & fa-
 mam, quam priori anno amiferat, vilus
 eft recuperaffe. Obfervationes iſtæ quas
 memoravi, multorum annorum funt fru-
 ctus, & longævitatìs à Divina Beneficen-
 tia mihi conceſſæ; hæ affectum, quo à prin-
 cipio in Peruvianum Corticem nimis effuſe
 ferebar, paulatim attemperarunt, & va-
 rium, ac ſuſpenſum in hujus remedii admi-
 niſtratione reddidere; ſummatim igitur hoc
 Febrifugi genus apud me tanti non eſt pro
 febribus intermittentibus curandis, ut
 Medicina æque bene hoc præſidii gene-
 re

re carere non posset , & Veterum Febrifugis , quæ si non tam cito , tutius tamen operantur , febrium causam extenuando , & sensim exanthlando , non posset esse contenta , *qui veteri utuntur vino sapientes puto* , aiebat Plautus in Cassina . Equidem si damni dati , & collati beneficii à Chinæ usu ineatur ratio , non tam facile crediderim , ut ab æquis iudicibus illa possit absolvi à crimine objecto , magis damnosam illam esse , quàm utilem , seu num liceat de Peruviano Cortice proferre , quod de Ottone scripsit Tacitus , *tantundem apud posteros meruit bonæ famæ , quantum malæ* . Possem funestos casus referre non paucos , quos observavi toto eo tempore , quo Mutinæ Medicinam feci , sed prolixior essem , & Epistolæ leges transgrederer , unicum tantum in Viro insigni satis noto referam , dum casus , qui in gente vulgari contingunt sine rumore terra obtegit . Comes Joannes Carolus Morandi placentinus , olim Serenissimo Principi Cæsari Estensi Eques percarus , media æstate simplici quartana correptus est , cui Medicus magnus Peruviani Corticis Fautor , facta ut puto lævi aliqua purgatione , seu etiam V. S. Chinam Chinam ad plures dies pro mo-

re suo præscripsit , ast Eques ille contumaciori febre facta in pejus ruere semper coepit , donec appetente hyeme hydrops ascites factus Placentiam asportari voluit , ut in Majorum sepulchro tumularetur . Hujusmodi exemplum in quartana intermittente , multaque alia postmodum mihi observata in febribus periodicis , in quibus continuatus Febrifugi usus obstructions & cachexias invexit , ut ægri cum sanitate in gratiam nunquam redierint , ac tandem hydropici obierint , ut postremo contigit Domino Comiti Marsiano , alia inquam exempla cautiolem me fecere in præscribendo hoc Febrifugo , licet febres essent de genere intermittentium . Indulgentior tamen fui in hujus remedii administratione , quando observabam ægrum ipsum instanter appetere tam decantatum præsidii genus , & quodammodo conqueri de mea procrastinatione , novi enim quanti momenti sit ægri confidentia in hisce remediis assumendis , quæ sibi profutura animo conceperint . Ne igitur tam magnam confidentiam frustrarer , Chinam Chinam in mediocri dosi , ut lædere non posset , & cum satis felici eventu exhibui , hac in re Celeberrimum San-

etorium nostrum imitatus, qui, ut in Metho-
do Vitandorum errorum Libro 13. Cap. 4,
suadet Lapidem Bezoar, licet fictitium ali-
quando exhibendum, propter nimiam ægro-
rum confidentiam, & ut vitentur calumniæ
propter confirmatam opinionem, quod ma-
lignæ qualitati obsistat: Hæc nimirum opi-
nio de Lapide Bezoar, à veneranda Antiqui-
tate in tanta existimatione habito, fuit penes
hunc nostrum Professore, ut illum præ-
scriberet in fide Parentum, à qua opinione non
multum abludunt nostrorum temporum Me-
dici peritiores modicæ fidei circa omnia be-
zoartica, & alexipharmaca, de quibus vir-
gilianum illud dicere liceat, *possunt quia posse
videntur*, quod dictum tamen Peruviano
Cortici non videtur congruere, nam reve-
ra in febribus intermittentibus aliquid po-
test quia paroxismos sistit per aliquot dies,
atque interdum etiam omnino, ut amplius
non redeant, atque id est, quod valde ad-
miror, & in variis meis Operibus virtutem
hanc arcanam commendavi, & nunquam
latis admirari cessabo, sed optandum esset,
ut in periti, & prudentis Medici manibus
esset hoc remedium, eò enim ventum est, ut
vulgaris quisque Medicus, & juvenis, qui
re-

recens ab Academia venerit, non vereatur periodica febre laboranti ægro Febrifugum istud ad multos dies, & in liberali dosi præscribere ea securitate, qua Magistros suos operari vidit; sed hoc etiam esset tolerandum, nisi quoque Chirurgi, & Pharmacopolæ, inscio Medico hanc arrogarent auctoritatem, sibi plaudentes quod pauca impensa ægrum è lecto cui diuturnæ febres affixissent citissime exemerint non sine prævia purgatione & venæ sectione, quæ duo magna remedia præmittenda censent, ut methodice videantur operari, quod si febris omnes illorum conatus eludat redeundo, in promptu habent ægrotantium errata in victu, & rebus non naturalibus, seu non exhibitam ad plures dies debitam Chinæ Chinæ quantitatem, sed isthæc apud mulieres, & imperitam plebeculam locum habent, non apud eos qui sapiunt, febres enim intermittentes ab hoc remedio fugari videntur, ac Medicis nimis credulis facile imponunt, non enim vere fugantur, sed potius concentrantur, & quia paroxysmi non repetunt, putant nonnulli febrem abiisse. Adverte quæso mi Nepos, ac diligenter observa, febres intermittentes post epotam

Chinam Chinam nunquam ad veram , & perfectam apyrexiam pertingere , qualis contingit quando natura sponte per sudorem , aut alias vias accessionem discutit , nam in tertianis exquisitis in die intermissionis vera & absoluta ex pulsu observatur infebricitatio , non sic vero ubi assumpta fuerit China China , nam pulsus percipitur parvus , & cum aliqua frequentia , quod etiam à Doctissimo Etmullero fuit annotatum , sic facile decipiuntur Medici qui putant febrem recessisse , quæ tacite cubat , ut ignis sub cinere doloso , sed optandum esset ut in apertam flammam erumperet , postquam æger ad aliquot dies silente febre roboris aliquantum reportasset , nam reditus febris remedii loco esset . Novi olim Nobilem Virginem in Monasterio S. Magdalensæ Mutinæ educatam , cui duplici tertiana spuria correptæ , & ad mensem integrum decumbenti , facta aliqua purgatione , aliisque solitis remediis , Peruvianum Febrifugum exhibere constitui , sed non sine alterius Medici consilio . Vocato itaque ad consultandum D. Antonio de Abbatibus , & exposita morbi historia , Chinam Chinam proposui , ut unicum reme-

medium ad febris pertinaciam debellandam, seu aliquot dierum vacationem à tam diris paroxysmis obtinendam, at ille modeste tamen ac humaniter pro more suo professus est huic remedio se assentiri non posse, rationibus & experimentis à se habitis, ast ego tandem ab ipso obtinui, ut assensum præstaret, sed non ex animo, ut reor; propinata itaque Chinæ Chinæ portione ad aliquot dies, paroxysmi oblitterari visi sunt, sed Nobili ægrotante pejus se habente, in summum moerorem, & anorexiam prolapsa, quare mihi in votis erat reditus febris ad priorem statum, sic ad menses integros decumbere in lecto coacta est, ut de illius salute non parum timeretur, è Monasterio tandemeducta, & apud suos liberaliori vitæ comissa, longum post tempus convaleuit; Hic nimirum Medicorum est error, ut si Chinam Chinam in hunc solum finem præscribant, ut paucos à paroxysmis dies liberos obtineant, interdum eludantur, febre amplius non redeunte, sed tacite corpus depascente; non absimiles casus alias mihi contingere, ut me poenituerit hoc remedio usum fuisse. Rem felicius cessisse annotavi quibus post aliquot paroxysmos febris

denuo caput erexit etiam ferocior, quàm quibus febris visa est prorsus extincta, & oblitterata, seu parva subsecuta. D. Augustus Quirinus Rivinus Scriptor recens, in suo Libro Elegantissimo Medicarum Dissertationum, Typis Lipsiensibus anno 1710 edito in Dissertatione de Febris Intermittentibus, eos sugillat, qui postquam aliquo specifico febrem propulsatam videant, ut illam amplius non esse redituram prædicent, sibi plaudunt, & gaudent, ait enim *Medicos quosdam gratulari, quando agrotantes è charibdi in Scillam deduxerunt, idest febrem feliciter profligarunt, agro interim vel contabescente, vel intumescente ab humoribus pravis, atque bydrope, & paulo post mentione facta de Veterum Febrifugis, qualia sunt Centaurium minus, Absinthium, Carduus Benedictus, radix Gentianæ, & alia hujuscemodi quorum usum commendat, hæc subdit verba, Idem hoc de Cortice Peruviano Gannaperide, vel ut alias vocatur China China, censeo, ut pote qui præ cæteris amaris aut Febrifugis revera nihil peculiare, aut tanta laude dignum præstet. Certe sive genuinum, sive adulteratum sit, quod venditur, ab ejus usu interdum quidem febrem aliquando de-*

lituisse, seu plerumque subsecutam pejorem recidivam, in aliis & frustraneam, & nocivam extitisse.

Utilior forsan esset Corticis Peruviani usus in febribus intermittentibus malignis, si tales ab initio dignoscerentur, observantur enim aliquando tertianæ febres vere intermittentes, sed mali moris & perniciosæ, de quibus Mercatus peculiare Caput habet, quales febres Hippocrati non prorsus fuerunt ignotæ, in septimo enim Epidemiorum hæc habet verba. *Cholerica affectiones magis in æstate fiunt, & febres intermittentes, & quibus horrores accedunt, hæc quandoque malignæ fiunt.* In hujuscemodi casu si aliqua pravitatis signa se prodant, quæ ut plurimum obscura sunt, & Medicos fallunt, non alienum erit hujus Febrifugi usum pertentare, *periclitari enim oportet, cum morbus periculosissimus est*, ajebat Hippocrates. Memini me vidisse Mutinæ variis temporibus Constitutiones quasdam tertianarum febrium intermittantium, sed malignarum, quæ tertia, quaque die suas habebant accessiones cum rigore & horrore, & more solito per sudorem fiebat solutio, ut ad perfectam apyrexiam devenirent, sed quarta, aut quinta

accessio tanto rigore invadebat, ut ægri non amplius incalescerent, concentrato pulsu, ac toto corpore perfrigerato, nec multo post interierint. In tam gravi ac subita tempestate Medici tanquam è gravi somno excitati, cum antea super utramque aurem, ut dici solet, obdormirent nil tale expectantes in febribus, quæ cum frigore, & rigore accederent, absoluta infebricitatione postmodum subsequente, tumultuarie ad sacram anchoram Chinæ Chinæ ad uncias in vino infusæ confugiebant, sed incassum, paucos enim evasisse observavi. Succurrit nunc mihi funestus casus Domini Francisci Guidonii, qui ex hujusmodi febre misere opetiit; laborabat Vir iste Nobilis Medici æstate tertiana febre, quæ exquisitæ speciem referebat, ut altera die prorsus apyretos esset, & è lecto si vellet posset exurgere, die quinta h. e. quinto circuitu accessit febris tanto rigore, & frigore una cum mentis stupore, pulsu exili ut vix perciperetur, unde Medicus ad visitationem promore accedens, ad ægri adspectum attonitus institit me non procul abitantem subito pro Consultatione acciri, in qua Vir ille, cæteroqui doctus ingenue confessus est se de-

deceptum à febre quæ tertianæ exquisitæ morem , & leges omnino servabat , nullo se prodente pravitatis signo . Proposuit ille Peruvianum Febrifugum more suo propinandum , annui ego memor dicti illius , quod habet Celsus , *in præcipiti periculo multa recte fieri alias omittenda* , sed altera die aphonus , & gelidus æger mortuus est . Eodem fato obiit D. Comes Fortunatus Cortesius , D. Joannes Altimanus , & complures alii eodem pene tempore , per paucos enim ab hujusmodi febre correptos evasisse vidi . Credo equidem , quod si attentius hæc febres , quæ æstate potissimum aliquando caput exerunt , observarent Medici , credo inquam quod signa quædam pravitatis deprehenderint ; magnarum enim calamitatum parva solent esse ab initio signa , ut in morbis pestilentibus evenit . *Sape exiguus mus augurium tibi triste dabit* , ajebat Doctissimus Fracastorius de Contagione .

In Febribus porro continuis , dummodo de periodicarum profapia sint , si malignum quid portendant , jamdudum scio familiarem esse istic Chinæ Chinæ usum , & in larga dosi , sed multæ deceptiones hic etiam contin-

tingunt , nam febres continentes , essentielles
ut vocant , interdum etiam inflammatoriæ ,
per sæpe de natura intermittentium partici-
pare creduntur , cum enim in febribus vere
continuis observentur aliquando parvi mo-
tus , & horrores ex internis vellicationi-
bus , quales febres intermittentium naturam
sapere existimant , unde consuetum reme-
dium præscribere non dubitant ; habent e-
nim id omnes fere morbi , ut vesperti-
nis horis graviores sint , *Quale est ad ves-*
peram exacerbari , ita & in omni morbo , aiebat
Hippocrates 4. Epidemiorum, omnibus pene
ægotantibus commune est , ut accedente
Sole ad occasum magis molesti sint , atmo-
phœra etenim tunc gravior est , ac perspi-
ratus debilior , quod in morbis melancho-
licis manifeste deprehenditur . Quartana
febris , annotante Fernelio in Libro de Ab-
ditis morborum causis , nunquam , vel ra-
ro antemeridianis horis , sed pomeridianis
suas habet accessiones . Quod si unum vel
alterum exemplum afferatur eorum , qui in
aliqua febre continua pessimis accidentibus
comitata , ut pro conclamatis haberentur ,
Chinæ Chinæ potione ad uncias integras in
vino infusæ pluries in die exhibita , evaserint ,

ut hoc solo remedio ab Orci faucibus videantur erepti, talia exempla tanti non sunt, ut animum faciant ad Chinæ Chinæ usum indiscriminatum, ac tam liberaliter adhibendum. Antequam Chinæ Chinæ nomen innotesceret, hujusmodi portenta viscebantur, ut in incerto esset num medicamentorum, an fortunæ beneficio ægri convaluissent; *quemadmodum enim, uti agebat Celsus, moritur aliquis de quo Medicus securus fuit, quod non raro evenit, ita aliquando quidam deserti à Medicis convalescunt.* Cum decem ab hinc annis clauso jam Lyceo Mutinam venissem ad otia captanda, nec satis cavere possem, quin implicarer in curandis ægris, ac forte ex febre continua decumberet insignis Juris Consultus, vocatus ad consultandum cum Medico, qui curæ aderat, ac postmodum quoque accersito Domino Paulo Piela Clarissimo Medico Bononiensi, qui paucis ab hinc annis omnium dolore è vivis excessit, varia quidem administrata sunt remedia, sed ægro in pejus labente, unde alter Medicus, magnus Chinæ Chinæ virtutum assertor, declamare cœpit nullum aliud superesse remedium, quàm Peruvianum Corticem suo more exhibere; modeste responsum febrem

eam

eam non esse , cui conveniret tale remedium , sed illo instante , ac domesticis omnibus nos arguentibus , quod in re desperata unicum remedium arceremus , prædictus D. Piela , & ego assentiri necessarium esse credidimus , ne quidquam relinqueretur inausum . Per duos vel tres dies , si bene memini, quolibet mane , & forsan etiam pluries in die propinata Chinæ Chinæ portio pro more , sed ægro in deterius ruente , & pulsu ita depresso , ut vix perciperetur , quo viso aperte protestati sumus , ab hoc Febrifugo desistendum , quo facto pulsus paulatim cœpit assurgere , ac sensibilibiter percipi , torpore quo prius æger tenebatur discusso , sic tandem post multos dies solo victu , remediis omnibus ablegatis , præter spem prioris Medici , qui inter mortuos illum referebat , perfecte convaluit Vir ille , dignus sane qui longum tempus viveret , sed paucos post annos communi fato cedere illi necesse fuit , num autem in postrema ægritudine solito Febrifugo potionatus fuerit , omnino mihi ignotum . Casus hic , & plures alii , quos Mutinæ variis temporibus , & hic quoque Patavii , de infausto successu hujusce remedii observavi , mihi in mentem

revocant quod in Actis publicis Lipsiensibus Anni 1701. meminime legisse de Constitutione quadam Uratislaviensi Anni 1699, in qua febribus continuis populariter grassantibus, China universaliter exhibita causa potissima habita fuerit, quæ Annum illum nefastum plurimorum morte rediderit, qualis historia fusius legitur in Ephemeridibus Curiosorum Naturæ Anni 1702, talia leguntur de Chinæ usu in continuis febribus. Nimius essem si referre vellem mala, quæ apud gravissimos Scriptores de China China leguntur. Videndus Etmullerus de Usu, & Abusu præcipitantium, ubi ait persæpe concentrari acidum morbosum, quod compressum ad instar spiræ contortæ, ubi vim resummat, suos nîlus impetuosiores reddere, quod idem experimur in Automate ubi diu quieverit, motus enim suos ab initio velociores efficit. Legendus Thomas Sidenham de febre intermittente, ubi de Quartana, agens de usu Pulveris Peruviani, quem magis laudat paulatim sumptum, & pluribus vicibus, quàm in ipsa accessione, ut fieri solet, sic enim ait sensim sanguinem turgere, & officium suum absolvere, neque enim bonum putat febrilem motum illico compe-

sce.

scere , & sanguinis despumationem cohibere . Legi quoque meretur Observatio D. Danielis Grugeri in Ephem. Ger. Decadis 3. Anno 3. ubi de intempestivo Chinæ Chinæ usu varios casus refert , sed unum præcipue memoratu dignum de Pastore quodam , qui prius Epilepsia laborabat , singulis mensibus recurrente , sed Quartana correptus, quæ ipsi remedio erat , & ut ex Hippocrate à magnis morbis liberat , præterlapso dimidio anno tædii ex longa febre pertæsus Corticis Chinæ Chinæ dracmam unam ad aliquot dies assumpsit, febris quidem abiit, ast Epilepsia rediit . Memoratu quoque dignum est , quod in paulo ante citata Uratislaviensi Constitutione legitur de duobus Clarissimis Medicis Ricchardo Louver celeberrimo Anatomo, qui Elegantissimum Tractatum de Corde edidit , & Sohört , qui in febre continua ex temulentia orta Peruvianum Corticem sumpserunt , qui nono , vel undecimo die , aut circiter utrumque è medio sustulit . Nefas porro ducerem omittere id quod refert Doctissimus Joannes Uvilelmus Rhambergius in Ephem. Cur. Nat. Decad. 3. Anno IX & X , ubi narrat historiam cujusdam legionis pedestris , quæ prope Manhemium æstiva Castra

posuerat , & paulo post 400. fere milites febre tertiana correpti fuere , quibus Chirurgus ad aliquot dies Chinam Chinam exhibuit , qui brevi omnes hydropici evasere cum omnimoda virium & appetitus prostratione . Febres hujus generis , quæ ubi eò pervernerint , ut amplius non recalescant corpora , audio istic algidas à Practicis appellari , sed scito illos decipi , nam febres algidæ alio nomine castrenses dictæ , à sui initio usque ad finem algorem habent comitem perpetuum , de quo vide Etmul. de Febr. , Helmo. de Febr. , Sylvium , & alios . Hinc magnum documentum habere possunt castrenses Medici , quàm periculosum sit in febribus hujusce indolis hoc Febrifugo uti , nam in morbis hujusmodi generis (quod idem de Epidemicis dicendum) sanum consilium est pravos & malignos humores ad ambitum corporis per diaphoretica sensim promovere , potius quàm figere , & concentrare , uti fecit Chirurgus ille imperitus . Vide quæso mi Nepos quomodo ex nimia facilitate præscribendi Peruvianum Febrifugum in febribus , hoc remedii genus factum fuerit adeo commune Chirurgis , Pharmacopœis , Agyrtis , & ipsis quoque Foeminis

nis, ut non amplius in Medicorum potestate sit illud rite administrare, & si Medicus rationibus velit obistere, ægri ipsi febris obstinationem fastidientes, inscio illo Quinquinam capiant, quale vitium in hisce regionibus satis obvium & familiare est, sed magno ægrotantium damno, qui pœnas luunt, postmodum hippochondriacis affectibus, chachexiis, ac lentis febribus correpti, ut postea cogantur Medicos pro curatione accersere, qui multis remediis, atque febres excitando morbum vincant, & remedia quærant ad sepultum ignem suscitandum, in quem finem laudatus Etmullerus spiritum salis armoniaci commendat, & ficus Pharaonis, qui tertianas febres excitare creduntur.

Novum non est ignem febrilem penes prudentes Medicos suum usum habere. Sic Celsus scripsit *licere febres parvas augere, fortasse enim curationi opportuniore fient*. Aureus extat locus apud Hippocratem de febre, quæ in Apoplexia interdum accenditur, qualem locum observat Ballonius Medicus experientissimus, nam si Apoplexia sit sine febre, venam secandam suadet, si vero cum febre præsertim acuta, à V.S. omnino cavendum, ipsi enim

Enim Naturæ arma præripimus, quibus hostem suum potuisset confodere. Alter locus Hippocratis extat in Libris Epidemiorum, *Puerperis convulsis ignem fac*, ajebat ille, hoc est febrem magnam excitato, febris enim continua græce pyr dicitur, parva autem pyretos. Idem præstat ignis febrilis corporibus male affectis, ac ignis agris humidioribus.

Sape etiam steriles incendere profuit agros, ajebat Virgilius in Georgicis, varias quidem rationes inibi affert Poeta vere physicas, sed illa potior est, cum ait

— *sive illis omne per ignem*

Excoquitur vitium, atque exsudat inutilis humor.

Non semper terreri Medicum decet, si videat in febribus calorem augeri, *pus* enim *fit* ajebat laudatus Ballonius, hoc est humorum maturatio, merito itaque reprehendit idem Scriptor eos Medicos, qui in febribus cum videant calorem augeri, mittunt sanguinem, quod proculdubio non facerent, si abscessum viderent in parte aliqua externa, nam potius maturantia, & calorem foventia, quàm V.S. & refrigerantia adhiberent, *quæ enim suppurantur non rever-*

tuntur, agebat Hippocrates, ipsa enim maturatio judicatio simul & abscessus. Haud aliter evenit in periodicis præsertim febribus, ex usu Quinquinae intempestivo, impeditur illa humorum maturatio, quam Natura intendebat, hinc postea habitus cachectici fiunt, & dispositiones ad hydropem. Hæc olim non ignota erant Medicis Mutinensibus meorum temporum, uti D. Joanni Manzino Viro sane doctissimo, sed Chinæ Chinæ nimis infenso, D. Joanni Baptistæ de Grandis, D. Scapolæ Equiti, D. Antonio de Abbatibus, D. Antonio Ferrarino, Viro, si quis alius, omnigenæ eruditionis, Protomedico vere dignissimo, hætenus ultimo eorum, qui in Aula Estensi hujusmodi titulo fuerint insigniti, ast ii omnes jamdudum è vivis excessere; vivit tamen adhuc D. Franciscus Tonanus felicissimus Practicus jam senex, Platonis ætatem prætergressus, qui eorum quæ diximus testis esse potest, scitque ipse quàm raro, quàm caute a laudatis Viris præscriberetur in quibuscumque febribus Peruvianus Cortex, ut pote quem suspectum habebant, & infidum, cum nihil de causa morbifica viderent excerni, ac idem evenire, quod interdum in Corporibus a Chacodæmone obsessis eve-

evenit, quando ab Exorcista malignus spiritus solum in aliqua parte figitur, sed non expellitur. Quinquinam autem facultatem figentem habere pro re certa suppono, cum motum sanguinis, & spirituum compescat, & alvum ipsum densiorem faciat, observatur enim, iis qui ad plures dies hoc remedio usi fuerint, ventrem adstringi, ut clysteribus indigeant; vim hanc hujus Febrifugi fluidi, quæque in nostris Corporibus cogendi, talem esse credidit Gedeon Harveus, ut scripta hæc verba reliquerit, *omnes evacuationes supprimit China China per se, sed non per accidens.*

Nunc autem quando usus, quem penes arbitrium jus est & norma medendi, ita Mutinæ obtinuit, ut tanto in honore Febrifugum istud sit, ut nullibi magis, expectandum num ad longum tempus duratura sit illius fortuna, habent enim sua fata medicamenta, sicuti coetera omnia. Radix Chinæ ab Indiis Orientalibus in Europam devecta, olim inter Medicamenta ad morbos chronicos & contumaces propulsandos, principatum obtinuit, ac tantam affinitatem cum natura humana habere credita, ut cum cibariis ipsis locum obtineret; modo pene obsole-

vit illius usus, ac in Officinis cariosa reperitur. Qualis fors Quinquinam maneat, imposterum decernet tempus.

Verum hic mirari subit quomodo intra Scultennam, & Gabellum tam altas radices egerit Planta hæc Peruviana, non ita vero in Solo Bononiensi finitimo. Certe apud Bononiensem Scholam, quæ cœteris pro Regula Policleti esse potest, fatis moderatus semper fuit, estque etiamnum, ut audio, hujus febrifugi usus. Quanta cautione Peruvianum Corticem præscriberet Celeberrimus Malpighius, fatis patet ex Centuria Consiliorum hujus Auctoris Patavii impressa Consilio 97, in quo Vir iste Sapientissimus in Febre lenta cum tensione abdominis post usum Aperientium, Diureticorum, Chinam Chinam proponit ad scrupulum unum singulo mane, sive alternis diebus per quindecim dies. Itidem in Opere ejusdem posthumo, Londini impresso, hæc de China China leguntur verba, *Remedia, quæ vulgariter inventa creduntur à casu, & fortuito, & à sola Empirica, egent pariter, ut examinentur à ratiocinante, & reducantur ad tutam operandi naturam; Id experimur in usu Chinæ, quæ sine arte adhibita, non solum est causa*
re-

recidivarum , sed etiam fixationum , & ut plurimum cachexiæ , hinc necesse fuit pro illius tuto usu ab eadem elicere tincturas in pauca dosi , & paulatim , & aliis cautionibus , à priori erutis , eam exhibere . Omittam referre , quæ de hujus remedii malo usu Scripta extant apud Georgium Baglivum in Libro de Fibra Motrice , Nicolaum Lemeri in cursu Chimico , Theophilum Bonetum in Medicina Septentrionali , Mercurio Compitalitio , & apud Polialthem .

Sed forte quis dicet ignotam fuisse novam hanc Methodum Chinam Chinam exhibendi in larga dosi ad uncias , & pluries in die , ac in illius usu persistere donec febris extincta fuerit . At ista Methodus nova non est , licet pro nova venditetur , jamdiu in Germania usui esse cœpit , ut videre est in Epistola responsiva Roberti Bradi ad Thomam Sydenham , ibi enim verba hæc scripta reperio . Equidem scio quosdam hard infimi subsellii Medicos , qui in magna quantitate , & dosi sæpius repetita eum exhibent ; alios item qui ex eodem extracta , infusiones , & ex infusionibus julapia , & emulsiones conficiunt , quibus modis se non tantum intermittentes , sed & continuas quasdam certo curare affirmant . Profecto hac in re nil inausum ,

nil intentatum reliquit Medicorum industria, ut etiam excogitarit ex Chinae Chinae decocto Clysteres Febrifugos. Jam multa habita sunt experimenta permiscendo Chinam cum variis Spiritibus, cum succis corporis animalium, cum succo pancreatico, cum bile, cum sanguine recenter extracto, ad observandum, num aliqua fiat effervescentia, & colorum mutatio. Hujusmodi tentamina, quaecumque ea sint, non improbo, sed dico hac in re non paucas contingere hallucinationes; in Stomacho etenim ex succo acido, qui inibi ex naturæ lege hospitatur, & alchali fixo Chinae Chinae fit lucta, & exinde novum concretum, quod ad alias partes demissum, diversas habet vires, quod permixtum cum succo pancreatico, cum bile, cum sanguine, quid operetur scit Deus. Quantum in rerum natura possit mixtio, ex nitri, sulphuris, & carbonis permixtione, unde emergit pulveris pyrii tantarum virium compositio, jam satis notum. Sat celebre est illud Aufonii de Muliere mœcha, quæ Marito zelotypo toxicum pedit, ac postea ut illius vim geminaret, Argentum vivum porrexit, sed antidotum prioris veneni exhibuit. Ex permixtione solutionis Vitrioli cum solutione

Chi-

Chinæ Chinæ observavi speciem quandam
 atramenti , unde suborta mihi suspicio idem
 fieri in Stomacho ex potione Chinæ Chinæ
 dum acido permiscetur , sicque fermenti fe-
 brilis crasim inverti , ac impotentem fieri ad
 novos motus febriles excitandos . Neque
 novum intermittentes febres æstate perva-
 gantes pendere à falsoacido fermento , li-
 cet ut plurimum opinio sit à luxuriante bile
 progigni . Æstate acida quæque a vide appe-
 titus ac utimur , & fructus hujusce naturæ
 exquirimus , unde Ventriculi acidum tunc
 temporis abundare non alienum est credere ,
 quamvis enim in principio febrium inter-
 mittentium reici solear multa bilis , irrita-
 mentum prius in Stomacho factum ab acido
 turgente , vasa cholidoca trahere potest in
 consensum , veluti fit in nephritica passio-
 ne ; puto ergo Chinam Chinam totam vim
 suam in Ventriculo exerere , quia video
 in febre intermittente , alterum paroxif-
 mum , qui expectabatur , omnino fisti ,
 quod certe admirationem facit ; in aliis au-
 tem locis extra Ventriculum , aut parum ,
 aut nihil operari , seu quia illius virtus sit
 infracta , seu quia contrarietatem non repe-
 riat , nam ubi febris primo periodica , po-

stea continua facta fuerit , nihil admirandi observo , quod Chinæ Chinæ, licet larga dosi assumptæ , mereatur adscribi , febris enim ad plures dies perstat & paulatim solvitur .

Dum hæc ad Te scriberem , allata est mihi Epistola , quæ funestum casum Comitum Torricini , Serenissimi Ducis Guastallæ Ministri, referebat . Vir iste parva febre laborare cœpit , ut vix annotationem sensibilem haberet ; modico Cassiæ à Medico familiari purgatus est , ac alterantibus ad universalem purgationem disponebatur . Medicus alter majoris autoritatis accessit , qui Chinam Chinam proposuit , ut ægrum ad solitum ministerium , quàm primum remitteret , reposuit alter sibi non satis tutum videri impurgato Corpore hanc febrem vellem abolere , sed prævaluit consilium , quod citam sanationem pollicebatur . Exhibita China China , modo in tota substantia , modo in vino infusa , sed parum fausto successu , augebatur enim febris in dies , facta manifeste continua , sed die 20 nequitiam suam aperte prodidit , vocati illico è vicinis regionibus alii Medici , sed Vir ille inter Medicorum controversias misere oppetiit .

tiit . Casus hujusmodi , hic & illic identidem occurrentes , five ob remedii improprium usum , five ob ejusdem occultam malitiam , in causa sunt , ut Peruvianus Cortex à Doctis Scriptoribus , veluti Uvillifio , Etmullero , titulis parum honorificis vocitetur .

Sed ex his , quæ hætenus de Peruviano Cortice diximus , nolim quis inferat, velle me ex albo Medicaminum Chinam Chinam expungere ; absit hoc , habeat suos usus remedium istud , beneficium quod afferre potest , ab illo excipiamus , & malo , quod interdum ex illo consequitur, bene uti discamus ; periti Nautæ ventis etiam adversis aliquando portum fortiter occupare norunt . Illius usus sit qualis est Opii , quod magnum est dolorum sedativum ; in doloribus nephriticis , cholicis , podagricis , aliisque similibus singulare beneficium ab Opiatis habemus , non quod morbi causam tollant , sed quia gravia symptomata compescant , vigilias scilicet contumaces , & spirituum dissipationem , interim reparatis per somnum viribus , morbi causa auferenda propriis remediis . At quia scimus , quod ubi vis Opii expiravit , redituros pristinos dolores , an
rur-

rurfus altera die repetenda opiata ad prophylaxim? Nemo prudens Medicus id ager, sed ægro petenti, & instanti denuo idem remedium offerri, reluctabitur, ne morbi causam figat, & contumaciorem reddat, Opiata enim ea cautione sunt exhibenda, ut è somno excitare possimus, quem obdormire volumus. Mehercle si papaveris virtus nobis ignota esset, aut Plantam hujusmodi Europa non aleret, ac ex Indiis ad nos deferretur succus concretus, cujus grana tria vel quatuor paucarum horarum spacio dolores quoscunque gravissimos sedarent, ut post aliquem somnum ad analgyfiam devenirent, majori certe admirationi esset talis planta, ex qua haberetur tantarum virium succus, quàm Cortex Chinæ Chinæ, quæ exhibita præsentem febrem non tollit, sed eam quæ altera die erat reditura. Sicuti ergo composita ex Opio à prudenti Medico non exhibentur in vehementia dolorum, nisi ad obtinendum aliquod intervallum pro virium reparatione, ita ut diximus, ad eandem finem obtinendum admittendus, & laudandus Chinæ Chinæ usus in febribus præsertim intervallatis. Ast quotidie, ac pluries in die larga dosi,

ut

ut istic fieri solet, in febris, quæ maligni aliquid præferant, amaris potionibus Chinæ Chinæ in vino infusæ, miserum ægrum conficere, id est quod periculolum, & omnino empyricum existimo.

Hæc habe mi Nepos pro responsione ad primum tuum quæsitum, de quo multa alia haberem dicenda, provocante materia. Scio me hac Dissertatione non multum gratiæ reperturum apud eos, qui communium errorum reprehensionem in propriam calumniam referunt, sed neminem hic nominavi, nec veteris Comœdiæ more volui quemquam perstringere. Mens mihi ad publicum beneficium solum fuit isthæc conscribere, non laudes quærere, eas potissimum, quibus uti solent Scriptores in re Medica, cum aliis Scriptoribus ampullosis titulis laudes cumulando, quæ nec ipsis Medicinæ Parentibus vix convenirent, ut alias similes ab iis exigant. Revera novum non est hoc vitium, sed ad summum devenit. Superit mihi egregium dictum D. Hieronymi in Epistola ad Celantiam, quæ Epistola creditur D. Paulini. *Est sane grande & subtile artificium, laudare alterum in commendationem sui, & decipiendo, animum sibi obligare decepti.*

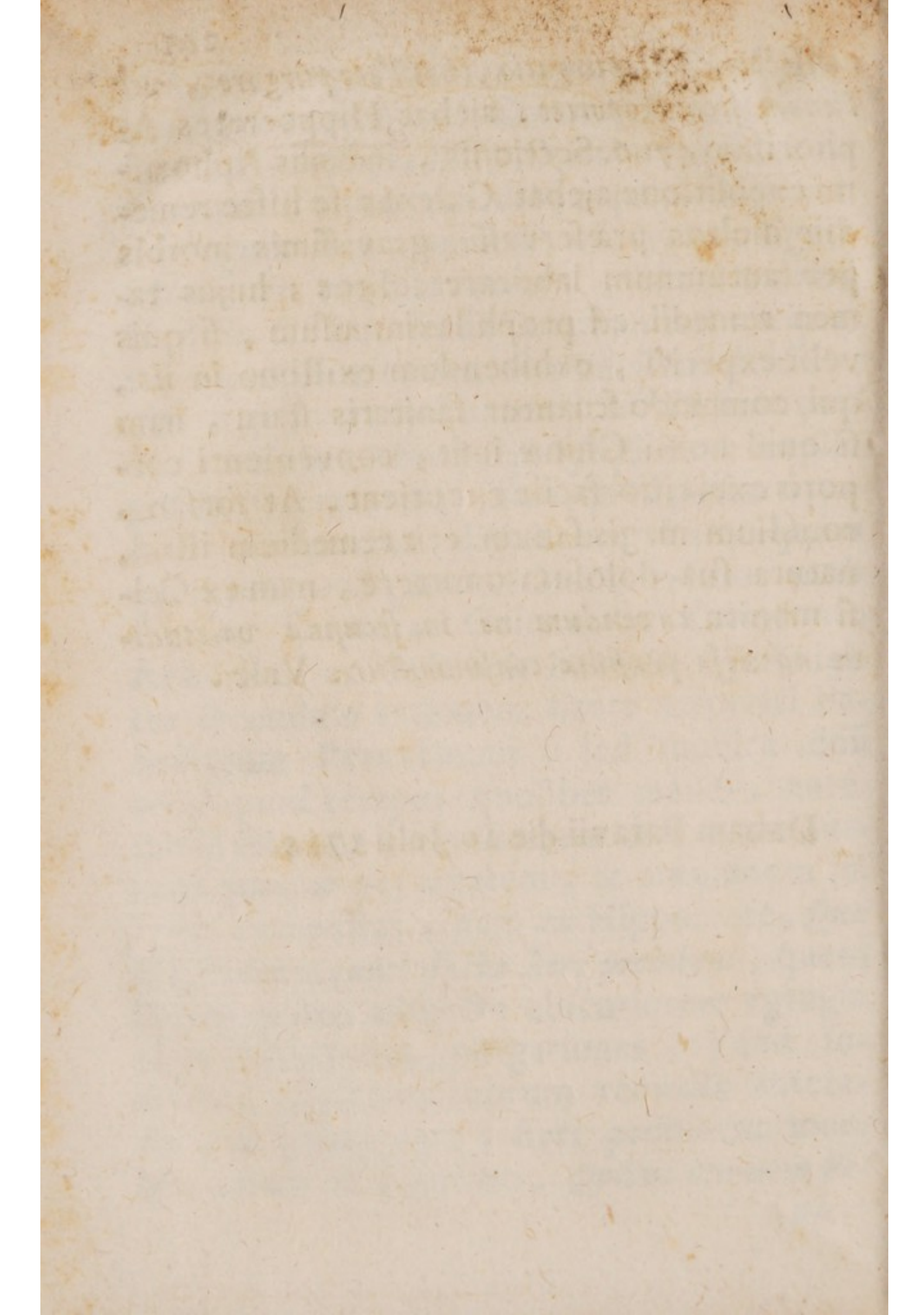
Alterum quæsitum , num scilicet salubre foret pertentare Corticis Peruviani usum ad prophylaxim , paucis absolvam. Suppono Te pro remedio prophylactico non intelligere hujus remedii usum , profligata febre , ne amplius redeat , licet enim à Medicis in hoc sensu communiter accipiat , proprius tamen non est illius sensus , nam ut Joannes Gorraeus in suis Definitionibus medicis , nomine prophylaxeos intelligendum est remedium illud , quod potius operetur ne morbus aliquis accedat , quàm quod jam profligatus redeat , sed hoc multo ante scripserat Galenus in Commento Aphorismi 22 Sectionis secundæ , puto igitur secundum rationem licere experiri Febrifugum Peruvianum , sed modica dosi ad aliquod tempus quolibet mane , antequam febrium periodicarum , & continuarum quoque per æstatem , & autumnum ingruat tempestas , nam ex Hippocrate , *Quæ facta tollunt , ante facta fieri prohibent* , quem locum primo adspectu obscuriorem egregie exponit Vallesius , purgationes , Venæ sectiones , solita morborum remedia antefacta , ut primo vere , fieri prohibent morbos æstate & autumno . *Quibus convenit Ve-*

na sectio, vel purgatio, hos Vere purgare, vel Venam secare oportet, aiebat Hippocrates Aphorismo 47. 6. Sectionis, in cujus Aphorismi expositione aiebat Galenus se hisce remediis multos præservasse gravissimis morbis per autumnum laborare solitos; hujus tamen remedii ad prophylaxim usum, si quis velit experiri, exhibendum existimo in iis, qui commodo fruuntur sanitatis statu, nam si quid noxii Chinæ insit, convenienti corporis exercitio facile excutient. At forsā consilium magis sanum erit remedium istud, natura sua dolosum omittere, nam ex Celsi monitu cavendum ne in secunda valetudine adversa præsidiæ consumantur. Vale.

Dabam Patavii die 20. Julii 1714.

6

34

